

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΔΥΣΗ
ΧΩΡΟΕΔΑΦΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ:
ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΑΡΙΔΑΙΑΣ**

ΜΥΛΩΝΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΑΘ. ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 13189/1
Ημερ. Εισ.: 18-11-2014
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
2014
ΜΥΛ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΔΥΣΗ
ΧΩΡΟΕΔΑΦΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ:
ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΑΡΙΔΑΙΑΣ

ΜΥΛΩΝΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Γούσιος Δημήτριος	Κουσιδώνης Χρήστος	Βογιαζίδης Νικόλαος
Καθηγητής	Επίκουρος Καθηγητής	Εντεταλμένος Διδασκαλίας

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη του ρόλου των μικρών πόλεων στην ανάδυση των χωροεδαφικών ενοτήτων του υπαιθρου χώρου. Για το σκοπό αυτό μελετώνται οι κοινωνικές και γεωγραφικές ανασυνθέσεις του υπαιθρου χώρου, η εξέλιξη στην οργάνωση και την ανάπτυξη της υπαιθρου, ο ρόλος των μικρών πόλεων στο χωρικό σύστημα της υπαιθρου και τέλος ο ρόλος του περιβάλλοντος στην αειφόρο ανάπτυξη του υπαιθρου χώρου στον Ελλαδικό χώρο.

Για την περαιτέρω κατανόηση των παραπάνω επιλέγεται η μελέτη περίπτωσης του δήμου Αλμωπίας και ο ρόλος της Αριδαίας στην ανάπτυξη αυτού. Κατά συνέπεια, παρουσιάζονται οι υπάρχουσες υποδομές, υπηρεσίες και τομείς ανάπτυξης του δήμου και η συμβολή σε αυτά της πόλης της Αριδαίας. Μέσα από την παρουσίαση αυτή και με την χρησιμοποίηση της swot ανάλυσης αναδεικνύονται οι ελλείψεις και τα πλεονεκτήματα τόσο του δήμου όσο και της Αριδαίας για την ανάδυση του δήμου ως χωροεδαφικής ενότητας και την αξιοποίηση των πόρων του για ανάπτυξη.

Λέξεις κλειδιά: χωροεδαφική ενότητα, υπαιθρος χώρος, swot ανάλυση, Αλμωπία, Αριδαία.

Abstract

The purpose of the present research is the study of the role of small towns in the emergence of the territorial and spatial units of the rural space. For this purpose the social and geographic reconstructions of the rural area, the evolution in respect to the rural organization and development, the role of small towns in rural spatial system, and finally the role of the environment in the sustainable development of rural areas in Greece are investigated.

For the further understanding of the above issues, the municipality of Almopia and the role of the small city of Aridea to the development of the particular municipality are selected as case study. Consequently, the existing infrastructure, the services and the development sectors of the municipality are investigated and the contribution of Aridea is presented. Through this presentation and by using the swot analysis the shortcomings and advantages of both the municipality and Aridea for the former's emergence as a territorial and spatial unit of the rural space and the use of resources for development are highlighted.

Keywords: spatial unit, rural space, swot analysis, Almopia, Aridea.

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Θα ήθελα λοιπόν στο σημείο αυτό να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε κάποιους ανθρώπους που συνέβαλαν τα μέγιστα στην επιτυχή ολοκλήρωση του παρόντος έργου.

Αρχικά ευχαριστώ θερμά τους καθηγητές μου για την άψογη συνεργασία, τις γνώσεις που μου παρείχαν και τη συνολική συμβολή τους στην διάπλαση του ακαδημαϊκού μου πνεύματος, καθώς και το διοικητικό προσωπικό του Τμήματος για τη συνεργασία, τη στήριξη και τη βοήθεια που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον κύριο Δημήτρη Γούσιο για την έμπνευση της διπλωματικής μου εργασίας και τη συμβολή του στην υλοποίηση και ολοκλήρωσή της.

Επίσης, χρωστάω ευγνωμοσύνη στους συμφοιτητές μου με τους οποίους μοιράστηκα τόσες στιγμές χαράς, αυτογνωσίας, ανακάλυψης, γνώσης και φιλίας στην υπέροχη αυτή περίοδο της ζωής μας.

Η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήταν αδύνατη δίχως την αμέριστη στήριξη της οικογένειάς μου. Για το λόγο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον πατέρα μου, τη μητέρα μου και την αδερφή μου για την ανιδιοτελή αγάπη τους, την υπομονή και την κατανόηση που επέδειξαν, τη διαρκή υποστήριξη, την αμέριστη συμπαράσταση και την πολύτιμη ώθηση που μου παρείχαν, καθώς και για την εμπιστοσύνη με την οποία με περιέβαλαν. Η εργασία αφιερώνεται σε αυτούς.

Μετά τιμής,

Αλέξανδρος Μυλωνάς

Ευρετήριο Περιεχομένων

Περίληψη	ii
Abstract	iii
Ευχαριστίες	iv
Ευρετήριο Εικόνων	ix
Ευρετήριο Πινάκων	x
Α' ΜΕΡΟΣ: Χωρικά συστήματα μικρών πόλεων	1
1. ΟΡΙΣΜΟΙ	2
2. ΑΝΑΣΥΝΘΕΣΕΙΣ	4
3. ΧΩΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ. ΧΩΡΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΙΚΡΩΝ ΠΟΛΕΩΝ	9
3.1 Η θέση, ο ρόλος και το χωρικό σύστημα των μικρών πόλεων	10
4. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	13
Β' ΜΕΡΟΣ: Το παράδειγμα της Αριδαίας	15
1. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	16
2. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	19
2.1. Εισαγωγή	19
2.2. Δημογραφικά χαρακτηριστικά	19
2.2.1. Πληθυσμιακή εξέλιξη	19
2.2.2. Κατανομή πληθυσμού ανά φύλο	20
2.3. Επίπεδο ανάπτυξης	21
2.3.1. Οικονομικά δεδομένα του δήμου Αλμωπίας	21

2.3.2. Κατά κεφαλήν εισοδήματα και έξοδα του δήμου.....	21
2.4. Διάρθρωση της οικονομίας.....	25
2.4.1. Κλαδική Διάρθρωση της Απασχόλησης.....	25
2.4.2. Χαρακτηριστικά πρωτογενούς τομέα.....	26
2.4.3. Χαρακτηριστικά δευτερογενούς τομέα.....	30
2.5. Επιχειρηματική δραστηριότητα.....	32
2.5.1. Ταυτότητα Υφιστάμενων Επιχειρήσεων.....	32
2.5.2. Πακέτα στήριξης στις τοπικές επιχειρήσεις.....	33
2.6. Ανθρώπινο δυναμικό, απασχόληση, ανεργία.....	35
2.6.1. Εργατικό δυναμικό.....	35
2.6.2. Απασχόληση.....	35
2.6.3. Ανεργία.....	35
3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	37
3.1. Εισαγωγή.....	37
3.2. Γεωγραφία και φυσικό περιβάλλον.....	37
3.2.1. Γεωγραφία.....	37
3.2.2. Φυσικό περιβάλλον.....	38
3.3. Τοπική διοίκηση (πόροι και αρμοδιότητες).....	43
3.4. Χρήσεις γης.....	44
3.4.1. Θεσμοθετημένες χρήσεις και όροι δόμησης.....	45
3.5. Τεχνικές υποδομές.....	45
3.5.1. Οδικό δίκτυο.....	45
3.5.2. Συγκοινωνίες.....	49

3.5.3. Ενεργειακή υποδομή.....	49
3.5.4. Υποδομή τηλεπικοινωνιών	52
3.6. Παραγωγικές υποδομές.....	52
3.7. Περιβάλλον και περιβαλλοντικές υποδομές.....	54
3.7.1. Περιοχές προστασίας με ιδιαίτερη οικολογική και αισθητική αξία	54
3.7.2. Αρδευτικά – Αποστραγγιστικά Έργα	56
3.8.3. Απορρίμματα – Χ.Υ.Τ.Α.	57
3.8. Κοινωνικός εξοπλισμός και υποδομές «ελεύθερου χρόνου»	58
3.8.1. Εκπαίδευση	58
3.8.2. Υγεία	61
3.8.3. Κοινωνική Πρόνοια	61
3.8.4. Αθλητισμός	66
3.8.5. Πολιτισμός	67
3.8.5.1 Μουσεία	67
3.8.5.2 Πολιτιστικές Εγκαταστάσεις και Δραστηριότητες.....	67
3.8.6. Τουρισμός	69
3.9 Καταγραφή υφιστάμενων και προτεινόμενων έργων – δράσεων.....	74
4. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	83
4.1. Εισαγωγή	83
4.2. Ισχυρά σημεία και πλεονεκτήματα περιοχής.....	83
4.3. Αδυναμίες περιοχής	87
4.4. Ευκαιρίες που δημιουργεί το εξωτερικό περιβάλλον	89
4.5. Κίνδυνοι από το εξωτερικό περιβάλλον	90
4.6. Συμπεράσματα	91

5.	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	93
5.1.	Εισαγωγή	93
5.2.	Μέτρα-δράσεις για την ανάπτυξη του δήμου Αλμωπίας.....	93
5.2.1.	Περιβάλλον	94
5.2.2.	Πρωτογενής τομέας παραγωγής	95
5.2.3.	Δευτερογενής τομέας παραγωγής.....	96
5.2.4.	Τριτογενής τομέας παραγωγής	96
5.3.	Ο ρόλος της Αριδαίας	99
6.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	101
6.1.	Ανακεφαλαίωση.....	101
6.2.	Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	102
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	104

Ευρετήριο Εικόνων

Εικόνα 2.1: Χάρτης Αλμωπίας	16
Εικόνα 2.2: Χάρτης νομού Πέλλας.....	17
Εικόνα 3.1: Χάρτης ΜΥΗΕ δήμου Αλμωπίας.....	50
Εικόνα 4.1: Γιορτή Καρατζοβίτικης Πιπεριάς.....	86

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 2.1 Πληθυσμιακή εξέλιξη δήμου Αλμωπίας	20
Πίνακας 2.2 Οικονομικά δεδομένα του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του.....	22
Πίνακας 2.3 Μέσος όρος εσόδων του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του	22
Πίνακας 2.4 Μέσος όρος δαπανών του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του	23
Πίνακας 2.5 Μέσος όρος κατά κεφαλήν εσόδων του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του	24
Πίνακας 2.6 Μέσος όρος κατά κεφαλήν εξόδων του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του.....	24
Πίνακας 2.7 Κλαδική διάρθρωση απασχόλησης στους πρώην δήμους Αριδαίας, Εξαπλατάνου και τέλος στην Αριδαία το 2001	26
Πίνακας 2.8 Κτηνοτροφικό κεφάλαιο στους πρώην δήμους Αριδαίας και Εξαπλατάνου και τέλος στην τοπική κοινότητα Αριδαίας	27
Πίνακας 2.9 Αροτραίες καλλιέργειες του πρώην δήμου Αριδαίας.....	28
Πίνακας 2.10 Αροτραίες καλλιέργειες του πρώην δήμου Εξαπλατάνου.....	29
Πίνακας 2.11 Δενδρώδεις καλλιέργειες του δήμου Αλμωπίας.....	29
Πίνακας 2.12 Επιχειρήσεις του δήμου Αλμωπίας	32
Πίνακας 2.13 Επιχειρήσεις δήμου Αλμωπίας που έλαβαν το πρόγραμμα Leader Plus ως το 2011	34
Πίνακας 2.14 Εργατικό δυναμικό των πρώην δήμων Αριδαίας, Εξαπλατάνου και τέλος της Αριδαίας το 2001	35
Πίνακας 2.15 Απασχόληση στους πρώην δήμους Αριδαίας, Εξαπλατάνου και τέλος στην Αριδαία το 2001	35
Πίνακας 2.16 Ανεργία στους πρώην δήμους Αριδαίας, Εξαπλατάνου και στην Αριδαία το 2001	36
Πίνακας 2.17 Ανεργία στον δήμο Αλμωπίας το 2014	36
Πίνακας 3.1 Προτεινόμενοι οικότοποι.....	41
Πίνακας 3.2 Το οδικό δίκτυο του πρώην δήμου Αριδαίας	47
Πίνακας 3.3 Το οδικό δίκτυο του πρώην δήμου Εξαπλατάνου	48
Πίνακας 3.4 Στοιχεία ΜΥΗΕ που λειτουργούν στο δήμο Αλμωπίας.....	50

Πίνακας 3.5 Ενεργειακές ανάγκες του δήμου Αλμωπίας και παραγωγή ενέργειας από τις ΑΠΕ.....	51
Πίνακας 3.6 Εκπαιδευτικοί φορείς του πρώην δήμου Αριδαίας.....	59
Πίνακας 3.7 Εκπαιδευτικοί φορείς του πρώην δήμου Εξαπλατάνου.....	59
Πίνακας 3.8 Υπηρεσίες πρόνοιας πρώην δήμου Αριδαίας	65
Πίνακας 3.9 Υπηρεσίες πρόνοιας πρώην δήμου Εξαπλατάνου	65
Πίνακας 3.10 Ξενοδοχεία του πρώην δήμου Αριδαίας.....	70
Πίνακας 3.11 Ξενοδοχεία της περιοχής Λουτρακίου	71
Πίνακας 3.12 Επισκεψιμότητα στα Λουτρά και τη γύρω περιοχή	72
Πίνακας 3.13 Επισκεψιμότητα του χιονοδρομικού κέντρου Βόρα.....	74
Πίνακας 3.14 Δράση βελτίωσης βιοτικού επιπέδου	75
Πίνακας 3.15 Δράση βελτίωσης βιοτικού επιπέδου	75
Πίνακας 3.16 Δράση ανάπλασης και διαμόρφωσης των χώρων	75
Πίνακας 3.17 Δράση βελτίωσης των χώρων διοίκησης και των υπηρεσιών	76
Πίνακας 3.18 Δράση βελτίωσης των τεχνικών υποδομών.....	76
Πίνακας 3.19 Δράση βελτίωσης των δικτύων για την εξυπηρέτηση της άρδευσης	77
Πίνακας 3.20 Δράση βελτίωσης των δικτύων για την εξυπηρέτηση της άρδευσης	77
Πίνακας 3.21 Δράση μείωσης της ρύπανσης και βελτίωσης της καθαριότητας.....	78
Πίνακας 3.22 Δράση για την αξιοποίηση των Α.Π.Ε.	78
Πίνακας 3.23 Δράση για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.....	78
Πίνακας 3.24 Δράση για την ενίσχυση των υποδομών και υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας.....	79
Πίνακας 3.25 Δράση για την βελτίωση των κτιριακών εγκαταστάσεων	79
Πίνακας 3.26 Δράση για την βελτίωση των πολιτιστικών υποδομών και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	80
Πίνακας 3.27 Δράση για την βελτίωση των αθλητικών υποδομών	80
Πίνακας 3.28 Δράση για τη μείωση της ανεργίας	80
Πίνακας 3.29 Δράση για την ενίσχυση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού	81

Πίνακας 3.30 Δράση για την ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων.....	81
---	----

Α' ΜΕΡΟΣ: Χωρικά συστήματα μικρών πόλεων

1. ΟΡΙΣΜΟΙ

Ύπαιθρος: μια αγροτική περιοχή που αποτελεί μια ανοικτή λωρίδα γης, η οποία περικλείει πόλεις, χωριά και άλλους οικισμούς και στην οποία η πυκνότητα του πληθυσμού είναι πολύ χαμηλή. Πιο συγκεκριμένα, στην ύπαιθρο υπάρχουν λιγότεροι άνθρωποι από ότι στις πόλεις, ενώ και τα σπίτια και οι επιχειρήσεις των ανθρώπων αυτών είναι αραιοκατοικημένα. Επιπλέον, η γεωργία είναι ο κύριος τομέας παραγωγής με τους περισσότερους ανθρώπους να ζουν ή να εργάζονται σε αγροκτήματα. Τέλος, η άγρια ζωή στην ύπαιθρο είναι πιο πλούσια από ότι στις πόλεις, λόγω της απουσίας των ανθρώπων και των κτιρίων (National Geographic, 2014).

Χώρα (country): η ύπαιθρος στην πραγματικότητα, συχνά αποκαλείται χώρα, διότι οι κάτοικοι εκεί μπορούν να βλέπουν και να αλληλεπιδρούν με τη γηγενή άγρια ζωή της χώρας (National Geographic, 2014).

Αγροτικός Χώρος: η έκφραση της παρατεταμένης προσπάθειας του ανθρώπου να θέσει στην υπηρεσία του τις φυσικές και γεωγραφικές συνιστώσες του χώρου και της φύσης. Είναι ένας χώρος, που ο άνθρωπος έχει πλάσει με την πάροδο του χρόνου σύμφωνα με τις ανάγκες του, είναι ο χώρος που έχει δημιουργηθεί μέσα από το ανθρώπινο έργο και που έχει γεμίσει με τις ανθρωπογενούς χαρακτήρα δημιουργίες αυτού και ως εκ τούτου, αποτελεί ένα πραγματικά ανθρώπινο αγροτικό επίτευγμα (Otto, 2009).

Πολυλειτουργικότητα: ή αλλιώς πολυλειτουργική γεωργία είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για να δείξει γενικά ότι η γεωργία μπορεί να παράγει διάφορα μη βασικά προϊόντα εκτός από τα τρόφιμα. Αποτελεί την ιδέα ότι η γεωργία έχει πολλές λειτουργίες εκτός από την παραγωγή τροφίμων και ινών, όπως είναι για παράδειγμα η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση του τοπίου και της αγροτικής απασχόλησης (OECD, 2014).

Αγροτική και τοπική ανάπτυξη: ο όρος αυτός χρησιμοποιείται σε γενικές γραμμές για να υποδηλώσει τις δράσεις και τις πρωτοβουλίες που λαμβάνονται για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου σε μη αστικές γειτονιές, στην ύπαιθρο και σε απομακρυσμένα χωριά. Οι γεωργικές δραστηριότητες ενδέχεται να είναι οι επικρατέστερα εμφανείς στην περίπτωση αυτή, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι οικονομικές δραστηριότητες αφορούν τον πρωτογενή τομέα και

την παραγωγή τροφίμων και πρώτων υλών (Definitions, terms and concepts: Rural and rural development, χ.χ.). Ταυτόχρονα, η έννοια της τοπικής ανάπτυξης, ορίζεται ως μια ιδιαίτερη μορφή περιφερειακής ανάπτυξης, στην οποία οι ενδογενείς παράγοντες κατέχουν κεντρική θέση. Η τοπική ανάπτυξη δύναται να περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την ανάδειξη της τοπικής επιχειρηματικότητας, την ενίσχυση και ανάδειξη των τοπικών επιχειρήσεων, την επέκταση των εν λόγω επιχειρήσεων πέρα από την τοπική περιοχή και την επίτευξη μιας περιφερειακής οικονομικής δομής που να βασίζεται σε τοπικές πρωτοβουλίες και τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα (Coffey και Polese, 1984).

2. ΑΝΑΣΥΝΘΕΣΕΙΣ

Η σταδιακή αύξηση της κινητικότητας του πληθυσμού και των οικονομικών πόρων, η αλλαγή στα καταναλωτικά πρότυπα ανάμεσα στον αγροτικό και τον αστικό χώρο, αλλά ταυτόχρονα η ανάγκη για την εξισορρόπηση της περιφέρειας, την ενίσχυση της κοινωνικής συνεκτικότητας και της προστασίας του περιβάλλοντος στις αγροτικές και γύρω περιοχές, η αλλαγή στις χρήσεις της γης λόγω της επέκτασης τόσο των περιαστικών όσο και των τουριστικών περιοχών, και τέλος η ανάγκη εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης της γεωργίας με στόχο την ανταπόκριση σε ένα παγκόσμιο ανταγωνιστικό περιβάλλον έθεσαν τα θεμέλια για μια σειρά συζητήσεων αναφορικά με προοπτική εξέλιξης της υπαίθρου μέσα από μια σειρά αγροτικών και περιφερειακών πολιτικών, που μάλλον οδηγούν στο συμπέρασμα πως η ύπαιθρος έχει προχωρήσει προς μια αγροτική αναγέννηση. Μάλιστα, η αγροτική αυτή αναγέννηση σχετίζεται με μια σειρά από παραμέτρους συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων της αναζωογόνησης του πληθυσμού πολλών αγροτικών περιφερειών και της ενασχόλησης με δραστηριότητες πέραν των γεωργικών (Ανθοπούλου, 2001).

Η μεταπολεμική περίοδος βρίσκει την Ελλάδα σε μια διαρκή αναζήτηση μεθόδων και συστημάτων για την εντατικοποίηση της γεωργικής παραγωγής, που και με τη βοήθεια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής¹ (ΚΑΠ) μέχρι και τη δεκαετία του 1990, συμβάλουν στην εντατική γεωργοποίηση της υπαίθρου. Η γεωργοποίηση αυτή συνοδεύεται σε πολλές περιπτώσεις από ανισότητες τόσο σε επίπεδο χωρικό όσο και σε επίπεδο κοινωνικό. Πιο συγκεκριμένα, οι περιοχές στις οποίες το φυσικό περιβάλλον ευνοεί την παραγωγή και στις οποίες οι αγροτικές δομές επιτρέπουν ή και συμβάλουν στον εκσυγχρονισμό της γεωργικής εκμετάλλευσης, πετυχαίνουν την ενσωμάτωση στην αγροτική βιομηχανία και οικονομία της χώρας με αποτέλεσμα να παρουσιάσουν ανάπτυξη. Από την άλλη, περιοχές, όπως αυτές στα

---

¹ Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) βρίσκεται σε ισχύ από το 1962 στο πλαίσιο της ΕΟΚ. Ως βασικό σκοπό είχε τη διάθεση των τροφίμων σε ανεκτές τιμές σε όλους Ευρωπαίους καταναλωτές καθώς την δίκαιη αμοιβή των παραγωγών αυτών. Παράλληλα επιδίωκε την συμβολή στην εξασφάλιση ενός λογικού επιπέδου διαβίωσης των γεωργών. Έκτοτε έχει δεχθεί μια σειρά μεταρρυθμίσεων, οι οποίες είναι σύμφωνες με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Πηγή: <http://www.aueb.gr/users/milliou/CAP.pdf>).

νησιά, στην ορεινή Ελλάδα και σε απομονωμένα γεωγραφικά σημεία αυτής, μειονεκτούντος φυσικού και γεωγραφικού περιβάλλοντος στερούνται της ανάπτυξης, καθώς δε μπορούν να ακολουθήσουν την τεχνολογική και οικονομική εξέλιξη. Οι περιοχές αυτές γίνονται, κατά συνέπεια, μάρτυρες μιας αγροτικής παρακμής ακόμη και μιας προχωρημένης εγκατάλειψης. Συνολικά η ύπαιθρος της μεταπολεμικής περιόδου και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, βρίσκεται διαιρεμένη και πολωμένη ανάμεσα στις γεωργικά αναπτυγμένες και οικονομικά ενταγμένες αγροτικές περιοχές και τις οικονομικά υπανάπτυκτες έως και στερημένες από την παραγωγή ή και τον πληθυσμό περιοχές (Ανθοπούλου, 2001).

Στις αρχές τις δεκαετίας του 1990, τα πράγματα αλλάζουν στην Ελλάδα με μια καθυστέρηση σε σύγκριση με την υπόλοιπη όμως Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, στην Ευρώπη ήδη από τη δεκαετία του 1980 και κατόπιν της κρίσης του υπάρχοντος φορντιστικού μοντέλου ανάπτυξης² και των διεθνών σχέσεων, που παρατηρείται από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, η αντίληψη για τον ύπαιθρο χώρο αλλάζει και πλέον ο χώρος αυτός θεωρείται ως ικανός να οδηγήσει στη δημιουργία και πραγματοποίηση μιας πορείας προς ανάπτυξη. Η έννοια τοπικό αποκτά ένα νέο νόημα για τον ύπαιθρο χώρο που πλέον δε θεωρείται μόνο αγροτικός αλλά ως μια εναλλακτική στην παρατηρηθείσα κρίση. Έτσι, και στην Ελλάδα ο αγροτικός χώρος αντικαθίσταται από την έννοια του ύπαιθρου ή αλλιώς ύπαιθρου χώρου, που υιοθετείται για να υποδηλώσει τις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό της υπαίθρου και αφορούν αποκλειστικά τη γεωργία αλλά πλέον αφορούν το σύνολο της κοινωνίας. Μεταξύ των αλλαγών στην κοινωνία παρατηρούνται μετασχηματισμοί στο περιβάλλον της υπαίθρου, στην απασχόληση, στις τεχνολογίες και ούτω καθεξής (Γούσιος, 2005).

---

² Στο φορντισμό μεταξύ άλλων η παραγωγή συγκεντρώνεται χωρικά σε μια περιοχή ή πόλη με την συσσώρευση εκεί τόσο των εργοστασίων όσο και του ανθρώπινου δυναμικού αυτών. Το συγκεκριμένο μοντέλο οδήγησε στη διάκριση του χώρου ανάμεσα στο κέντρο όπου γινόταν η μαζική παραγωγή σε χαμηλές τιμές και τις περιφέρειες, από όπου αντλούνταν οι, ακατέργαστες συνήθως, πρώτες ύλες (Πηγή: Γαλανόπουλος, 2008).

Έτσι, κατά τη δεκαετία του 1990 και πιο συγκεκριμένα το 1992 με την αναθεώρηση της ΚΑΠ και συνέχεια με την Agenda 2000³, εκτός από τα μέτρα που λαμβάνονται με στόχο να εξισορροπηθούν οι γεωργικές αγορές, λαμβάνονται μέτρα και για την οικονομική ενίσχυση των οικονομικά ασθενέστερων γεωργών και της χαμηλής γεωργικής παραγωγής με στόχο την γενίκευση της αειφόρου ανάπτυξης. Οι οικονομικά ευάλωτες και εγκαταλειμμένες περιοχές της μεταπολεμικής περιόδου, αναπτύσσονται πλέον με κινητήριες δυνάμεις τις πολλαπλές πέραν των γεωργικών δραστηριότητες, και την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και του αγροτικού τοπίου (Ανθοπούλου, 2001).

Η προηγουμένως αναφερθείσα κρίση του φορντιστικού μοντέλου οδηγεί τις πόλεις σε νέα διατροφικά πρότυπα, που πλέον δε στηρίζονται στη μαζική και τυποποιημένη παραγωγή. Οι νέες διατροφικές συνήθειες βρίσκουν ανταπόκριση στις παραδοσιακές μεθόδους παραγωγής και μεταποίησης, που εντοπίζονται στον ύπαιθρο χώρο, προσδίδοντας τους έτσι νέα αξία και ισχύ. Οι νέες αυτές θετικές αντιλήψεις για την παραδοσιακή παραγωγή και μεταποίηση στην ύπαιθρο σε συνδυασμό με τις νέες τάσεις κατοίκησης και αναψυχής σε αυτήν οδηγούν στην ανακάλυψη και αξιοποίηση νέων περιοχών στην περιφερειακή Ελλάδα. Οι κρατικές πολιτικές και οι ιδιωτικές επενδύσεις σταδιακά στρέφουν το αναπτυξιακό ενδιαφέρον τους στις προηγουμένως υποτιμημένες αυτές αγροτικές περιοχές μέσα από στρατηγικές ποιοτικής παροχής τόσο ως προς τα αγαθά όσο και τις υπηρεσίες. Ο χώρος πλέον δεν κυριαρχείται από τη γεωργία, αλλά καταλαμβάνεται σταδιακά από οικιστικές και άλλες αστικές χρήσεις, ενώ ταυτόχρονα χρησιμοποιείται για άλλες δραστηριότητες που

---

³ Η Agenda 2000 καθόρισε ρητά τους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους στο πλαίσιο μιας νέας αναμορφωμένης δέσμης στόχων της ΚΑΠ με σκοπό να δοθεί συγκεκριμένη μορφή σε ένα Ευρωπαϊκό Υπόδειγμα Γεωργίας και να διατηρηθεί η ποικιλομορφία των γεωργικών συστημάτων σε ολόκληρη την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών με ειδικά προβλήματα, κατά τα επόμενα χρόνια. Στους στόχους της Agenda 2000 περιλαμβάνονταν ο μεγαλύτερος προσανατολισμός στην αγορά και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, η ασφάλεια και ποιότητα των τροφίμων, η σταθεροποίηση των γεωργικών εισοδημάτων, η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στη γεωργική πολιτική, η ανάπτυξη της ζωτικότητας των αγροτικών περιοχών και η ενισχυμένη αποκέντρωση. Ταυτόχρονα, με την Agenda 2000 εισήχθη μια νέα πολιτική αγροτικής ανάπτυξης ως δεύτερος πυλώνας της ΚΑΠ, η οποία και ενθάρρυνε πολλές αγροτικές πρωτοβουλίες, ενώ βοήθησε επίσης τους αγρότες να διαφοροποιήσουν, να βελτιώσουν την εμπορία των προϊόντων τους και να αναδιαρθρώσουν τις επιχειρήσεις τους (Πηγή: European Commission - Agriculture and rural development, 2014).

αναφέρονται στον τουρισμό μεταξύ άλλων. Η μείωση του ποσοστού του γεωργικού χώρου είναι δηλαδή το αποτέλεσμα των αλλαγών στην απασχόληση του πληθυσμού και στον τρόπο που αυτός χρησιμοποιεί πλέον το χώρο (Ανθοπούλου, 2001).

Συνέπεια της παραπάνω αλλαγής της αντιμετώπισης του υπαίθρου χώρου είναι ότι εκεί παρατηρούνται τόσο κοινωνικές όσο και χωρικές ανασυνθέσεις που προκαλούνται από την συνύπαρξη των γεωργικών δραστηριοτήτων με δραστηριότητες καθαρά αστικής προέλευσης (Ανθοπούλου, 2001).

Καθώς η χώρα απομακρύνεται από μια πολιτική, που προωθούσε την εντατικοποίηση της γεωργίας και της μαζικής παραγωγής, στην οποία μπορούσαν να ανταποκριθούν μόνο οι προνομιούχες αγροτικές ζώνες, παρατηρείται μια μεγαλύτερη εξισορρόπηση στη χωρική και οικονομική ανάπτυξη του υπαίθρου. Πιο συγκεκριμένα, οι αλλαγές της πολιτικής γίνεται εμφανής στα εξής (Ανθοπούλου, 2001):

- Αναθεώρηση της ΚΑΠ, όπου για πρώτη φορά και στα πλαίσια της Κοινοτικής Οδηγίας 75/268 «περί ορεινής γεωργίας και της γεωργίας σε ορισμένες μειονεκτικές περιοχές» επιδιώκεται η άμβλυνση της οικονομικής ανισότητας ανάμεσα στις προνομιούχες αγροτικές ζώνες και στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Σταθμός στην αναθεώρηση αυτή, αποτελεί η παροχή της εξισωτικής αποζημίωσης στις προβληματικές περιοχές ως αναπόσπαστο τμήμα του εισοδήματος των ατόμων που ασχολούνται με κτηνοτροφικές και αγροτικές δραστηριότητες. Ο στόχος της εξισωτικής αποζημίωσης ήταν η εξασφάλιση της συνέχισης των κτηνοτροφικών και αγροτικών δραστηριοτήτων των πληθυσμών των προβληματικών περιοχών που θα συνέβαλε και στη διατήρηση του πληθυσμού στις περιοχές αυτές. Συνέπεια της συγκεκριμένης παροχής ήταν η άμεση βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος των πληθυσμών των προβληματικών περιοχών. Αυτή η βελτίωση, ωστόσο, στη συνέχεια οδήγησε περισσότερο στη βελτιστοποίηση των εργασιακών συνθηκών και των συνθηκών κατοίκησης (μέσα από επενδύσεις σε εγκαταστάσεις και εξοπλισμό στην εργασία και επισκευές στην κατοικία), παρά σε διαρθρωτικές βελτιώσεις σε ό,τι αφορά τις εκμεταλλεύσεις και τα παραγωγικά συστήματα. Κατά συνέπεια, και καθώς οι τελευταίες δεν πραγματοποιήθηκαν επαρκώς δεν κατέστη δυνατή η

μακροπρόθεσμη άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ των προβληματικών και των προνομιούχων αγροτικών ζωνών.

- Γενικευμένη στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης (ακολουθεί την αναθεώρηση της ΚΑΠ) με την οποία λαμβάνουν χώρα ολοκληρωμένες δράσεις για την ανάπτυξη του ύπαιθρου χώρου, χωρίς να περιορίζονται δηλαδή στη γεωργική ανάπτυξη. Έτσι, ο χώρος πλέον δε χρησιμοποιείται μόνο για αγροτικές δραστηριότητες αλλά επικρατεί η χωρική ετερογένεια με τις δραστηριότητες να περιλαμβάνουν και καταναλωτικές χωρικές χρήσεις (οικιστικές, τουριστικές, ψυχαγωγικές, οικολογικές χρήσεις και ούτω καθεξής).

Συνέπεια των παραπάνω πολιτικών είναι διεύρυνση των αγορών και των συμφωνιών που πραγματοποιούνται πλέον με νέους συνεργάτες, εταίρους και πελάτες. Ταυτόχρονα, παρατηρείται η ένταξη στους αγροτοβιομηχανικούς κλάδους της εντατικής καλλιέργειας των προνομιούχων αγροτικών ζωνών μέσα από μια ανταγωνιστική παραγωγή σε ό,τι αφορά τόσο την οργάνωση και τους συντελεστές της παραγωγής όσο και την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων. Από την άλλη, οι προβληματικές περιοχές εντάσσονται στην τοπική ανάπτυξη μέσα από την προαναφερθείσα πολυδραστηριότητα και ενσωματώνονται στη διαχείριση του περιβάλλοντος μέσα από την προστασία αλλά και την ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου, που οδηγούν στην οικονομική ανάπτυξη μέσω δραστηριοτήτων σχετικών με το περιβάλλον (Ανθοπούλου, 2001).

3. ΧΩΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ. ΧΩΡΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΜΙΚΡΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα τόσο οι πολιτικές όσο και οι παρεμβάσεις στον ύπαιθρο χώρο, οι οποίες και συντέλεσαν στη διαμόρφωση και την εξέλιξη των χωρικών συστημάτων αυτού, προσδιορίστηκαν από τις κάτωθι αντιλήψεις (Γούσιος, 2001):

- Τα προβλήματα στην ανάπτυξη της υπαίθρου ταυτίστηκαν με τα θέματα της εξέλιξης της διαδικασίας γεωργοποίησης, η οποία είχε περιορισμένες και τομεακές απαιτήσεις ως προς την οριζόντια οργάνωση και την πλαισίωση του χώρου.
- Η εκτεταμένη και εντατική γεωργία θεωρήθηκε ως το κύριο μέσο για τη μείωση της υπό αύξηση ανισοροπίας ανάμεσα στον τοπικό και τον περιφερειακό χώρο. Ωστόσο, η γεωργία αυτή βασιζόταν στην χωρική επιλεκτικότητα και στη μονοπαραγωγική εξειδίκευση.
- Η ύπαιθρος θεωρήθηκε μέσω των κεντρικά επεξεργασμένων τομεακών και κλαδικών πολιτικών ως η ρεζέρβα για τους φυσικούς πόρους και το εργατικό δυναμικό που πρόσφερε, αλλά και ως εφεδρεία για την επέκταση των αστικών δραστηριοτήτων και της κατοίκησης.

Διαπιστώνεται έτσι πως για πολλές δεκαετίες στην ύπαιθρο η βιωσιμότητα της εκμετάλλευσης με τη μορφή του αναπτυξιακού σκοπού κυριάρχησε της βιωσιμότητας του τοπικού πληθυσμού και ο κλάδος λειτούργησε σε βάρος του χώρου (Γούσιος, 2001).

Όλες οι ανωτέρω αντιλήψεις, που κυριάρχησαν στην Ευρώπη, προσαρμόστηκαν πιο εύελικτα στην Ελλάδα, όπου οι αγροτικές οικογένειες συμμετείχαν σε δράσεις πέραν της γεωργίας. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα ενώ παρατηρείται η διατήρηση των δομών της μικρής οικογενειακής γεωργίας, οι αγροτικές οικογένειες, αξιοποιώντας (έστω και με αργούς ρυθμούς λόγω της αναπτυξιακής στασιμότητας των μεσαίων πόλεων και της εξάρτησης αυτών από τον πρωτογενή τομέα) τις διαμορφωθείσες κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις, κατάφεραν να συμμετάσχουν ενεργά στη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας (Γούσιος, 2001).

Κατά συνέπεια, στη Ελλάδα, οι μικρές πόλεις γνωρίζουν μια σημαντική άνθιση και μετατρέπονται σε σημαντικά κέντρα παροχής υπηρεσιών μέσα από την εμπορική κυρίως ανάπτυξή τους και τις δυνατότητες που προσφέρουν για κατοίκηση. Δημογραφικά ο υπαίθρος χώρος αλλάζει και τόσο ο πληθυσμός όσο και οι κοινωνικές δραστηριότητες αυτού συγκεντρώνονται πλέον γύρω από τις κωμοπόλεις σε μια ακτίνα 10-15km. Ταυτόχρονα, οι πολυάριθμες υπηρεσίες του τριτογενή τομέα, που συγκεντρώνονται στις κωμοπόλεις αυτές, οδηγούν στη διαμόρφωση μιας τοπικά δυνατής οικονομίας, η οποία αλλάζει την απασχόληση και την κατοίκηση του αγροτικού πληθυσμού. Έτσι, οι τοπικές κοινωνίες αναδιπλώνονται στο εσωτερικό του χωρικού συστήματος των μικρών πόλεων (Γούσιος, 2001).

Οι ευέλικτες πλέον σχέσεις ανάμεσα στην τοπική αγροτική κοινωνία και οικονομία, στην απασχόληση και την κατοικία, στη γεωργική δραστηριότητα και την πολυδραστηριότητα και η δομή και λειτουργία του τοπικού αγροτικού συστήματος παραγωγής είναι αυτές που τελικά συμβάλουν στην ανάπτυξη του χωρικού συστήματος των μικρών πόλεων (Γούσιος, 2001). Ακολούθως προσδιορίζεται η θέση και ο ρόλος των μικρών πόλεων στον υπαίθρο χώρο όσο και το χωρικό σύστημα αυτών.

3.1 Η θέση, ο ρόλος και το χωρικό σύστημα των μικρών πόλεων

Στην Ελλάδα, παρατηρείται η έννοια της κεντρικότητας σε περιοχές που ο πληθυσμός έχει κοινές καταβολές σε πολιτισμικό επίπεδο, κοινή καταγωγή και που προέρχεται από μια πρόσφατη ενασχόληση με τη γεωργία. Ταυτόχρονα, παρατηρείται λόγω του πρωτογενούς τομέα μια μεγάλη ένταση ροών στην τοπική και περιφερειακή οικονομία. Η μικρή πόλη εμφανίζει ένα ενισχυμένο ρόλο που οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι ο σύγχρονος τομέας της γεωργικής εκμετάλλευσης σχετίζεται με τα τοπικά εμπορικά κυκλώματα. Έτσι, η εξέλιξη των συνθηκών της γεωργικής παραγωγής στη χώρα δεν διέρρηξε τις σχέσεις ανάμεσα στη μικρή και μεσαία πόλη ή τη μικρή πόλη με την ενδοχώρα της (Γούσιος, 2005).

Σε αντίθεση, οι μικρές πόλεις στην Ελλάδα ασκούν σημαντική έλξη. Και παρότι η έλξη αυτή δε μπορεί ποσοτικά να προσδιοριστεί επακριβώς, καθώς οι δυνάμεις διασποράς είναι επίσης σημαντικές και οδηγούν σε μια κινητικότητα περισσότερο για πολιτισμικούς παρά για οικονομικούς ή επαγγελματικούς λόγους, η ανωτερότητα της μικρής πόλης σε

σχέση με την ενδοχώρα δε μπορεί να αμφισβητηθεί. Άλλωστε, λίγες είναι οι υπηρεσίες εκείνες που προσφέρει η πόλη που δύναται να θεωρηθούν ανεξάρτητες από τις τοπικές ανάγκες. Ο εξοπλισμός σε πόρους και υπηρεσίες των μικρών πόλεων σχετίζεται άμεσα με τη συγκέντρωση του πληθυσμού σε αυτές (Γούσιος, 2005).

Παρά όμως τη μη αμφισβητήσιμη σημασία της μικρής πόλης για την ενδοχώρα της αναφορικά με την κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό, το γεγονός ότι η μικρή πόλη δε λειτούργησε για σχεδόν έναν αιώνα ως διοικητική ενότητα, της στέρησε τη δυνατότητα να παίξει πρωτεύοντα θεσμικό κι διοικητικό ρόλο τόσο στην οργάνωση και τη συνεκτικότητα της ενδοχώρας της όσο και στη λειτουργία της νομαρχιακής διοίκησης. Συνέπεια αυτού του γεγονότος ήταν να επηρεαστεί αρνητικά η εξέλιξη και η λειτουργία της τοπικής δημοκρατίας, η συμμετοχή της κοινωνίας στα τοπικές διαδικασίες και η οριζόντια συνεργασία. Ταυτόχρονα, το γεγονός πως η μικρή πόλη δε συμμετείχε στην οργάνωση της βιομηχανικής παραγωγής, οδήγησε τις μικρές πόλεις στο να κατέχουν σήμερα μικρή θέση τόσο σε περιφερειακό όσο και νομαρχιακό αστικό επίπεδο. Αντίθετα, σε περιφερειακό και νομαρχιακό αστικό επίπεδο κυρίαρχες είναι οι μεσαίες πόλεις (Γούσιος, 2005).

Μια ακόμη συνέπεια από το γεγονός ότι ο ρόλος των μικρών πόλεων δεν ενισχύθηκε θεσμικά ως προς τις ενδοχώρες είναι η πολιτική και διοικητική περιθωριοποίηση των χωρικών συστημάτων τους. Τα όρια μάλιστα των χωρικών συστημάτων των μικρών πόλεων σε πολλές περιπτώσεις ταυτίζονται με τα όρια του μη ενεργού διοικητικού θεσμού της επαρχίας. Έτσι, παρατηρείται μια περίεργη και ημιτελής σχέση ανάμεσα στο χωρικό σύστημα της μικρής πόλης και το χωρικό σύστημα των υπερκείμενων πολιτικών και διοικητικών ενότητων, που συνδυάζεται με τις παρατηρούμενες ελλείψεις στο επίπεδο των ενδιάμεσων σωμάτων τους, που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως μηχανισμοί σύνδεσης με τα μεσαία αστικά-αγροτικά κέντρα (πρωτεύουσες νομών). Το αποτέλεσμα είναι τα μεσαία αστικά-αγροτικά κέντρα να κατέχουν πρωτεύοντα ρόλο ως προς τη χωροταξία του υπαίθρου χώρου (Γούσιος, 2005).

Ως εκ τούτου, τόσο ο ρόλος όσο και το χωρικό σύστημα των μικρών πόλεων συνεχίζει να είναι προβληματικό στο εσωτερικό των αστικών δικτύων, στα οποία ανήκει γεωγραφικά και εντάσσεται λειτουργικά. Πιο συγκεκριμένα, ακόμη και σήμερα η κωμόπολη θεωρείται ως το κέντρο μιας ενδοχώρας, στην οποία κυρίαρχος είναι ένας πρωτογενής

τομέας που συνήθως περιορίζεται στην παραγωγή των πρώτων υλών, ενώ η προστιθέμενη αξία των υλών αυτών πραγματοποιείται στο μεγαλύτερο αστικό κέντρο. Ταυτόχρονα, η κωμόπολη αποτελεί το κέντρο για την καταναλωτική πελατεία των μεσαίων πόλεων (Γούσιος, 2005).

4. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Ο κυρίαρχος προορισμός της γεωργίας είναι να παρέχει υψηλής ποιότητας διατροφικά προϊόντα μέσω της παραγωγής. Ωστόσο, και όπως ήδη επεξηγήθηκε, ο ρόλος των αγροτών πλέον δε περιλαμβάνει μονάχα την παραπάνω παραγωγή αλλά και μια σειρά από λοιπές υπηρεσίες μεταξύ των οποίων και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου του ύπαιθρου χώρου αλλά και η συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, η συνεισφορά της γεωργίας παραμένει ιδιαίτερης σημασίας καθώς ο αγροτικός τομέας είναι υπεύθυνος και για παραγωγή αγαθών που βοηθούν στην οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική συνέχιση των αγροτικών περιοχών. Μεταξύ των αγαθών αυτών περιλαμβάνεται η διατήρηση της φυσιογνωμίας του περιβάλλοντος του ύπαιθρου χώρου και η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, που δεν επέτρεψε την πληθυσμιακή απογύμνωση του ύπαιθρου (Αγοραστάκης, 2003).

Για να συνεχιστεί όμως ο αγροτικός τομέας να παίζει πρωτεύοντα ρόλο σε όλα τα παραπάνω και να συνεχιστεί η ανάπτυξη της υπαίθρου, απαιτείται μια αειφόρος ή αλλιώς ολοκληρωμένη διαχείριση του περιβάλλοντός της μέσα από τις ακόλουθες δράσεις (Αγοραστάκης, 2003):

- Ανταγωνιστικότητα των παραγόμενων προϊόντων στην παγκόσμια αγορά μέσω της παραγωγής υψηλής ποιότητας, που να απευθύνονται σε καταναλωτές υψηλών εισοδημάτων και όχι εντατικοποίηση της γεωργίας μέσω ενός χαμηλού κόστους εργασίας. Με λίγα λόγια δηλαδή σταδιακή ανάπτυξη μιας νέας δεύτερης αγοράς καταναλωτών που θα επιθυμούν προϊόντα υψηλής ποιότητας (βιολογικά και ούτω καθεξής), παραγόμενα με πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον.
- Για την παραγωγή αυτών των προϊόντων και επιπλέον για τη μεταποίηση αυτών σε τρόφιμα και τέλος για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας τους και τη βελτιστοποίηση της ανταγωνιστικότητάς τους απαιτείται η απόκτηση εξειδίκευσης και η υιοθέτηση πολιτικών που θα ενισχύουν και θα προάγουν τα τοπικά πλεονεκτήματα των περιοχών και που θα συμβάλουν στην επίλυση των ιδιαίτερων προβλημάτων που αυτές αντιμετωπίζουν.

- Διασύνδεση των μικρών και ασύνδετων μέχρι σήμερα παραγωγών σε τοπικές ενώσεις παραγωγής προϊόντων υψηλής ποιότητας, προκειμένου να καλυφτεί η ζήτηση σε αυτά.
- Στις περιοχές όπου οι παραπάνω πρακτικές δε θα μπορέσουν να επιφέρουν την ανάπτυξη, λόγω των μειονεκτημάτων που εκ των προτέρων αυτές εμφανίζουν (ορεινές περιοχές και ούτω καθεξής), συστήνεται η πολυδραστηριότητα ώστε να ενισχυθεί η απασχόληση.

Συνιστάται συνεπώς μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη, η οποία πέραν των ανωτέρω δράσεων θα έχει ως στόχους (Αγοραστάκης, 2003):

- Τη διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης της γεωργικής οικονομίας των αγροτικών περιοχών μέσα από την παραγωγή εναλλακτικών προϊόντων.
- Την επαναφορά όπου είναι δυνατόν των πολύ-καλλιεργητικών μεθόδων και την εισαγωγή νέων καλλιεργειών.
- Την ενίσχυση των διακλαδικών σχέσεων ανάμεσα στους τομείς και τους κλάδους.
- Την σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
- Την ενδυνάμωση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και την ενίσχυση του ρόλου των υπηρεσιών, όπως είναι ο τουρισμός, ώστε ο υπαίθρος χώρος να παρέχει υψηλές υπηρεσίες αναψυχής στους κατοίκους των πόλεων.

Θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι τόσο το φυσικό όσο και το τεχνητό περιβάλλον του υπαίθρου χώρου είναι κρίσιμο για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου. Η προάσπιση και συντήρηση του περιβάλλοντος είναι η βάση για τη στήριξη της σύγχρονης γεωργίας και των προϊόντων της, καθώς και για την ανάπτυξη μιας σειράς αγροτικών υπηρεσιών, που δε σχετίζονται με τη γεωργία, όπως για παράδειγμα ο οικοτουρισμός και ούτω καθεξής. Η διατήρηση του περιβάλλοντος προσφέρει άλλωστε και τη δυνατότητα νέων μορφών απασχόλησης και επιπλέον εισοδήματος στους αγρότες (Αγοραστάκης, 2003).

Β' ΜΕΡΟΣ: Το παράδειγμα της Αριδαίας

1. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Αριδαία είναι η πρωτεύουσα της επαρχίας της Αλμωπίας (Εικόνα 2.1), που βρίσκεται στην Μακεδονία, στο βορειοδυτικό τμήμα του νομού Πέλλας (Εικόνα 2.2) και που περιβάλλεται βόρεια και δυτικά από την οροσειρά του Βόρρα, στα ανατολικά από το όρος Πάικο, ενώ στα νότια συνορεύει με το υψίπεδο της Έδεσσας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Εικόνα 2.1: Χάρτης Αλμωπίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Εικόνα 2.2: Χάρτης νομού Πέλλας (Αναπτυξιακή Πέλλας, 2014)

Κατά μια θεωρία, η Αλμωπία κατοικήθηκε από τους Άλμωπες σε μια ιστορική περίοδο, που χαρακτηρίζεται ως εποχή του χαλκού. Μάλιστα, με βάση το Θουκυδίδη, οι Άλμωπες εκδιώκονται από τους Μακεδόνες, κατά τα μέσα του 6^{ου} αιώνα π.Χ., στα πλαίσια της επεκτατικής πορείας των Μακεδόνων. Κατά τη θεωρία αυτή, που πιο πολύ μοιάζει με μύθο, η Αριδαία είναι μια πόλη που κατασκευάστηκε από τους Άλμωπες Γίγαντες και όχι από τους ανθρώπους κατά τα πολύ παλιά χρόνια (Μαντάς, 2012).

Ωστόσο, η καθ' εαυτού ιστορία της Αριδαίας πιστεύεται ότι είναι σχετικά πρόσφατη. Πιο συγκεκριμένα, με βάση τις μαρτυρίες των γηραιότερων, η Αριδαία κατοικήθηκε κατά τον 18^ο αιώνα, ενώ πριν την ανθρώπινη αυτή εγκατάσταση η περιοχή ήταν μια λιμνοθάλασσα, που την περιέβαλαν βάλτοι. Ο πληθυσμός της επαρχίας ζούσε στα γύρω χωριά, ώσπου και καθώς τα χρόνια περνούσαν, μπόρεσαν να κατοικηθούν και οι περιοχές κοντά στα ποτάμια που διαπερνούσαν την Αριδαία (το φράγμα του ποταμού Αλώρου έσπασε με αποτέλεσμα να τραβηχτούν τα νερά) (Ορειβατικός Σύλλογος Αριδαίας, 2014).

Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας, αρχικά οι κάτοικοί της ζουν σε ορεινές περιοχές για να αποφύγουν τα δεινά των Τούρκων δυναστών τους. Αργότερα όμως αποφάσισαν να εγκαταλείψουν την απομόνωση των ορεινών χωριών τους και να κατεβούν στις πεδιάδες σε μια προσπάθεια να οργανώσουν τη ζωή τους εκεί. Κατά συνέπεια, ο πληθυσμός των περιοχών γύρω από τα ποτάμια αυξανόταν (Ορειβατικός Σύλλογος Αριδαίας, 2014).

Η γη που ανήκε στους Τούρκους άρχισε να πωλείται στους Έλληνες, ενώ επίσης, κάποια χρόνια πριν την ανταλλαγή των πληθυσμών, οι ντόπιοι κάτοικοι αγόρασαν εκτάσεις από τους μουσουλμάνους κατοίκους της περιοχής. Το 1922, και κατόπιν της αποχώρησης των Τούρκων, η διαχείριση της μουσουλμανικής περιουσίας περνά στα χέρια της Τράπεζας της Ελλάδος. Μέρος της περιουσίας αυτής παραχωρήθηκε κατόπιν αιτήσεων στους κατοίκους της περιοχής και έναντι διάφορων χρηματικών τιμημάτων (Ορειβατικός Σύλλογος Αριδαίας, 2014).

Την περίοδο 1922-1924 οι πρόσφυγες έρχονται στην Ελλάδα και στην Αριδαία κατοικούνται επιπρόσθετες περιοχές λόγω της παρατηρούμενης αύξησης του πληθυσμού. Αρχικά, ο πληθυσμός εξαπλώνεται και προς τα βορειοδυτικά και προς τα νότια της περιοχής. Έτσι, παρατηρείται ο πρώτος αποικισμός της περιοχής που φτάνει ως και την Άσπρη Αποθήκη (το διοικητήριο). Τα σπίτια είναι πρόχειρα κατασκευασμένα ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες κατοίκησης των προσφύγων, κυρίως από τσιμεντόλιθους. Στα χρόνια του εμφυλίου πολέμου, νέοι πληθυσμοί προστίθενται στον ήδη υπάρχοντα από τα γύρω χωριά (Ορειβατικός Σύλλογος Αριδαίας, 2014).

Στη συνέχεια, και καθώς η χώρα έζησε ειρηνικά χρόνια, η πόλη της Αριδαίας άρχισε μια σταδιακή ανάπτυξη, που ταυτόχρονα οδήγησε στην αύξηση των αναγκών για κατοίκηση με αποτέλεσμα τελικά η Αριδαία να αναπτυχθεί τόσο στο βορρά όσο και στο νότο στη σημερινή της μορφή (Ορειβατικός Σύλλογος Αριδαίας, 2014).

2. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

2.1. Εισαγωγή

Στην παρούσα ενότητα πραγματοποιείται μια ανασκόπηση των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του δήμου Αλμωπίας και, όπου καθίσταται δυνατό, γίνεται αναφορά και στα χαρακτηριστικά της Αριδαίας προκειμένου να κατανοηθεί η συμβολή της στη εξέλιξη και διαμόρφωση των χαρακτηριστικών του δήμου.

2.2. Δημογραφικά χαρακτηριστικά

2.2.1. Πληθυσμιακή εξέλιξη

Βάσει της απογραφής του 2001, ο πληθυσμός του δήμου Αλμωπίας ανερχόταν σε 29.354 κατοίκους, αντιστοιχώντας έτσι στο 20.2% όλου του νομού συνολικά. Η Αριδαία (μαζί με την Υδραία) στην απογραφή αυτή είχε 6.062 κατοίκους, αριθμός που αναλογούσε στο 20,6 % του δήμου Αλμωπίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Από το 1951 και μέχρι το 2001, ο πληθυσμός του δήμου είχε την ακόλουθη εξέλιξη. Σύμφωνα με τα στοιχεία των απογραφών της ΕΣΥΕ από το 1951 μέχρι το 2001, οι τέως Κοινότητες του Δ. Αριδαίας, καθώς και ο τέως Δ. Αριδαίας παρουσίασαν την εξέλιξη του πληθυσμού που παρατίθεται στον Πίνακα 2.1. Την πιο εντυπωσιακή αύξηση του πληθυσμού παρουσίασε η ΤΚ Τσάκων της Ενότητας Αριδαίας, η οποία στη δεκαετία 1961 – 1971 διπλασίασε τον πληθυσμό της. Έπονται η έδρα του τέως Δήμου Αριδαίας, ΤΚ Λουτρακίου, οι ΤΚ Σαρακηνών και Όρμας, με μεταβολή κατά 50% περίπου. Τουναντίον, η ΤΚ Αλώρου και Αψάλου παρουσίασαν μείωση πληθυσμού κατά 35 – 37% περίπου από το 1951, με ρυθμό μάλλον σταθερό στο πέρασμα του χρόνου. Η εξέλιξη του πληθυσμού του τέως Δήμου Εξαπλατάνου απεικονίζεται στον ίδιο πίνακα. Οι περισσότερες Τοπικές Κοινότητες Εξαπλατάνου παρουσίασαν μείωση του πληθυσμού τους. Την πιο εντυπωσιακή μείωση του

πληθυσμού παρουσίασαν για την Ενότητα Εξαπλατάνου οι ΤΚ Νότιας και Χρυσής (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Πίνακας 2.1 Πληθυσμιακή εξέλιξη δήμου Αλμωπίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Πρώην Δήμος/ ΤΚ	Πληθυσμός						Μεταβολή 1951-2001 (%)
	1951	1961	1971	1981	1991	2001	
Πρώην δήμος Αριδαίας	17.315	19.514	19.251	18.960	19.430	20.213	16.74
Πρώην δήμος Εξαπλατάνου	-	11.440	10.569	9.739	9.400	9.141	- 20.09
ΤΚ Αριδαίας	3907	4194	4058	4711	4939	6062	55.16

Από την άλλη και βάσει της απογραφής του 2011, ο πληθυσμός του δήμου Αλμωπίας ανέρχεται σε 27.460 κατοίκους, αντιστοιχώντας έτσι στο 19.7% όλου του νομού συνολικά (Φήμες, 2011). Η Αριδαία στην απογραφή αυτή έχει 6.561 κατοίκους ενώ μαζί με την Υδραία είχε 7.057 κατοίκους. πληθυσμός της Αριδαίας αναλογεί πλέον στο 25,7% του δήμου Αλμωπίας (Aridaia news, 2012).

Φαίνεται λοιπόν πως στο διάστημα μεταξύ 2001 και 2011 και ενώ ο πληθυσμός του δήμου μειώνεται, ο πληθυσμός της Αριδαίας, είτε μόνης είτε μαζί με την Υδραία, αυξήθηκε. Πιθανές αιτίες μείωσης του πληθυσμού του δήμου ενδεχομένως να είναι είτε η εσωτερική είτε εξωτερική μετανάστευση λόγω της κρίσης. Πιθανή όμοια αιτία για την αύξηση του πληθυσμού της Αριδαίας θεωρείται η εσωτερική μετανάστευση εντός του δήμου είτε και όλου του νομού με στόχο την εύρεση εργασίας στο αστικό αυτό κέντρο λόγω της κρίσης και αύξησης της ανεργίας που αυτή προκάλεσε.

2.2.2. Κατανομή πληθυσμού ανά φύλο

Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, από τους 27.460 κατοίκους οι 13.730 είναι άνδρες, ενώ οι 13.730 είναι γυναίκες (Φήμες, 2011). Υπόλοιπα δημογραφικά στοιχεία δεν είναι διαθέσιμα.

2.3. Επίπεδο ανάπτυξης

Καθώς δεν κατέστη δυνατή η εύρεση συγκεκριμένων στοιχείων αναφορικά με το επίπεδο ανάπτυξης του δήμου Αλμωπίας, τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζονται ακολούθως βασίζονται σε γενικότερα στοιχεία ελληνικών δήμων (μέσες τιμές) του ίδιου πληθυσμιακού μεγέθους, που ανήκουν στην ηπειρωτική Ελλάδα. Τα στοιχεία προέρχονται από την έκθεση της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης Α.Ε. (Ε.Ε.Τ.Α.Α.), που εκπονήθηκε το 2013 και αφορά στη χρονική περίοδο 2001-2012.

Ο δήμος Αλμωπίας, όπως προαναφέρθηκε έχει πληθυσμό 27.460 κατοίκους, γεγονός που βάσει της έκθεσης Ε.Ε.Τ.Α.Α., τον κατατάσσει στους μικρούς προς μεσαίους δήμους. Με βάση αυτήν την παραδοχή, τα οικονομικά χαρακτηριστικά του δήμου διαμορφώνονται, όπως φαίνονται στις παρακάτω ενότητες (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2013).

2.3.1. Οικονομικά δεδομένα του δήμου Αλμωπίας

Τα οικονομικά δεδομένα του δήμου Αλμωπίας για την περίοδο 2001-2012, διαμορφώνονται κατά μέσο όρο όπως παρατίθενται στους Πίνακες 2.2 – 2.4 (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2013).

2.3.2. Κατά κεφαλήν εισοδήματα και έξοδα του δήμου

Τα κατά κεφαλήν εισοδήματα και έξοδα του δήμου Αλμωπίας για την περίοδο 2001-2012, διαμορφώνονται κατά μέσο όρο όπως παρατίθενται στους Πίνακες 2.5 – 2.6 (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2013).

Πίνακας 2.2 Οικονομικά δεδομένα του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2013)

Ομάδα	Υποομάδα		Πληθυσμός	Μέσος πληθυσμός	Μέσος αριθμός προσωπικού	Μέσος αστικός πληθυσμός (%)	Μέσος αγροτικός πληθυσμός (%)	Μέση απασχόληση ανά παραγωγικό τομέα	
								Πρωτογενής (%)	Δευτερογενής (%)
Ομάδα 2 : Ηπειρωτικοί δήμοι	2.1	Μικροί δήμοι	2.000 - ~~10.000~~	5.479	33	26	74	41,8	17,9
	2.2	Μικροί προς μεσαίοι δήμοι	10.001 - 30.000	18.000	93	38	62	39,1	20,4
	2.3	Μεσαίοι προς μεγάλοι δήμοι	30.001 - 60.000	40.815	253	62	38	23,8	24,4
	2.4	Μεγάλοι δήμοι	>60.000	97.523	591	79	21	14,7	23,7

Πίνακας 2.3 Μέσος όρος εσόδων του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2013)

Ομάδα	Υποομάδα		Πληθυσμός	Πρόσοδοι από ακίνητη περιουσία	Πρόσοδοι από κινητή περιουσία	Έσοδα από ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα	Έσοδα από τέλη δικαιώματα και παροχή υπηρεσιών	Φόροι εισφορές	ΣΥΝΟΛΟ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ
Ομάδα 2 : Ηπειρωτικοί δήμοι	2.1	Μικροί δήμοι	2.000 - 10.000	75.619	27.027	360.711	93.225	9.659	1.682.378
	2.2	Μικροί προς μεσαίοι δήμοι	10.001 - 30.000	132.319	65.885	1.652.898	301.932	208.057	5.370.236
	2.3	Μεσαίοι προς μεγάλοι δήμοι	30.001 - 60.000	235.538	128.988	3.174.109	685.461	347.786	10.913.297
	2.4	Μεγάλοι δήμοι	>60.000	404.687	152.135	7.449.395	1.792.342	1.048.235	27.300.433

Πίνακας 2.4 Μέσος όρος δαπανών του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2013)

Ομάδα	Υποομάδα	Πληθυσμός	Αμοιβές και εξοδα προσωπικού	Αμοιβές αιρετών και τρίτων	Παροχές τρίτων	Φόροι τέλη	Λοιπά γενικά εξοδα	Τοκοχρεολ ύσια	ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ
Ομάδα 2 : Ηπειρωτικοί δήμοι	2.1	Μικροί δήμοι 2.000 - 10.000	768.522	223.368	369.965	10.020	87.945	104.010	1.878.142
	2.2	Μικροί προς μεσαίοι δήμοι 10.001 - 30.000	2.543.609	487.776	1.120.801	18.861	156.997	437.830	5.906.711
	2.3	Μεσαίοι προς μεγάλοι δήμοι 30.001 - 60.000	5.798.336	787.798	1.878.622	32.827	401.232	1.011.401	12.647.205
	2.4	Μεγάλοι δήμοι >60.000	13.371.841	1.375.529	2.654.928	57.622	1.331.811	2.356.822	25.958.947

Πίνακας 2.5 Μέσος όρος κατά κεφαλήν εσόδων του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2013)

Ομάδα	Υποομάδα	Πληθυσμός	Πρόσοδοι από ακίνητη περιουσία	Πρόσοδοι από κινητή περιουσία	Εσοδα από ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα	Εσοδα από τέλη δικαιώματα και παροχή υπηρεσιών	Φόροι εισφορές	ΣΥΝΟΛΟ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ
Ομάδα 2 : Ηπειρωτικοί δήμοι	2.1	Μικροί δήμοι 2.000 - 10.000	14	5	66	17	2	307
	2.2	Μικροί προς μεσαίοι δήμοι 10.001 - 30.000	7	4	92	17	12	298
	2.3	~~Μεσαίοι προς~~ μεγάλοι δήμοι ~~30.001 -~~ 60.000	6	3	78	17	9	267
	2.4	Μεγάλοι δήμοι >60.000	4	2	76	18	11	280

Πίνακας 2.6 Μέσος όρος κατά κεφαλήν εξόδων του δήμου Αλμωπίας βάσει του πληθυσμού του (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2013)

Ομάδα	Υποομάδα	Πληθυσμός	Αμοιβές και έξοδα προσωπικού	Αμοιβές αιρετών και τρίτων	Παροχές τρίτων	Φόροι τέλη	Λοιπά γενικά έξοδα	Τοκοχρεολύσια	ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ
Ομάδα 2 : Ηπειρωτικοί δήμοι	2.1	Μικροί δήμοι 2.000 -10.000	140	41	68	2	16	19	343
	2.2	Μικροί προς μεσαίοι δήμοι 10.001 - 30.000	141	27	62	1	9	24	328
	2.3	~~Μεσαίοι προς~~ μεγάλοι δήμοι ~~30.001 -~~ 60.000	142	19	46	1	10	25	310
	2.4	Μεγάλοι δήμοι >60.000	137	14	27	1	14	24	266

2.4. Διάρθρωση της οικονομίας

2.4.1. Κλαδική Διάρθρωση της Απασχόλησης

Η κύρια απασχόληση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του δήμου Αλμωπίας δεν δύναται να σχετιστεί με ένα τομέα παραγωγής. Ωστόσο, στους πρώην δήμους Αριδαίας και Εξαπλατάνου, η κύρια απασχόληση του πληθυσμού σχετίζεται με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία κλπ) (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της απογραφής του 2001, η κατανομή του πληθυσμού στις τοπικές κοινότητες του πρώην Δήμου Αριδαίας κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής) δείχνει ότι περίπου ο μισός πληθυσμός (50,20%) απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, ενώ το 34,20% στον τριτογενή και το 15,6% με το δευτερογενή. Μάλιστα στην τοπική κοινότητα Σαρακηνών, μια καθαρά ορεινή περιοχή, το 92,75% απασχολείται στον πρωτογενή τομέα. Η ανεργία στον οικονομικώς ενεργό πληθυσμό φαίνεται να αγγίζει το 9,23% σε επίπεδο του πρώην Δήμου, ποσοστό που κυμαίνεται από 12,61% μέχρι 3,11% στις τοπικές κοινότητες Αψάλου και Σαρακηνών αντίστοιχα. Η μικρότερη αναλογία οικονομικώς μη ενεργού πληθυσμού εμφανίζεται στη τοπική κοινότητα Λουτρακίου (55,14%), χωρίς όμως να υπάρχει μεγάλη απόκλιση από το μέσο όρο σε γενικές γραμμές (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Με την ίδια απογραφή, τα αντίστοιχα στοιχεία του πρώην Δήμου Εξαπλατάνου δείχνουν ότι το 65,1% του πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, το 26% στον τριτογενή και το 8,9% στον δευτερογενή (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Πίνακας 2.7 Κλαδική διάρθρωση απασχόλησης στους πρώην δήμους Αριδαίας, Εξαπλατάνου και τέλος στην Αριδαία το 2001 (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Δήμος/ ΤΚ	Σύνολο πληθυσμού	Σύνολο χωριών χωρίς τους ανέργους	Οικονομικώς ενεργοί				
			Πρωτογενής τομέας	Δευτερογενής τομέας	Τριτογενής τομέας	Δε δήλωσαν	Ανεργοί
Πρώην δήμος Αριδαίας	8.049	7.306	3.797	1.043	2.387	79	743
Πρώην δήμος Εξαπλατάνου	3.211	2.926	1.995	228	679	24	285
ΤΚ Αριδαίας	2.513	2.237	353	373	1.449	62	276

2.4.2. Χαρακτηριστικά πρωτογενούς τομέα

Στον πρωτογενή τομέα διακρίνονται (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

- Δασοπονία (δασοπονικά προϊόντα):** Τα δασικά συμπλέγματα εντός των ορίων του Δ. Αλμωπίας αποτελούνται από υψηλά και παραγωγικά δάση, τα οποία παρέχουν σημαντικές ποσότητες πολλαπλών δασικών προϊόντων και με ιδιαίτερος καλή αναλογία τεχνικής ξυλείας (στρόγγυλης και στρογγυλίων-σχίζες). Το κυριότερο δασοπονικό είδος είναι η οξιά. Η εκμετάλλευση των δασών γίνεται κυρίως με την παραχώρηση της εκμετάλλευσης στους Δασικούς Συνεταιρισμούς του ΠΔ 126/86, ενώ σε μικρότερο βαθμό σήμερα απ' ότι στο παρελθόν με (παραχώρηση σύμφωνα με το ΠΔ 126/86) το σύστημα της αυτεπιστασίας (ΚΕΔ - Κρατική Εκμετάλλευση Δασών). Η συμβολή της δασοπονίας στο εισόδημα των κατοίκων είναι πολύ σημαντική, ιδιαίτερα για τα ορεινά χωριά της Ενότητας Αριδαίας όπως οι Πρόμαχοι, το Γαρέφι και το Βορεινό. Χαρακτηριστικό της δασικής συνεταιριστικής οργάνωσης αποτελεί το πολυδιασπασμένο συνεταιριστικό κίνημά της, αφού υπάρχουν πολυάριθμοι μικροί συνεταιρισμοί με μικρό αριθμό μελών, γεγονός που συνεπάγεται δύσκολη και ανεπαρκή διοικητική υποστήριξη.

- **Κτηνοτροφία:** Η κτηνοτροφία αποτελεί το δεύτερο σπουδαιότερο κλάδο του πρωτογενή τομέα ιδίως στην ημιορεινή και την ορεινή ζώνη. Το σημαντικότερο είδος που εκτρέφεται είναι τα αιγοπρόβατα, από τα οποία προέρχεται αξιοσημείωτη παραγωγή κρέατος και γάλακτος, ενώ ακολουθεί η εκτροφή βοοειδών. Μεγάλος είναι και ο αριθμός των εκτρεφόμενων ορνίθων, παρόλα αυτά το ποσοστό ορνίθων που εκτρέφεται σε συστηματική κτηνοτροφία είναι ιδιαίτερα χαμηλό, οπότε πρόκειται ενδεχομένως για μη συστηματική εκτροφή.

Η διάρθρωση του ζωικού κεφαλαίου στις τοπικές κοινότητες του Δ. Αλμωπίας Ενότητα Αριδαίας καταδεικνύει ότι ο μεγαλύτερος αριθμός ζώων εντοπίζεται στο Βορεινό, ακολουθεί η ΤΚ Αψάλου και η ΤΚ Γαρεφείου. Τα περισσότερα γιδοπρόβατα διαθέτει η Τ.Κ Προμάχων και έπεται η Τ.Κ Αψάλου, ενώ οι Πρόμαχοι έχουν τις περισσότερες εκμεταλλεύσεις. Τα νεότερα στοιχεία δείχνουν μια σαφή αύξηση του κτηνοτροφικού κεφαλαίου κατά 29,2% (για τα τοπικά διαμερίσματα που υπάρχουν στοιχεία).

Η διάρθρωση του ζωικού κεφαλαίου στις τοπικές κοινότητες του Δ. Αλμωπίας Ενότητα Εξαπλατάνου καταδεικνύει ότι ο μεγαλύτερος αριθμός ζώων βρίσκεται στον Εξαπλάτανο, έπεται η ΤΚ Περίκλειας και η ΤΚ Θηριόπετρας. Τα περισσότερα γιδοπρόβατα έχει η Τ.Κ Θεοδωρακείου και ακολουθεί η Τ.Κ Περίκλειας.

Πίνακας 2.8 Κτηνοτροφικό κεφάλαιο στους πρώην δήμους Αριδαίας και Εξαπλατάνου και τέλος στην τοπική κοινότητα Αριδαίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Δήμος/ ΤΚ	Κεφαλές		
	Βοοειδή	Γίδια	Πρόβατα
Πρώην δήμος Αριδαίας	3.662	15.833	38.921
Πρώην δήμος Εξαπλατάνου	4.010	10.596	19.692
ΤΚ Αριδαίας	167	485	1.990

Τα κυριότερα ζωικής προέλευσης προϊόντα που παράγονται στην περιοχή είναι το κρέας και το γάλα βοοειδών και αιγοπροβάτων, η διάθεση των οποίων γίνεται κυρίως σε τοπικούς εμπόρους. Υπάρχει ανάγκη οργάνωσης της εκτατικής κτηνοτροφίας σε σύγχρονη βάση με εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης, το οποίο το Δασαρχείο Αριδαίας έχει συντάξει ήδη από το 2000 και έχει προτείνει έργα υποδομών (ποτίστρες, στέγαστρα, διανοίξεις και βελτιώσεις δρόμων, σπορές λιβαδικών φυτών, καταπολέμηση ανεπιθύμητων για την κτηνοτροφία), καθώς και διαχειριστικά μέτρα οργάνωσης της βόσκησης, ρύθμιση της βοσκοφόρτωσης, εφαρμογή κανονικής βόσκησης κλπ.

- **Γεωργία:** Στον Πίνακα 2.9 παρουσιάζεται τόσο η κατανομή σε στρέμματα των κυριότερων αροτραίων καλλιεργειών στην Ενότητα Αριδαίας όσο και η παραγωγή ανά είδος καλλιέργειας. Διαπιστώνεται πως η κυριότερη καλλιέργεια είναι αυτή της μηδικής, η οποία παρουσιάζει αυξητική τάση, ενώ ακολουθεί η καλλιέργεια του καλαμποκιού.

Πίνακας 2.9 Αροτραίες καλλιέργειες του πρώην δήμου Αριδαίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Κλάδοι Φυτικής Παραγωγής	2010	
	Στρέμματα	Κιλά
Μηδική	20.004	20.724.000
Τριφύλλια	200	170.000
Καπνός αν. τύπ.	120	2.600
Σιτάρι Μαλακό	6.090	1.428.200
Σιτάρι Σκληρό	3.940	867.700
Κριθάρι	4.820	1.272.750
Βρώμη	260	62.000
Καλαμπόκι	15.610	14.180.500
Ζαχαρότευτλα	0	0
Φασόλια	458	60.840
Πατάτες	1.299	2.196.500
Καρπούζια	138	419.040
Πιπεριές ξερές για παραγωγή κόκκινου πιπεριού	36	7.200
ΣΥΝΟΛΟ	52.975	41.414.730

Ως προς τις αροτραίες καλλιέργειες στην Ενότητα Εξαπλατάνου, την βασικότερη αποτελεί αυτή του καλαμποκιού, η οποία παρουσιάζει αυξητική τάση, ενώ ακολουθεί η καλλιέργεια της μηδικής, όπως απεικονίζονται στον Πίνακα 2.10.

Πίνακας 2.10 Αροτραίες καλλιέργειες του πρώην δήμου Εξαπλατάνου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Κλάδοι Φυτικής Παραγωγής	2010	
	Στρέμματα	Κιλά
Μηδική	11.402	12.521.700
Τριφύλλια	100	60.000
Καπνός αν. τύπ.	100	17.000
Σιτάρι Μαλακό	8.735	2.114.780
Σιτάρι Σκληρό	2.365	524.700
Κριθάρι	7.700	2.042.800
Βρώμη	890	206.800
Καλαμπόκι	16.564	16.083.600
Ζαχαρότευτλα	0	0
Φασόλια	52	7.070
Πατάτες	3.625	6.122.000
Καρπούζια	45	124.000
Πιπεριές ξερές για παραγωγή κόκκινου πιπεριού	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	51.578	39.824.450

Πίνακας 2.11 Δενδρώδεις καλλιέργειες του δήμου Αλμωπίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Κλάδοι Παραγωγής	2011	
	Στρέμματα	Κιλά
Αχλαδιές	250	454.000
Μηλιές	1.660	2.975.000
Βερικοκιές	1.045	1.162.375
Ροδακινιές	32.000	52.573.340
Κερασιές	18.758	4.839.500
Δαμασκηνιές	2.126	1.638.895
Καρυδιές	617	118.290
Καστανιές	2.026	101.610
Ελαιόδεντρα	919	182.360
Ακτινίδια	119	210.000
ΣΥΝΟΛΟ	59.520	57.979.770

Από τα σημαντικότερα είδη δενδρωδών καλλιεργειών στο Δήμο είναι οι καλλιέργειες ροδακινιάς και κερασιάς. Στην περιοχή καλλιεργούνται 59.520 στρ. κυρίως με δέντρα (ροδάκινα, κεράσια, κάστανα κλπ.). Τα σημαντικότερα προϊόντα που παράγονται περιγράφονται στον Πίνακα 2.11.

2.4.3. Χαρακτηριστικά δευτερογενούς τομέα

Ο κλάδος της μεταποίησης στο Δήμο Αλμωπίας δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος. Τα βασικά χαρακτηριστικά του κλάδου αυτού είναι το μικρό σχετικά μέγεθος των επιχειρήσεων, καθώς επίσης και το γεγονός ότι η εμπορία πραγματοποιείται από τον ίδιο τον επιχειρηματία που διαθέτει τη μεταποιητική μονάδα (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Η μεταποίηση φρούτων (μαρμελάδες, κομπόστες, λικέρ) και λαχανικών (τουρσιά), καθώς επίσης και η παραγωγή αλεύρων από νερόμυλους της περιοχής, έχει ένα χαρακτήρα παραδοσιακό και περιορίζεται στην προώθηση των προϊόντων στην τοπική αγορά. Οι μεταποιητικές μονάδες που διαθέτουν τα προϊόντα τους σε όλη την Ελλάδα εντοπίζονται στη Δημοτική Κοινότητα Αριδαίας (Υδραία) και στις Τοπικές Κοινότητες Αψάλου, Τσάκων, Βορεινού, Προμάχων, Πολυκάρπης και Αρχαγγέλου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Στην ενίσχυση του τομέα αυτού, που προσδίδει προστιθέμενη αξία στα τοπικά προϊόντα και δημιουργεί θέσεις εργασίας, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση. Η παροχή κινήτρων από την Τοπική Αυτοδιοίκηση στους επιχειρηματίες του κλάδου θα ενδυναμώσει την αγροτική οικονομία της περιοχής. Επιπρόσθετα, η ενημέρωση των παραγωγών για τις δυνατότητες χρηματοδότησής τους από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους στον τομέα της μεταποίησης κρίνεται σημαντική (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Η τάση που κυριαρχεί στο Δήμο Αλμωπίας, λόγω του μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων, είναι η ταυτόχρονη μεταποίηση των προϊόντων και η εμπορία τους από τον ίδιο επιχειρηματία. Για το λόγο αυτό δεν είναι εμφανής η διάκριση μεταξύ μεταποιητικών και εμπορικών επιχειρήσεων, δεδομένου ότι σημαντικός αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων είναι καταγεγραμμένες ως εμπορικές λόγω του γεγονότος ότι εμπορεύονται οι

ίδιες τα προϊόντα τους (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

2.4.4. Χαρακτηριστικά τριτογενούς τομέα

Ο τριτογενής τομέας στο Δήμο Αλμωπίας αυξάνει τις δραστηριότητές του συνεχώς τα τελευταία χρόνια (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

- **Εμπόριο και Παροχή Υπηρεσιών:** Το λιανικό εμπόριο της περιοχής παρουσιάζει άνθηση. Κυριότερα εμπορικά κέντρα του Νομού Πέλλας είναι η Έδεσσα, τα Γιαννιτσία, η Σκύδρα και η Αριδαία. Αύξηση παρουσιάζει και το εξαγωγικό εμπόριο. Τα κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα είναι:

- ✓ Νωπά γεωργικά προϊόντα: Ακτινίδια, μήλα, σταφύλια, κεράσια, ροδάκινα
- ✓ Κονσερβοποιημένα φρούτα: Ροδάκινα, βερίκοκα, φρουτοσαλάτα
- ✓ Αλλαντικά
- ✓ Κρέατα
- ✓ Μαρμελάδες

Οι κυριότερες εξαγωγές τόσο του Δήμου όσο και του συνόλου του Νομού Πέλλας γίνονται προς:

- ✓ Όλες τις χώρες της Ε.Ε. (κυρίως Γερμανία, Ολλανδία, Γαλλία, Αυστρία)
- ✓ Χώρες της ανατολικής Ευρώπης (ΠΓΔΜ, Ρωσία, Βουλγαρία, Αλβανία, Σερβία)
- ✓ Ιαπωνία
- ✓ Αυστραλία
- ✓ Σαουδική Αραβία
- ✓ Βραζιλία

2.5. Επιχειρηματική δραστηριότητα

2.5.1. Ταυτότητα Υφιστάμενων Επιχειρήσεων

Οι κυριότερες επιχειρήσεις του δήμου Αλμωπίας παρατίθενται στον Πίνακα 2.12 (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

Πίνακας 2.12 Επιχειρήσεις του δήμου Αλμωπίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Κλάδοι Παραγωγής	2011	
	Ενότητα Αριδαίας	Ενότητα Εξαπλατάνου
Μεταποίηση	715	72
Παροχή υπηρεσιών	720	94
Εμπορικές	897	110
ΣΥΝΟΛΟ	2.332	276

Οι περισσότερες επιχειρήσεις εμπορίου, πολλές από τις οποίες είναι ταυτόχρονα και μεταποιητικές, προσανατολίζονται στους τομείς των τροφίμων, εμπορίας φρούτων, λαχανικών, κρέατος, ξηρών καρπών, αλλά και ξυλείας. Ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο αριθμός των επιχειρήσεων εμπορίας οικοδομικών υλικών, πολλές από τις οποίες είναι ταυτόχρονα και κατασκευαστικές, καθώς αναλαμβάνουν εργοληψίες, στις οποίες χρησιμοποιούν τα προϊόντα που εμπορεύονται. Ακολουθούν, σε αριθμητική υπεροχή, οι επιχειρήσεις εμπορίας υφασμάτων, δερμάτινων ειδών και ενδυμάτων (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο κλάδος της Ένδυσης βρίσκεται σε κρίση, καθώς βασίζεται σε ένταση εργασίας. Οι περισσότερες μονάδες εμφανίζονται στην περιοχή της Αριδαίας και των Προμάχων, παρέχουν δε ως επί το πλείστον συμπληρωματικό εισόδημα. Ο κλάδος αυτός συμβάλλει αποφασιστικά στην γυναικεία επιχειρηματική απασχόληση, καθώς μεγάλο ποσοστό των επιχειρήσεων του κλάδου ανήκουν σε γυναίκες (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Ως σημαντικότερος κλάδος επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών εμφανίζεται αυτός των «Ασφαλειών Ζωής» και «Άλλων Ασφαλειών». Ακολουθούν οι επιχειρήσεις παροχής

Λογιστικών και Φοροτεχνικών υπηρεσιών. Σημαντική είναι επίσης η παρουσία Φροντιστηρίων Μέσης Εκπαίδευσης, καθώς και Κομμωτηρίων (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

2.5.2. Πακέτα στήριξης στις τοπικές επιχειρήσεις

Στον Πίνακα 2.13 συνοψίζονται οι επιχειρήσεις του δήμου Αλμωπίας, που έλαβαν στήριξη από το πρόγραμμα Leader Plus μέχρι και το 2011 (Πικριδά, 2011).

Πίνακας 2.13 Επιχειρήσεις του δήμου Αιτωπίας που έλαβαν το πρόγραμμα Leader Plus μέχρι το 2011 (Πικριδά, 2011)

Τίτλος Υποέργου	Συνολικός Προϋπολογισμός (€)
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ-ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ 3 ^ο ΚΛΑΣΣΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΟΥ ΛΕΠΙΤΚΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	402.447,08
ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ-ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ 3 ^ο ΤΗΣ ΠΑΣΩΗ ΜΑΡΙΑΣ	284.410,00
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΝΟΥΣΚΑ ΧΡΗΣΤΟΥ	110.915,41
ΕΚΤΡΟΦΕΙΟ ΘΗΡΑΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΒΑΣ. ΜΕΓΑΛΟΒΑΣΙΛΗΣ "ΣΦΑΓΕΙΑ ΑΛΜΩΠΙΑΣ" Α.Ε	300.000,00
ΕΚΤΡΟΦΕΙΟ ΘΗΡΑΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΒΑΣ. ΜΕΓΑΛΟΒΑΣΙΛΗΣ "ΣΦΑΓΕΙΑ ΑΛΜΩΠΙΑΣ" Α.Ε	300.000,00
ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΑΡΤΟΣΚΕΥΑΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΤΖΙΒΑΝΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	69.807,00
ΕΠΕΚΤΑΣΗ-ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΑΡΤΟΠΟΙΕΙΟΥΓΙΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΙΤΣΚΑ ΚΩΝ/ΝΟΥ	132.120,12
ΒΕΛΤΙΩΣΗ - ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ & ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟΥ ΓΙΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΤΗΣ Σ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ & ΣΙΑ Ο.Ε	242.234,39
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ WEBSITE ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΗΜΟΥ ΕΞΑΠΛΑΤΑΝΟΥ	8.718,64
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΛΕΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΠΕΛΛΑΣ	44.000,00
ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΑΝΩ ΓΑΡΕΦΙΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΙΔΑΙΑΣ	195.000,00
ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΜΕ ΝΕΑ ΠΛΑΤΕΙΑ Δ.Δ. ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΞΑΠΛΑΤΑΝΟΥ	225.311,00
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΟΥΤΡΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΙΔΑΙΑΣ	143.137,55
ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΚΟΥΖΙΝΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΡΙΔΑΙΑΣ	91.490,82
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΜΕ	30.000,00

2.6. Ανθρώπινο δυναμικό, απασχόληση, ανεργία

2.6.1. Εργατικό δυναμικό

Βάσει των στοιχείων του 2001, ο συνολικός πληθυσμός του δήμου Αλμωπίας ήταν 29.354 κάτοικοι, το εργατικό δυναμικό διαμορφωνόταν ως εξής (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

*Πίνακας 2.14 Εργατικό δυναμικό των πρώην δήμων Αριδαίας, Εξαπλατάνου και τέλος της Αριδαίας το 2001
(Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)*

Δήμος/ ΤΚ	Εργατικό δυναμικό
Πρώην δήμος Αριδαίας	8.049
Πρώην δήμος Εξαπλατάνου	3.211
ΤΚ Αριδαίας	2.513

2.6.2. Απασχόληση

Βάσει των στοιχείων του 2001, ο συνολικός πληθυσμός του δήμου Αλμωπίας ήταν 29.354 κάτοικοι, σε απασχόληση βρίσκονταν (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

*Πίνακας 2.15 Απασχόληση στους πρώην δήμους Αριδαίας, Εξαπλατάνου και τέλος στην Αριδαία το 2001
(Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)*

Δήμος/ ΤΚ	Εργατικό δυναμικό	Απασχολούμενοι
Πρώην δήμος Αριδαίας	8.049	7.306
Πρώην δήμος Εξαπλατάνου	3.211	2.926
ΤΚ Αριδαίας	2.513	2.237

2.6.3. Ανεργία

Βάσει των στοιχείων του 2001, ο συνολικός πληθυσμός του δήμου Αλμωπίας ήταν 29.354 κάτοικοι, σε ανεργία βρίσκονταν (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

Πίνακας 2.16 Ανεργία στους πρώην δήμους Αριδαίας, Εξαπλατάνου και τέλος στην Αριδαία το 2001 (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Δήμος/ ΤΚ	Εργατικό δυναμικό	Άνεργοι
Πρώην δήμος Αριδαίας	8.049	743
Πρώην δήμος Εξαπλατάνου	3.211	285
ΤΚ Αριδαίας	2.513	276

Ως προς την ανεργία υπάρχουν στοιχεία και για το 2014, που προήλθαν από τον ΟΑΕΔ Αριδαίας. Τα στοιχεία αυτά παρατίθενται στον Πίνακα 2.17.

Πίνακας 2.17 Ανεργία στον δήμο Αλμωπίας το 2014 (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Ανεργία δήμου Αλμωπίας ανά ηλικία και φύλο κατά το 2014			
ΗΛΙΚΙΑ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΩΣ 18 ΕΤΩΝ	5	14	19
19-25	212	273	485
26-35	215	417	632
36-45	125	205	330
46-55	139	137	276
56 ΚΑΙ ΑΝΩ	84	45	129
ΣΥΝΟΛΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	780	1.091	1.871

3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

3.1. Εισαγωγή

Ο Δήμος Αλμωπίας βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα του Νομού Πέλλας. Αποτελεί έναν από τους Δήμους που δημιουργήθηκαν με το Νομοσχέδιο «Καλλικράτης» (Ν.3852) για την Τοπική Αυτοδιοίκηση το 2010 και προέκυψε από τη συνένωση του πρώην Δήμου Αριδαίας με τα πρώην Τοπικά Διαμερίσματα Αλώρου, Αψάλου, Βορεινού, Γαρεφείου, Δωροθέας, Λουτρακίου, Λυκοστόμου, Μεγαπλατάνου, Ξιφιανής, Όρμας, Πιπεριών, Πολυκαρπίου, Προμάχων, Σαρακηνών, Σωσάνδρας και Τσάκων, και του πρώην Δήμου Εξαπλατάνου με τα πρώην Τοπικά Διαμερίσματα Εξαπλατάνου, Αρχαγγέλου, Θεοδωρακίου, Θηριόπετρας, Ίδας, Κωνσταντίας, Μηλιάς, Νερόμυλων, Νότιας, Περίκλειας, Φιλώτειας, Φούστανης, Χρυσής που πλέον αποτελούν Τοπικές Κοινότητες αν έχουν πληθυσμό μικρότερο από 2.000 κατοίκους και Δημοτικές Κοινότητες αν έχουν πληθυσμό μεγαλύτερο από 2.000 κατοίκους. Η πόλη της Αριδαίας είναι η έδρα του Δήμου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Σημαινόμενες ασχολίες των κατοίκων του Δήμου είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία, η υλοτομία και ο τουρισμός. Τα βασικότερα αγροτικά προϊόντα που παράγονται είναι το ροδάκινο, το κεράσι, τα μήλα, ο καπνός, τα σταφύλια, το σπαράγγι και το καλαμπόκι. Τα δάση της περιοχής (για παράδειγμα των Προμάχων, του Γαρεφείου και του Βορεινού) παρέχουν αξιοσημείωτες ποσότητες ξυλείας, ως εκ τούτου υποστηρίζεται η ανάπτυξη αρκετών μικρών μονάδων επεξεργασίας ξύλου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

3.2. Γεωγραφία και φυσικό περιβάλλον

3.2.1. Γεωγραφία

Ο Δήμος Αλμωπίας είναι ο πρώτος σε έκταση δήμος του Ν Πέλλας. Έχει έκταση 985.900 στρέμματα (Πρώην Δήμος Αριδαίας 562.800 στρ., πρώην Δήμος Εξαπλατάνου 423.100 στρ.). Συνορεύει στα βόρεια με τη FYROM, δυτικά με το νομό Φλώρινας και το δήμο Έδεσσας, νότια με τους δήμους Έδεσσας και Σκύδρας και ανατολικά με το νομό

Κιλκίς. Στα βόρεια σύνορα βρίσκεται το όρος Βόρας ή Καϊμακτσαλάν (βλέπε Εικόνα 2.1). Ο Δήμος Αλμωπίας διασχίζεται από τρεις παραποτάμους του Μογλενίτσα ποταμού που ποτίζουν την εύφορη πεδιάδα του (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

3.2.2. Φυσικό περιβάλλον

Ως προς το φυσικό περιβάλλον, διακρίνονται τα ακόλουθα (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

Υδρολογία

Ο Δήμος Αλμωπίας αποτελεί ένα λεκανοπέδιο που περιβάλλεται από το ορεινό τόξο Αλμωπίας. Τα υψόμετρα που κυμαίνονται από 120 μέχρι 2.524m διαμορφώνουν ένα ορεινό τόξο και δημιουργούν μια υδρολογική λεκάνη με κεντρικό αποδέκτη τον χειμαρροπόταμο Μογλενίτσα ή Αλμωπαίο ποταμό, όπου μέσω της μοναδικής διεξόδου των στενών Αψάλου, καταλήγει στην τάφρο 66 και εν τέλει στον Αλιάκμονα. Οι μεγάλες ποσότητες κατακρημνισμάτων συνδυαστικά με το ευνοϊκό γεωλογικό υπόβαθρο έχουν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση στην περιοχή πηγών και ρεμάτων με συνεχή ροή. Οι σπουδαιότεροι χειμαρροί και ρέματα που καταλήγουν σ' αυτόν είναι οι Τοπλίτσας, Μπέλλα-Βόδα, Γκολέμας, Κόζιακας, Ξηροπόταμος και Λυκόστομος.

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η εμφάνιση πηγών σε μεγάλα υψόμετρα, όπως στην κορυφή Άσπρος Σβώλος, στις θέσεις Μαύρη Πέτρα (Ορμας), Σαραντάβρυση, Σκοπιά, Κρέμαση και αλλού, φαινόμενο ιδιαίτερα σπάνιο για τα ελληνικά δεδομένα. Η πυκνότητα του υδρογραφικού δικτύου είναι αντίστοιχα 15,72km/ha και 6,13km/ha και η συνολική 21,85km/ha. Η διαθεσιμότητα νερού σε τόσο μεγάλες ποσότητες παρέχει ευνοϊκό περιβάλλον ανάπτυξης μεγάλης ποικιλίας βλάστησης και ύπαρξης αξιοσημείωτης πανίδας. Επιπρόσθετα, υποστηρίζει την ανάπτυξη παραδοσιακών αγροτικών επαγγελμάτων, τόσο δηλαδή της γεωργίας όσο και της κτηνοτροφίας. Σε ότι αφορά την οικοτουριστική ανάπτυξη και τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού εν γένει, παρέχει ευνοϊκές συνθήκες δημιουργίας χώρων δασικής αναψυχής, υπαίθρου γεύματος, περιβαλλοντικών οικισμών, βρυσών, χώρων κατασκήνωσης κ.λπ. Το νερό στο Δ. Αλμωπίας βρίσκεται σε αφθονία όλες τις εποχές του

χρόνου, στοιχείο που αποτελεί μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις ανάπτυξης μιας περιοχής.

Γεωλογικές, Πετρολογικές και Εδαφολογικές Συνθήκες

Η περιοχή γεωλογικά ανήκει στη «ζώνη Αλμωπίας», η οποία μαζί με τη «ζώνη Πάικου» ανατολικά και τη «ζώνη Παιονίας» ανατολικότερα αποτελούν την παλιά «ζώνη Αξιού». Δυτικά της Αλμωπίας βρίσκεται η Πελαγονική ζώνη. Στην περιοχή αυτή γενικότερα κυριαρχούν πετρώματα που αποσαθρώνονται εύκολα. Τα εδάφη είναι σε γενικές γραμμές αμμοαργιλώδη (από μηχανικής σύστασης), με εξαίρεση τα εδάφη σε επίπεδες έως ήπιες κλίσεις που είναι βαθιά μέχρι μέτρια βαθιά, ενώ σε απότομες πλαγιές είναι αβαθή ή λείπουν τελείως. Μέσω γεωλογικής διερεύνησης προέκυψε ότι ως επί το πλείστον οι οικισμοί του Δήμου Αλμωπίας χωροθετούνται στο πεδινό τμήμα, ενώ απαγορευτικές για δόμηση κλίσεις παρουσιάζονται στο μεγαλύτερο μέρος του ορεινού τμήματος. Με εξαίρεση τα τμήματα των οικισμών Θηριόπτερα, Αρχάγγελος, Περίκλεια, Φούστανη, Ξιφιανή, Άλωρος που εδράζονται σε μεταμορφωμένα ηφαιστειοκλαστικά υλικά, λάβες και τόφφους, καθώς και των οικισμών Άνω Γαρέφειο και Περίκλεια που εδράζονται σε τραβερτίνες, οι υπόλοιποι οικισμοί που αποτελούν και την πλειονότητα, εδράζονται σε τεταρτογενή ιζήματα, κυρίως σύγχρονα χαλίκια και ιλύ ποταμολιμναίας προέλευσης.

Βλάστηση

Στο Δήμο Αλμωπίας παρατηρείται πλούσια και πυκνή δασική βλάστηση, ιδιαίτερα στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές, χωρίς να παραβλέπεται και η ποικιλία που επικρατεί και στο πεδινό – αγροτικό τοπίο με τους πολυπληθείς φυτοφράκτες, τα πολλαπλά δασωμένα ρέματα, την παραποτάμια βλάστηση των ρεμάτων συνεχούς ροής και των ποταμών, καθώς επίσης και με τις εκτεταμένες δασώσεις γεωργικών γαιών, κυρίως με ακακίες και λεύκες.

Βάσει των στοιχείων επεξεργασίας του χάρτη βλάστησης κλ. 1:50.000 του Δασαρχείου Αριδαίας, προέκυψε η κατανομή της βλάστησης κατά δασοπονικό είδος και υψομετρική ζώνη (ορεινή – ημιορεινή και πεδινή). Παρατηρείται δηλαδή η επικράτηση των δασών οξυάς με 30% επί του συνόλου (είτε σε αμιγή μορφή, είτε σε μείξη με κωνοφόρα και δρυ) και ακολουθούν τα χορτολίβαδα της αλπικής ζώνης (11,67% στο σύνολο και 100% σε υψόμετρα πάνω από 2.000m.), τα αειφύλλα πλατύφυλλα (μακί) με 10,35%, η δρυς (6,55%)

και η μαύρη πεύκη (4,29%). Ένα άλλο αξιοσημείωτο που δείχνει και την πυκνότητα της βλάστησης είναι ότι οι μερικές δασοσκεπείς εκτάσεις καλύπτουν μόνο το 4,56% του συνόλου. Σημειώνεται ότι διακρίνονται οι κάτωθι ζώνες βλάστησης⁴:

- ✓ Η παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης ή ζώνη της δρυός *Quercetalia pubescentis*. Καλύπτει εκτάσεις από 0 έως 800 ή και 1000m υψόμετρο στις θερμότερες θέσεις των ορεινών όγκων της περιοχής παρέμβασης.
- ✓ Η ζώνη της οξιάς *Fagetalia*. Καλύπτει εκτάσεις από 800 ή 1000 έως 1800m υψόμετρο. Συναντάται η υποζώνη της *Fagion moesiaca* με τους αυξητικούς χώρους *Fagetum moesiaca* & *Abieti-Fagetum moesiaca*.
- ✓ Η ζώνη ψυχρόβιων κωνοφόρων *Vaccinio - Picetalia*. Στους ορεινούς όγκους Βόρα και Πίνοβου, απαντάται επίσης η υποζώνη *Vaccinio Piceion* με τον αυξητικό χώρο *Pinetum silvestris*, ο οποίος χαρακτηρίζεται από την παρουσία αμιγών συστάδων *Pinus silvestris*, οι οποίες εκτείνονται μέχρι τα δασοόρια.
- ✓ Η εξωδασική ζώνη *Astragalo acantholimonetalia*. Αντιπροσωπεύεται από την υποζώνη *Juniperon Daphnion*, η οποία βρίσκεται πάνω από τα δασοόρια του Βόρα, και του Πίνοβου και συντίθεται από ποώδη και θαμνώδη βλάστηση.

Χλωρίδα

Στην περιοχή εντοπίζονται υπολείμματα δάσους της βαλκανικής ή πενταβέλονης πεύκης (*Pinus peuce*), όπως και θέσεις με δάση της μακεδονικής πεύκης (*Quercus macedonica* ή *Q. trojana*), αμφότερα με περιορισμένη εξάπλωση στην Ελλάδα. Στην περιοχή του Βόρα έχουν βρεθεί και προσδιοριστεί 157 σημαντικά taxa (είδη) από τα οποία (Αναπτυξιακή Πέλλας, 1998):

- ✓ 4 είναι τοπικά ενδημικά
- ✓ 6 είναι ελληνικά ενδημικά και
- ✓ 88 είναι βαλκανικά, 8 από τα οποία είναι πολύ περιορισμένης εξάπλωσης στην Β. Ελλάδα, Ν. ΠΓΔΜ, Ν. Αλβανία ή και Ν. Βουλγαρία.

---

⁴ <http://www.eurovillages.info>, (07/08/2014).

Επιπρόσθετα, σημαίνοντα είναι άλλα 59 taxa ευρύτερης εξάπλωσης. Από τα ανωτέρω taxa 59 υπόκεινται σε διεθνές ή εθνικό καθεστώς προστασίας. Λόγω της ορογραφικής διαμόρφωσης, της γεωλογίας και του κλίματος του Βόρα, απαντώνται είδη στη νοτιότερη εξάπλωση τους στην Ευρώπη.

Από τα ενδιαιτήματα χλωρίδας του Βόρα τα πλέον αξιόλογα είναι το Ντόμπρο Πόλε (Καλή Πεδιάδα) με 22 σημαντικά είδη και η Μπλάτσα με εξίσου 22 σημαντικά είδη. Άλλες επίσης σημαντικές περιοχές είναι η περιοχή του Πευκωτού (10 είδη), Στρατιώτης (7 είδη), Δεσπότης και Βορεινό με 2 είδη αντίστοιχα.

Οικότοποι

Μεγάλο μέρος του Δ. Αλμωπίας περιλαμβάνεται σε περιοχές που έχουν προταθεί για να ενταχθούν στο ευρωπαϊκό δίκτυο ΦΥΣΗ 2000. Οι περιοχές αυτές παρατίθενται στο Πίνακα 3.1.

Πίνακας 3.1 Προτεινόμενοι οικότοποι (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Κωδικός	Όνομασία	Συνολική έκταση (ha)
GR 1240001	Κορυφές Όρους Βόρας	40.326
GR 1240002	Όρη Τζένας	12.579
GR 1240003	Όρος Πάικο	35.252
GR 1240005	Στενά Αψάλου - Μογλενίτσα	6.111
GR 1240007	Όρη Τζένα & Πίνοβο	20.066,86
GR 1240009	Όρος Πάικο, Στενά Αψάλου και Μογλενίτσα	91.968,03

Πανίδα

- ✓ Θηλαστικά: Συνολικά έχει διαπιστωθεί η παρουσία 17 ειδών θηλαστικών στον ορεινό όγκο του Βόρα, με σημαντικότερο το *Citellus citellus*. Η παρουσία κι εδραίωση της αρκούδας στην περιοχή αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο γεγονός που έγινε κατά την τελευταία 7 – 8ετία. Στους βιότοπους της περιοχής μελέτης βρίσκουν καταφύγιο και

τροφή πολλά είδη θηλαστικών μεταξύ των οποίων τα πλέον κοινά είναι: ο Αγριόχοιρος (*Sus scrofa*), ο Σκίουρος (*Sciurus vulgaris*), ο Λαγός (*Lepus aureus*), η Αλεπού (*Vulpes vulpes*), ο Λύκος (*Canis lupus*), ο Ασβός (*Meles meles*), ο Σκαντζόχοιρος (*Erinaceus europeus*) και το Κουνάβι (*Martes foina*). Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει αύξηση ο πληθυσμός του Ζαρκαδιού (*Capreolus capreolus*), ενώ έχει καταγραφεί στο Πίνοβο και η παρουσία του αίγαγρου (*Rucicapra rucicapra balcanica*). Επιπλέον, φημολογείται και η ύπαρξη του λύγγα, είδος που θεωρείται ότι έχει εκλείψει στον ελληνικό χώρο.

- ✓ Ορνιθοπανίδα: Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας 1990, το ορεινό τόξο της Αλμωπίας δεν είχε ερευνηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Από πλευράς ορνιθοπανίδας, η περιοχή αυτή του τόξου είναι ιδιαίτερος σημαντική καθώς διακρίνεται σε ελλαδικό επίπεδο για τα αρπακτικά πουλιά που διαθέτει και για μια σειρά από άλλα σπάνια είδη. Στο σύνολο η περιοχή διαθέτει 132 είδη πουλιών μεταξύ των οποίων τα 36 ανήκουν στο παράρτημα I της Οδηγίας 79/409 για την Προστασία των Άγριων Πουλιών και τα 15 συμπεριλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζωων της Ελλάδας. Τα 111 από τα 132 είδη αναπαράγονται στην περιοχή του τόξου, εκ των οποίων τα 26 ανήκουν στο παράρτημα I (79/409:22, RDB: 8). Όπως ήδη αναφέρθηκε, το τόξο διακρίνεται για τα αρπακτικά πουλιά που έχει, στα οποία υπάρχουν 24 διαφορετικά είδη εκ των οποίων τα 12 φωλιάζουν εκεί, αλλά και για τους δρυοκολάπτες του, από τους οποίους συναντώνται 9 είδη εκ των οποίων τα 8 είδη φωλιάζουν εκεί. Τα περισσότερα φωλιάζοντα είδη εντοπίζονται μέσα στο δάσος και ιδιαίτερα στη ζώνη της οξιάς και της δρυός (65 είδη, δηλαδή το 62 % του συνόλου). Στην ημιορεινή ζώνη συναντάται ακόμη σημαντικός αριθμός ειδών με 55 φωλιάζοντα είδη, δηλαδή το 52 % του συνόλου). Ενώ τα ορεινά λιβάδια παρουσιάζουν λιγότερα φωλιάζοντα είδη (15 είδη αρπακτικών), αποτελούν το σημαντικότερο βιότοπο για τα αρπακτικά πουλιά, που είναι και αυτά που απειλούνται στο μεγαλύτερο βαθμό. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, τα ορεινά λιβάδια και τα βράχια είναι μέγιστου ορνιθολογικού ενδιαφέροντος, αφού εκεί βρίσκονται ή και φωλιάζουν τα σπανιότερα είδη που είναι αρπακτικά.
- ✓ Ιχθυοπανίδα: Από το δύο είδη ιχθύων (*Barbus meridionalis*, *Salmo macrostigma*) του ορεινού όγκου του Βόρα, κανένα δεν έχει εντοπιστεί στα ρέματα Ασπροπόταμος και Καπετάν Γαρέφη, τα οποία είναι και τα μοναδικά με μόνιμη ροή όλο το χρόνο.

✓ Αμφίβια – Ερπετά: Σε πρόσφατες έρευνες έχει διαπιστωθεί η παρουσία 7 ειδών, ενώ είναι πιθανή η παρουσία άλλων 2 ειδών αμφιβίων. Τέλος, έχουν καταγραφεί συνολικά 5 είδη ερπετών, που είναι ένας αριθμός σχετικά μικρός για τα ελληνικά δεδομένα. Ο μικρός αυτός αριθμός εξηγείται από το γεγονός ότι η περιοχή διακρίνεται για τα μεγάλα υψόμετρα και το υγρό κλίμα. Μερικά από τα είδη είναι: α) *Bombina variegata*, β) *Elaphe quatuorlineata*, γ) *Elaphe situla*, δ) *Emys orbicularis*, ε) *Testudo graeca* και στ) *Testudo hermanni*. Από προσωπική παρατήρηση του συγγραφέα σημειώνεται επιπρόσθετα ότι η περιοχή ακόμη έχει:

- από βάτραχους τα είδη *Rana graeca*, *Rana dalmatina*, *Bufo bufo*, *Bufo viridis*,
- από φίδια τα είδη *Coronella austriaca*, *Vipera berus*,
- από σαύρες τα είδη *Lacerta viridis*, *Lacerta trilineata* και την άποδη σαύρα *Pseudopus apodus* και
- ένα είδος σαλαμάνδρας, τη *Salamandra salamandra*.

3.3. Τοπική διοίκηση (πόροι και αρμοδιότητες)

Στην πόλη της Αριδαίας εδρεύει ο Δήμος (Δήμος Αλμωπίας, 2011), το Γραφείο Πολεοδομίας, τα Κ.Τ.Ε.Λ. (ΚΤΕΛ Ν. ΠΕΛΛΑΣ, 2014), το Αστυνομικό Τμήμα (Ελληνική Αστυνομία, 2014), ο Πυροσβεστικός Σταθμός (Πυροσβεστικό Σώμα Ελλάδος, 2014), το Ταχυδρομικό γραφείο, η Δ.Ε.Η., οι Τράπεζες, το Ειρηνοδικείο και Παισιματοδικείο (Lawnet.gr, 2014), το Γραφείο Γεωργικής Ανάπτυξης (Myrella.gr, 2014), το Δασαρχείο (Δασαρχείο, 2014), το Δασικό Φυτόριο, ο Στρατός – Εθνοφυλακή⁵ (Νικολαΐδης, 2013; Τζαμτζής, 2013)), το Αγροτικό Κτηνιατρείο, το Κέντρο Υγείας (Υπουργείο Υγείας, 2014) και τα ΚΕΠ, που μαζί με τα ΚΕΠ που υπάρχουν στον Εξαπλάτανο εξυπηρετούν όλη την Αλμωπία (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011). Οι αρμοδιότητες της Δ.Ο.Υ. Αριδαίας μεταφέρθηκαν στη Δ.Ο.Υ. Έδεσσας (E-taxis.gr, 2014). Ωστόσο, στην Αριδαία έχει δημιουργηθεί Κέντρο Εξυπηρέτησης Φορολογουμένων (Κ.Ε.Φ.)

---

⁵ έχει δρομολογηθεί το κλείσιμο, αλλά γίνονται ενέργειες να παραμείνει στην Αριδαία.

(Ναυτεμπορική, 2012). Τέλος, το υπάρχον ΙΚΑ είναι υπ' ατμών, αλλά και στην περίπτωση αυτή γίνονται ενέργειες για να παραμείνει στην Αριδαία (Aridaia news, 2014).

3.4. Χρήσεις γης

Εξετάζοντας την κάλυψη του εδάφους βάσει της στατιστικής κατάταξης των χρήσεων γης, οι βοσκότοποι καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό (37%) της έκτασης της Αλμωπίας και έπονται τα δάση με 31% της έκτασης. Σημειώνεται ότι τα δάση της Αλμωπίας αντιπροσωπεύουν το 51% των δασών του Ν. Πέλλας. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις καταλαμβάνουν το 23% της έκτασης και αντιπροσωπεύουν το 24% των καλλιεργούμενων εκτάσεων του νομού Πέλλας. Η διάρθρωση γενικά των χρήσεων γης είναι ενιαία σε όλη την Αλμωπία και επηρεάζεται από τα φυσικο-γεωγραφικά στοιχεία της περιοχής, με καθοριστικά στοιχεία την περιβάλλουσα ζώνη και τον εύφορο κάμπο στο εσωτερικό. Η πόλη της Αριδαίας έχει τη μεγαλύτερη αστική συγκέντρωση στο σύνολο του Δήμου Αλμωπίας, διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην οικονομία της περιοχής και κατ' επέκταση στο μοντέλο οικιστικής ιεράρχησης και οικιστικής ανάπτυξης. Η διασύνδεση με τον οικισμό Εξαπλατάνου είναι ιδιαίτερα στενή.

Οι υπόλοιποι οικισμοί διαρθρώνονται περιμετρικά της Αριδαίας και για την ακρίβεια του διπόλου Αριδαίας-Εξαπλατάνου με μια σχετικά ομοιόμορφη κατανομή στο πεδινό τμήμα της περιοχής Αλμωπίας. Έτσι, διαρθρώνεται το πυκνό οικιστικό δίκτυο της περιοχής, το οποίο λειτουργεί ως ενιαίο οικιστικό σύστημα με αγροτικό χαρακτήρα. Η διάσπαρτη οικιστική ανάπτυξη είναι ιδιαίτερα περιορισμένη και αναπτύσσεται κοντά στους οικισμούς. Πρόκειται για πρώτη κατοικία. Τέτοια δόμηση παρατηρείται στην Αριδαία στο βόρειο τμήμα, στους Προμάχους και στο Λουτράκι, το οποίο αναπτύσσεται ταχύτατα λόγω της τουριστικής ανάπτυξης. Στο πρώην Δήμου Εξαπλατάνου εκτός σχεδίου δόμηση παρατηρείται στον Εξαπλάτανο και στον οικισμό Μηλιά, ο οποίος δομείται στο τμήμα προς τον οδικό άξονα (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

3.4.1. Θεσμοθετημένες χρήσεις και όροι δόμησης

Μέσω γεωλογικής διερεύνησης προέκυψε ότι η πλειονότητα των οικισμών του Δήμου Αλμωπίας χωροθετούνται στο πεδινό τμήμα, ενώ στο μεγαλύτερο μέρος του ορεινού τμήματος παρουσιάζονται απαγορευτικές για δόμηση κλίσεις. Πέραν των τμημάτων των οικισμών Θηριόπετρα, Αρχάγγελος, Περίκλεια, Φούστανη, Ξιφιανή, Άλωρος που εδράζονται σε μεταμορφωμένα ηφαιστειοκλαστικά υλικά, λάβες και τόφφους, καθώς και των οικισμών Άνω Γαρέφειο και Περίκλεια που εδράζονται σε τραβερτίνες, οι υπόλοιποι οικισμοί που αποτελούν και τη πλειονότητα, εδράζονται σε τεταρτογενή ιζήματα κυρίως σύγχρονα χαλίκια και ιλύ ποταμολιμναίας προέλευσης.

Η πόλη της Αριδαίας και οι Τοπικές Κοινότητες δεν έχουν ιδιαίτερο πρόβλημα σχετικά με την ύπαρξη αυθαιρέτων. Το Τμήμα Πολεοδομίας της Αριδαίας έχει κοινοποιήσει στο Δήμο εκθέσεις αυτοψίας αυθαιρέτων κατασκευών, οι οποίες αναφέρονται σε υπερβάσεις του συντελεστή δόμησης και κάλυψης των ιδιοκτητών και η χρήση για την οποία προορίζονται είναι βοηθητικοί χώροι της κύριας κατοικίας τους (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

3.5. Τεχνικές υποδομές

3.5.1. Οδικό δίκτυο

Η πρόσβαση στο Δήμο Αλμωπίας πραγματοποιείται μέσω του οδικού άξονα της Εθνικής Οδού 2 (ΕΟ 2) και πιο συγκεκριμένα από το τμήμα «Θεσσαλονίκη – Γέφυρα – Χαλκηδόνα – Γιαννιτσά – Έδεσσα – Παραβεγορίτιδα Οδός (Άρνισσα – Αντίγονος) – συνάντηση με την Εθνική Οδό 3 – Βεύη». Πρόσφατα έχει δοθεί σε κυκλοφορία δρόμος με νέα βελτιωμένη χάραξη παράλληλη της ΕΟ 2, στο τμήμα μεταξύ Μελίσσια – Μαυροβούνι. Στο ύψος της Έδεσσας, ακολουθώντας τις Επαρχιακές Οδούς 1 & 2 του Νομού Πέλλας (Μαυροβούνι – Άψαλος – Αριδαία) δύναται κανείς να φθάσει στο Δήμο Αλμωπίας. Σημαντικός περιοριστικός παράγοντας των αναπτυξιακών προσπαθειών του Νομού και του Δήμου αποτελεί η απομόνωσή του από τα βασικά δίκτυα μεταφορών, που σχετίζεται με την απουσία κάθετων προς την Εγνατία Οδό και διεξόδου προς Βορά (ΠΓΔΜ) (Αναπτυξιακή Πέλλας, 2014).

Το οδικό δίκτυο της ευρύτερης περιοχής του Δήμου Αριδαίας αποτυπώνεται επί του Πίνακα 3.1 από τις αναφερόμενες χαρακτηρισμένες οδούς του Νομού Πέλλας. Το σύνολο αυτών των αρτηριών και οδών μαζί με τις τοπικές οδούς (οι οποίες συνδέουν μικρά τοπικά διαμερίσματα μεταξύ τους, με μεγαλύτερα και με την έδρα) εξυπηρετεί στη σύνδεση όλων των τοπικών διαμερισμάτων μεταξύ τους και με το κέντρο του Δήμου (Αριδαία) και επομένως και με την πρωτεύουσα του Νομού (Εδεσσα). Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των τοπικών οδών είναι ότι (Φραντζεσκάκης, Μ., 2007):

- διαθέτουν δύο ρεύματα μιας λωρίδας κυκλοφορίας το καθένα, εκτός της οδού Μοναστηρακίου – Σαρακητών που χαρακτηρίζεται από πολύ στενό πλάτος οδοστρώματος με μια λωρίδα κυκλοφορίας και για τα δύο ρεύματα,
- έχουν ασφαλτόστρωση μέτριας κατάστασης, εκτός των οδικών αξόνων Όρμας – Λουτρακίου και Λουτρακίου – Λουτρών, που η άσφαλτος βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση και πραγματοποιούνται ασφαλτοστρώσεις και έργα διαπλάτυνσης δρόμων κυρίως στην ανατολική Αλμωπία (Αναπτυξιακή Πέλλας, 2014)
- δεν διαθέτουν κατακόρυφη σήμανση, ενώ η οριζόντια σήμανση σε πολλές οδούς απαιτεί συντήρηση.

Στο ορεινό σύμπλεγμα του Βόρα, η Δασική Υπηρεσία έχει κατασκευάσει πρόσφατα ένα αρκετά εκτεταμένο δίκτυο δασόδρομων, το οποίο εκτιμάται σε 436km. Επιπρόσθετα, υπάρχουν αρκετοί ασφαλτοστρωμένοι (δημοτικοί) δρόμοι. Ιδιαίτερο πρόβλημα αντιμετωπίζει το Δασαρχείο Αριδαίας για τη συντήρηση του δασικού οδικού δικτύου, από τη στιγμή που οι σχετικές πιστώσεις έχουν περιοριστεί κατά πολύ οπότε και αναμένεται να υπάρξει πολύ σοβαρό πρόβλημα τα προσεχή χρόνια (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Σημειώνεται ότι ως προς την αγροτική οδοποιία, το μεγαλύτερο ποσοστό της βρίσκεται σε κακή κατάσταση και απαιτεί χαλικόστρωση και καθαρισμό. Επιπρόσθετα, προτείνεται η ασφαλτόστρωση των κεντρικών αξόνων. Κατά καιρούς υλοποιήθηκε ασφαλτόστρωση αγροτικών δρόμων πολλών αγροκτημάτων των Τοπικών Κοινοτήτων στα πλαίσια προγραμμάτων όπως το Γ΄ ΚΠΣ, το ΟΠΑΑΧ, το πρόγραμμα παραμεθόριων περιοχών με χρηματοδότηση από το Υπουργείο Μακεδονίας Θράκης (Γραφείο

Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011). Ενώ τρεις μελέτες για έργα αγροτικής οδοποιίας έχουν ωριμάσει, προτάθηκαν προς ένταξη στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 - 2013 «Αλέξανδρος Μπαλτατζής» (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Αγροτικής Ανάπτυξης και Κλιματικής Αλλαγής, 2014) και παρά το γεγονός ότι εντάχθηκαν, εν τέλει δεν υλοποιήθηκαν διότι η Κεντρική Διοίκηση του Υπουργείου διαφοροποίησε την πολιτική της, προτιμώντας τη μεταφορά των εγκεκριμένων πόρων σε χρηματοδοτήσεις έργων του ιδιωτικού τομέα (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Πίνακας 3.2 Το οδικό δίκτυο του πρώην δήμου Αριδαίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

α/α	Οδός	Λειτουργική Βαθμίδα/ Κατηγορία οδού
Λειτουργική κατάταξη του οδικού δικτύου της ευρύτερης περιοχής του πρώην Δήμου Αριδαίας		
1.	Σωτήρας – Άψαλος – Ξιφιανή – Αριδαία (Τμήμα της ΕπΟ 1)	Δευτερεύουσα Υπεραστική Αρτηρία ΓΙΙ
2.	Μαυροβούνι – Άψαλος – Αριδαία (Τμήματα των ΕπΟ 1 και ΕπΟ 2)	
3.	Αριδαία – Εξαπλάτανος (Τμήμα της ΕπΟ 6)	Κύριες Υπεραστικές Συλλεκτήριες Οδοί ΓΙΙΙ
4.	Αριδαία – Πιπεριές – Λουτράκι (συν. Με ΕπΟ 2) (Τμήμα της ΕπΟ 7)	
5.	Όρμα – Χιον. Κέντρο Καϊμάκτσαλαν (προτεινόμενος)	
6.	Άψαλος – Πολυκάρπη – Όρμα – διασταύρωση προς Λουτρά (Τμήμα της ΕπΟ 2)	
7.	Αριδαία – Τσάκωνα – Πολυκάρπη (ΕπΟ 8)	Δευτερεύουσες Υπεραστικές Συλλεκτήριες Οδοί Γ ΙV
8.	Κερασιά – Σαρακηνοί – Μεγαπλάτανος (Τμήμα της ΕπΟ 20)	
9.	Αριδαία – Σωσάνδρα – Πρόμαχοι (ΕπΟ 9)	
10.	Ριζοχώρι – Πρόμαχους δια Νεοχωρίου – Βορεινού και Κάτω Γαρέφι (ΕπΟ 10)	
11.	Αγάθη – Δωροθέα – ΕπΟ 9	Δευτερεύουσες Υπεραστικές Συλλεκτήριες Οδοί Γ ΙV
12.	Δωροθέα – Κάτω Γαρέφη – Άνω Γαρέφη	
13.	Μοναστηράκι – ΕπΟ 2	
14.	Κάτω Κορυφή – Σαρακηνοί	
15.	Σωσάνδρα - Λυκόστομο	
16.	Λυκόστομο – ΕπΟ 7	
17.	Βορεινό – ΕπΟ 6	
18.	Πλάτανος – ΕπΟ 2	

Πίνακας 3.3 Το οδικό δίκτυο του πρώην δήμου Εξαπλάτανου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αιτωπίας, 2011)

α/α	Οδός	Λειτουργική Βαθμίδα/ Κατηγορία οδού
Λειτουργική κατάταξη του οδικού δικτύου της ευρύτερης περιοχής του πρώην Δήμου Εξαπλάτανου		
1.	Εξαπλάτανος – Αριδαία (Τμήμα της ΕπΟ 6)	Κύρια Υπεραστική Συλλεκτήρια ΓIII
2.	Εξαπλάτανος – Χρυσή	Δευτερεύουσες Υπεραστικές Συλλεκτήριες ΓIV
3.	Χρυσή – Επ.Ο. «Μαυροβούνι – Αριδαία»	
4.	Εξαπλάτανος – Κρανέα (Τμήμα της ΕπΟ 13)	
5.	Θεοδωράκι – Οδός «Εξαπλάτανος – Κρανέα»	
6.	Εξαπλάτανος – Κωνσταντία – Ίδα – νερόμυλοι – πρόδρομος – Φούστανη (Τμήμα της ΕπΟ 6)	
7.	Συνδετήρια οδού «Εξαπλάτανος – Κρανέα» - οδού «Εξαπλάτανος – Κωνσταντία – κ.λ.π»	
8.	Μηλέα – οδός «Εξαπλάτανος – Κωνσταντία – κλπ» (νότια χάραξη)	
9.	Μηλέα – οδός «Εξαπλάτανος – Κωνσταντία – κ.λ.π» (βόρεια χάραξη)	
10.	Μηλέα - Εξαπλάτανος	
11.	Μηλέα - Ριζοχώρι	
12.	Σύνδεση οδού «Μηλέα – Ριζοχώρι» - οδού «Εξαπλάτανος – Ριζοχώρι – κ.λ.π»	
13.	Ριζοχώρι - Νεοχώρι	
14.	Οδός «Εξαπλάτανος – Αριδαία» - Ριζοχώρι – Φιλώτεια – Φούστανη (Τμήμα των ΕπΟ 10 και ΕπΟ 11)	
15.	Φιλώτεια – Νεοχώρι	
16.	Θηριόπετρα – Νεοχώρι	
17.	Φούστανη – Αετοχώρι – Νότια – Περίκλεια – Αρχάγγελος – Σκρα (Τμήμα της ΕπΟ 6 ως τη Νότια και της ΕπΟ 12 από Νότια ως Αρχάγγελο)	
18.	Περίκλεια – Λαγκαδιά	
19.	Φιλώτεια – Ίδα (προτεινόμενος)	
20.	Αρχάγγελος – Λιβάδια (προγραμματιζόμενος)	
21.	Διασταύρωση οδού Αρχαγγέλου – Λιβάδια έως Τρία Έλατα (προτεινόμενος)	

3.5.2. Συγκοινωνίες

Ο Δήμος Αλμωπίας εξυπηρετείται με τα υπεραστικά λεωφορεία του ΚΤΕΛ, αφού δεν υπάρχει αστική συγκοινωνία. Τα δρομολόγια του ΚΤΕΛ συνδέουν τους οικισμούς μεταξύ τους, καθώς και το Δήμο Αλμωπίας με τη Θεσσαλονίκη και την Έδεσσα. Κατά τις σχολικές περιόδους υπάρχουν ειδικά δρομολόγια εξυπηρέτησης των μαθητών για την μετακίνησή τους προς και από τα σχολεία. Από την άλλη, δεν υπάρχει σιδηροδρομικό δίκτυο στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου. Ο παλιός Σιδηροδρομικός Σταθμός (τρένο «Καρατζόβας» (Το τρένο της Καρατζόβας, 2014)) της Αριδαίας αποτελεί διατηρητέο κτίριο και λειτουργεί ως τοπόσημο και Μουσείο (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Τέλος, σε ότι αφορά τους χώρους στάθμευσης, σημειώνεται ότι δεν υπάρχουν οργανωμένοι χώροι στάθμευσης σε κανέναν οικισμό του Δήμου Αλμωπίας. Στο κέντρο της Αριδαίας παρατηρείται μεγάλη συσσώρευση στάθμευσης στις ώρες αιχμής (ώρες λειτουργίας εμπορικών καταστημάτων και καταστημάτων αναψυχής) με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα έλλειψης θέσεων, εκτεταμένης παράνομης στάθμευσης και δυσκολίας στην κυκλοφορία οχημάτων και πεζών, κυρίως λόγω του περιορισμένου πλάτους οδοστρώματος των οδών. Καθίσταται λοιπόν απαραίτητη η πρόβλεψη και η δημιουργία χώρων στάθμευσης, κυρίως σε χώρους κεντρικών, κοινωφελών λειτουργιών ή χώρων πρόνοιας που αναφέρονται σε εξυπηρέτηση του συνόλου του Δήμου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

3.5.3. Ενεργειακή υποδομή

Στο δήμο Αλμωπίας υπάρχει αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και ιδίως μέσω αυτόνομων μικρών υδροηλεκτρικών έργων (ΜΥΗΕ). Πιο συγκεκριμένα, τα έργα αυτά (είτε στο στάδιο της λειτουργίας, είτε στο στάδιο αδειοδότησης, είτε στο στάδιο άδειας εγκατάστασης) βρίσκονται στις περιοχές του δήμου που απεικονίζονται στην Εικόνα 3.1 (Χισκάκη, 2013).

Μάλιστα, ο συγκεκριμένος δήμος αποτελεί τον δήμο της χώρας που χαρακτηρίζεται από την μεγαλύτερη πυκνότητα των ΜΥΗΕ, που είτε λειτουργούν ήδη, είτε είναι υπό κατασκευή. Πιο συγκεκριμένα, η πυκνότητα αυτή είναι ίση με 31.2 εγκατεστημένα kW ανά

τετραγωνικό km. Στο Πίνακα 3.4 παρατίθενται στοιχεία για τα ΜΥΗΕ, που λειτουργούν στο δήμο (Χισκάκη, 2013).

Εικόνα 3.1: Χάρτης ΜΥΗΕ δήμου Αλμωπίας (Χισκάκη, 2013)

Πίνακας 3.4 Στοιχεία ΜΥΗΕ που λειτουργούν στο δήμο Αλμωπίας (Χισκάκη, 2013)

Έργα σε λειτουργία	13
Συνολική εγκατεστημένη ισχύς	14,686 MWe
Ποσοστό επί της επικράτειας	8 %
Μέση ετήσια παραγόμενη ενέργεια	76.000.000 kWh
Ποσοστό επί της συνολικής παρ. ενέργειας στην επικράτεια από ΜΥΗΕ	11

Τα έργα αυτά έχουν τεράστια ενεργειακά οφέλη, συμβάλλοντας στην ενεργειακή αυτοδυναμία του δήμου, ενώ τα περιβαλλοντικά οφέλη είναι εξίσου μεγάλης σημασίας καθώς συντελούν στη μείωση εκπομπών CO₂ κατά 64.500 τόνους ετησίως (Χισκάκη, 2013).

Παράλληλα, και μέχρι το 2012, είχαν τεθεί σε λειτουργία 328 φωτοβολταϊκά συστήματα σε στέγες σπιτιών, των οποίων η ετήσια ατομική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από τις 3.265kWh. Επίσης, και μέχρι το 2012, είχε τεθεί σε λειτουργία μια αιολική εγκατάσταση. Η συνολική παραγωγή ενέργειας από όλες τις εγκαταστάσεις ΑΠΕ (συμπεριλαμβανομένων και των φωτοβολταϊκών πάρκων) κυμαινόταν σε 48.163.655kWh το έτος 2012. Στον Πίνακα 3.5 παρουσιάζονται οι ενεργειακές ανάγκες σε ρεύμα, πετρέλαιο, βενζίνη και ξύλο διαφορετικών τομέων δραστηριότητας του δήμου και τέλος η παραγωγή ενέργειας από τις ΑΠΕ (οι επιπλέον ανάγκες σε ρεύμα καλύπτονται από το δίκτυο της ΔΕΗ) (Σύμφωνο των Δημάρχων Υπέρ της Τοπικής Βιώσιμης Ενέργειας, 2013).

Πίνακας 3.5 Ενεργειακές ανάγκες του δήμου Αλμωπίας και παραγωγή ενέργειας από τις ΑΠΕ (Σύμφωνο των Δημάρχων Υπέρ της Τοπικής Βιώσιμης Ενέργειας, 2013)

Τομέας κατανάλωσης	Ποσότητα ενέργειας (kWh)	Εκπομπές CO₂ (tCO₂)
Ηλεκτρική ενέργεια		
Δημοτικά κτίρια	920.316	404
Δημοτικές εγκαταστάσεις υποδομής	7.825.750	3435
Δημοτικός φωτισμός	9.058.242	3.974
Οικιακός τομέας	37.769.667	16.572
Τριτογενής τομέας	25.619.217	11.241
Πετρέλαιο		
Δημοτικά κτίρια	190.209	51
Οικιακός τομέας	91.460.128	24.420
Τριτογενής τομέας	1.465.872	391
Δημοτικά οχήματα	1.076.316	269
Ιδιωτικά οχήματα	72.930.330	18.233
Αγροτικός τομέας κτλ.	31.378.578	7.845
Βενζίνη		
Δημοτικά οχήματα	55.467	14
Ιδιωτικά οχήματα	93.683.571	23.327
Ξύλο		
Οικιακός τομέας	105.658.648	31.909
Σύνολο	479.092.311	140.595
Παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ	48.163.655	

3.5.4. Υποδομή τηλεπικοινωνιών

Η υποδομή των τηλεπικοινωνιών είναι όμοια με αυτή του ευρύτερου δικτύου τηλεπικοινωνιών του νομού Πέλλας. Πιο συγκεκριμένα, στο νομό το δίκτυο τηλεπικοινωνιών έχει ψηφιοποιηθεί, ενώ παράλληλα έχει εισαχθεί η τεχνολογία των οπτικών ινών με στόχο την υπεραστική σύνδεση με άλλους νομούς. Λεπτομερέστερα, η τηλεπικοινωνία στο νομό Πέλλας καλύπτεται ως εξής (Πικριδά, 2011):

- Ψηφιακή τηλεφωνία
- Ψηφιακοποίηση των τηλεπικοινωνιακών παροχών σε ποσοστό 100%
- Ύπαρξη κατά προσέγγιση 60.000 ψηφιακών τηλεφωνικών συνδέσεων
- ISDN: ύπαρξη ψηφιακού δικτύου ενοποιημένων υπηρεσιών τόσο πρωτεύουσας όσο και δευτερεύουσας πρόσβασης

Ως προς την παροχή υπηρεσιών τηλεπικοινωνίας στους ιδιώτες, αυτές καλύπτονται και από τον ΟΤΕ καθώς και από άλλες ιδιωτικές εταιρίες κινητής και σταθερής τηλεφωνίας (Πικριδά, 2011).

Στην περιοχή τέλος υπάρχουν κεραιές λήψης και αναμετάδοσης για την τηλεοπτική κάλυψη της περιοχής, ενώ για τη ραδιοφωνική κάλυψη υπάρχει μια πληθώρα τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών (Πικριδά, 2011).

3.6. Παραγωγικές υποδομές

Οι παραγωγικές υποδομές του δήμου Αλμωπίας που υπάρχουν (αν δεν υπάρχουν υποδομές η αναφορά και πάλι γίνεται, καθώς για τα προϊόντα αυτά θα μπορούσαν να υπάρξουν παραγωγικές υποδομές στο μέλλον) παρουσιάζονται ακολούθως βάσει των προϊόντων που καλλιεργούνται στο δήμο (Δήμος Αλμωπίας, 2014):

- Φασόλι παπούδα: καλλιέργεια χωρίς την ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης.
- Κεράσι: προώθηση μέσω συνεταιρισμών, καλλιέργεια και ύπαρξη μονάδων μεταποίησης.

- Ροδάκινο: προώθηση μέσω συνεταιρισμών, καλλιέργεια και ύπαρξη μονάδων μεταποίησης.
- Κάστανο: καλλιέργεια χωρίς την ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης.
- Μήλα: καλλιέργεια και ύπαρξη μονάδων μεταποίησης.
- Καρύδι: συστηματική καλλιέργεια και ύπαρξη μονάδων μεταποίησης.
- Σπαράγγι: καλλιέργεια και εξαγωγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς την ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης.
- Πράσο: καλλιέργεια χωρίς την ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης.
- Μπαχοβίτικη πιπεριά: καλλιέργεια χωρίς την ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης.
- Κόκκινο πιπέρι και μπούκοβο: καλλιέργεια χωρίς την ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης. Υπήρχαν μεταποιητικές μονάδες (4 εργοστάσια) που σταμάτησαν να λειτουργούν τη δεκαετία του 1990.
- Κοκκάρι: καλλιέργεια και ύπαρξη μονάδων μεταποίησης.
- Πατάτα: καλλιέργεια χωρίς την ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης.
- Αμπέλι: καλλιέργεια και ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης για την παραγωγή τσίπουρου, ούζου και κρασιού.
- Κτηνοτροφικά Προϊόντα:
  - ✓ Γάλα και φέτα: δύο τοπικά τυροκομεία (στην Αριδαία και στην Άψαλο) που χρησιμοποιούν την παραγωγή που δε διατίθεται στις μεγάλες γαλακτοκομικές μονάδες της χώρας.
  - ✓ Βόειο και αιγοπρόβειο κρέας: η εκτροφή μεγάλων και μικρών ζώων, η ύπαρξη «Κτηνοτροφικού Συνεταιρισμού Ευρείας Περιφέρειας Αλμωπίας – Επόνυμα

Προϊόντα», αλλά και ενός Υπερσύγχρονου Σφαγείου στα διοικητικά όρια της Αλμωπίας, διαμορφώνουν ευνοϊκές προϋποθέσεις για την παραγωγή υψηλής ποιότητας κρέατος.

- Ιχθυοκαλλιέργειες: μία μονάδα εκτροφής και αναπαραγωγής πέστροφας, η οποία αξιοποιεί τα κρύα νερά ποταμού που πηγάζει από την περιοχή της Αγάθης. Η μονάδα αυτή είναι δυναμικότητας 40.000 τεμαχίων ετησίως. Τελευταία η μονάδα δραστηριοποιείται και στην παραγωγή καπνιστής πέστροφας.
- Μέλι: καλλιέργεια και τυποποίηση χωρίς την ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης για την παραγωγή ούζου και κρασιού.
- Κτηνοτροφικά φυτά: καλλιέργεια και τυποποίηση χωρίς την ύπαρξη παραγωγικών υποδομών ή μονάδων μεταποίησης για την παραγωγή ούζου και κρασιού.

Στην Αλμωπία παρατηρείται πλειάδα μικρών μονάδων μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Η παραγωγή γλυκών του κουταλιού, μαρμελάδων, κομπόστας, σάλτσας, τουρσιών, παραδοσιακών ζυμαρικών (κατεψυγμένα και ξηρά), καθώς και ηδύποτων διεξάγεται σε οικοτεχνίες και γυναικείους συνεταιρισμούς που απασχολούν εργατικά χέρια της περιοχής, αξιοποιώντας και προβάλλοντας με τον βέλτιστο τρόπο τον πρωτογενή τομέα της Αλμωπίας (Δήμος Αλμωπίας, 2014).

3.7. Περιβάλλον και περιβαλλοντικές υποδομές

3.7.1. Περιοχές προστασίας με ιδιαίτερη οικολογική και αισθητική αξία

Σημαντικό τμήμα της διοικητικής περιφέρειας του Δ. Αλμωπίας βρίσκεται υπό καθεστώς εθνικής ή και κοινοτικής προστασίας. Προς τούτο αποτυπώνονται κάτωθι οι περιοχές που προστατεύονται και το αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

- **Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης:**

- ✓ Ορεινός όγκος Βόρα / Δάσος Πευκωτού Πέλλας - Θέση "Πλάτσα" (Απ. Υπ. Γεωργίας 200995/7950/1979). Έκταση 33 στρ. Δάσος οξιάς με δομή που πλησιάζει τη δομή παρθένου δάσους.
- ✓ Ορεινός όγκος Βόρα / Μικτό Δάσος Προμάχων - Θέση "Πέτερνικ" (Απ. Υπ. Γεωργίας 105497/6459/11-8-1986). Έκταση 200 στρ. Μικτό δάσος οξιάς, δασικής πεύκης, μαύρης πεύκης, ελάτης, σφενδάμου και φράζου, όπου συναντάται σε μίξη η βαλκανική πεύκη (*Pinus peuce*). Η κήρυξη του μνημείου έγινε με σκοπό την προστασία και μελέτη της βαλκανικής πεύκης που είναι σπάνιο είδος της βαλκανικής χερσονήσου.

- **Καταφύγια άγριας ζωής:**

- ✓ Ορεινός όγκος Βόρα / Καταφύγιο Θηραμάτων Όρμας. Έκταση 32.000 στρ. (ΑΠ 1980/31.12.1996).
- ✓ Ορεινός όγκος Βόρα / Προσωρινό καταφύγιο θηραμάτων – Περιοχή χιονοδρομικού (5ετούς διάρκειας). Έκταση 3.500 στρ.(ΑΠ 7266/6.8.2001 Π.Κ.Μ.)
- ✓ Θέση Πίνοβο κοινότητας Νότιας. Έκταση 28.000 στρ. (Απ. Γεωργίας 64703/8.10.1988).
- ✓ Περιοχή «Μπόλτσα» των κοινοτήτων Αρχαγγέλου, Περίκλειας & Νότιας. Έκτασης 24.000 στρ.

- **Οδηγία 92/43/ΕΟΚ:** Έχουν συμπεριληφθεί στον εθνικό κατάλογο και έχουν προταθεί για ένταξη στο δίκτυο «Natura 2000» οι ακόλουθες περιοχές:

- ✓ GR 1240001 (ΚΟΡΥΦΕΣ ΟΡΟΥΣ ΒΟΡΑΣ)
- ✓ GR 1240002 (ΟΡΗ ΤΖΕΝΑ)
- ✓ GR 1240005 (ΣΤΕΝΑ ΑΨΑΛΟΥ – ΜΟΓΛΕΝΙΤΣΑΣ)

- **Οδηγία 79/409/ΕΟΚ:** Έχουν προταθεί για ένταξη σε εφαρμογή του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για τη διατήρηση της άγριας πανίδας, οι περιοχές Βόρας & Πίνοβο – Τζένα, οι οποίες και χαρακτηρίζονται ως Περιοχές Ειδικής Προστασίας (SPAs). Επίσης, το ΥΠΕΧΩΔΕ έχει χαρακτηρίσει ως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ) τις παρακάτω περιοχές:
  - ✓ Κοιλάδα του Κόζιακα στο Όρος Βόρας (ΑΤ4011034)
  - ✓ Φαράγγι Νικολάου (Λουτρά Αριδαίας) Όρους Βόρα (ΑΤ4011032)
  - ✓ Καλή Πεδιάδα (Ντόμπρο Πόλε) Όρους Βόρα (ΑΤ4011035)

3.7.2. Αρδευτικά – Αποστραγγιστικά Έργα

Το ζήτημα της άρδευσης αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για το Δήμο Αλμωπίας λόγω των αναχρονιστικών μεθόδων που χρησιμοποιούνται. Στη πλειονότητα των τοπικών κοινοτήτων το πότισμα των χωραφιών γίνεται με τον παραδοσιακό τρόπο (χωματαύλακες, τσάπες κλπ), με συνέπεια να απαιτούνται αυξημένα έξοδα (πρόσληψη περισσότερων υδρονομέων, συνεχής επισκευή αυλάκων κ.λπ.) και να προκαλείται σημαντική απώλεια τόσο νερού όσο και χρόνου καθώς επίσης και μεγάλη ταλαιπωρία των αγροτών. Επιπρόσθετα, ο υδροφόρος ορίζοντας κατεβαίνει από την αλόγιστη χρήση των γεωτρήσεων, ενώ έχει διαπιστωθεί ότι τα περισσότερα αρδευτικά νερά είναι μολυσμένα, από τη στιγμή που σ' αυτά διοχετεύονται τα λύματα των νοικοκυριών. Φυσική συνέπεια των ανωτέρω καθίσταται η μόλυνση των αγρών και των καλλιεργειών. Προς αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών απαιτούνται νέες δεξαμενές και σωληνωτά δίκτυα, επέκταση των υπαρχόντων δικτύων, τσιμενταύλακες και γεφυροδιαβάσεις. Η γεωφυσική θέση της Αλμωπίας ευνοεί την ανάπτυξη ταμιευτήρων νερού και λιμνοδεξαμενών, οι οποίοι δύναται τους χειμώνες να αποθηκεύουν τα επιφανειακά νερά και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες να τα αποδίδουν για χρήση (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Από την άλλη, υπάρχει δίκτυο πολλών χιλιομέτρων από μεγαλύτερα και μικρότερα αποστραγγιστικά – αντιπλημμυρικά κανάλια και αυλάκια, τα οποία ως τελικούς αποδέκτες έχουν τους προαναφερθέντες ποταμούς και για τα οποία υπεύθυνη είναι η ΔΕΚΕ, αλλά και ο Δήμος. Υπάρχει ανάγκη επίσης για νέα έργα για την καλύτερη αντιπλημμυρική θωράκιση

των οικισμών του Δήμου, καθώς και ανάγκη για συντήρηση και βελτίωση των υφιστάμενων διότι στο παρελθόν έχουν προκαλέσει πλημμύρες σε πολλές τοπικές κοινότητες. Ο Δήμος κάθε έτος μέσα από το τεχνικό πρόγραμμα φροντίζει να συντηρεί, βελτιώνει και προχωρά σε μικρές επεκτάσεις του αντιπλημμυρικού δικτύου ευθύνης του (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

3.8.3. Απορρίμματα – Χ.Υ.Τ.Α.

Στη θέση Μαυρόλακκος, μεταξύ των οικισμών Θεοδωρακείου και Χρυσής του πρώην Δήμου Εξαπλατάνου, λειτουργεί ένας ΧΥΤΑ (Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων), που εξυπηρετεί το σύνολο του Δήμου Αλμωπίας. Ο ΧΥΤΑ καταλαμβάνει μια έκταση 175 στρεμμάτων. Το λειτουργικό του κύτταρο είναι 27 στρέμματα, ενώ είχε διάρκεια ζωής 8-10 έτη. Ο ΧΥΤΑ είναι κατασκευασμένος με Ευρωπαϊκές προδιαγραφές και αποτελεί έργο, που χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο (Κετικίδης, 2011).

Από 03/08/2009 ο ΧΥΤΑ εντάχθηκε στο ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας ως «Επέκταση ΧΥΤΑ 1^{ης} Διαχειριστικής Ενότητας Ν. Πέλλας (ΧΥΤΑ ΑΛΜΩΠΙΑΣ)» και εκσυγχρονισμός του υπάρχοντος βιολογικού» προϋπολογισμού 6.062.648,30€, που αναμένεται ότι θα αυξήσει τη διάρκεια ζωής του υφιστάμενου ΧΥΤΑ. Το νέο κύτταρο είναι ενεργής έκτασης 29 στρεμμάτων για την απόθεση των αστικών στερεών αποβλήτων. Είναι δυνατή η μελλοντική ενεργειακή αξιοποίηση του βιοαερίου των νέων ΧΥΤΑ και του προς αποκατάσταση ΧΑΔΑ (Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων) για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Η συλλογή και μεταφορά των απορριμμάτων γίνεται με τρία απορριμματοφόρα ιδιοκτησίας του Συνδέσμου Καθαριότητας για τον πρώην Δήμο Αριδαίας. Τα απορριμματοφόρα όμως είναι παλιά, οπότε και παρουσιάζουν συχνά προβλήματα. Αναφορικά με τα υγρά απόβλητα, αυτά εισέρχονται στον υπάρχοντα βιολογικό και ανακυκλώνονται. Στην Ενότητα Αριδαίας μεταφέρονται με υπονόμους στο ποτάμι (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Με τη λειτουργία του ΧΥΤΑ θεωρείται πως διευθετείται οριστικά το πρόβλημα της διάθεσης των απορριμμάτων και ελέγχονται ικανοποιητικά τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει πρόβλεψη για τη διάθεση των μεγάλων απορριμμάτων (μπάζα), η

οποία συνεχίζει να είναι ανεξέλεγκτη. Τελευταία ψηφίστηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο ο κανονισμός καθαριότητας, η εφαρμογή του οποίου θα αποτελεί ένα πολύ σοβαρό εργαλείο στη διάθεση της Δημοτικής Αστυνομίας. Στον πρώην Δήμο Αριδαίας σημειώνεται υπάρχουν 17 ανενεργές χωματερές (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

3.8. Κοινωνικός εξοπλισμός και υποδομές «ελεύθερου χρόνου»

3.8.1. Εκπαίδευση

Ο Δήμος Αλμωπίας αποτελείται από 1 Δημοτική και 28 (16 του πρώην Δήμου Αριδαίας και 13 του πρώην Δήμου Εξαπλατάνου) Τοπικές Κοινότητες με πληθυσμούς κάτω των 2.000 κατοίκων, 20 από αυτές έχουν πληθυσμό κάτω των χιλίων κατοίκων (απογραφικά στοιχεία 2001). Εξαίρεση αποτελεί η Δημοτική Κοινότητα της Αριδαίας (έδρα του Δήμου), η οποία έχει πληθυσμό πολύ μεγάλο συγκριτικά με τις υπόλοιπες Κοινότητες και ίσο με 6062 κατοίκους. Έτσι ο πληθυσμός των παιδιών που πρέπει να εξυπηρετηθεί για εκπαίδευση είναι μικρός. Πιο συγκεκριμένα (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

Οι φορείς εκπαίδευσης της πρώην Δήμου Αριδαίας συνοψίζονται στον Πίνακα 3.6, ενώ του πρώην δήμου Εξαπλατάνου στον Πίνακα 3.7 αντίστοιχα (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

Πίνακας 3.6 Εκπαιδευτικοί φορείς του πρώην δήμου Αριδαίας(Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Νηπιαγωγεία			Δημοτικά Σχολεία		
Αριθμός	Νήπια	Δάσκαλοι	Αριθμός	Μαθητές	Δάσκαλοι
6 (5 στην Αριδαία και 1 Υδραία)	150	14	5*	569	55
Γυμνάσια			Λύκεια		
Αριθμός	Μαθητές	Καθηγητές	Αριθμός	Μαθητές	Καθηγητές
2	542	47	4	750	88

*Τέσσερα Δημοτικά Σχολεία που εξυπηρετούν το ΤΔ της Αριδαίας (3 σχολεία εξυπηρετούν τους μαθητές του οικισμού της Αριδαίας και ένα τους μαθητές του οικισμού της Υδραίας) και ένα Ειδικό Δημοτικό Σχολείο που εξυπηρετεί τους μαθητές όλου του Δήμου.

Πίνακας 3.7 Εκπαιδευτικοί φορείς του πρώην δήμου Εξαπλατάνου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Νηπιαγωγεία			Δημοτικά Σχολεία		
Αριθμός	Νήπια	Δάσκαλοι	Αριθμός	Μαθητές	Δάσκαλοι
1	17	2	1	92	12
Γυμνάσια			Λύκεια		
Αριθμός	Μαθητές	Καθηγητές	Αριθμός	Μαθητές	Καθηγητές
1	82	15	1	94	15

Όσον αφορά στα νηπιαγωγεία, στην έδρα Αριδαία λειτουργούν έξι σχολεία. Τα πέντε (1^ο -5^ο Νηπιαγωγείο Αριδαίας) καλύπτουν τις ανάγκες των νηπίων του οικισμού της Αριδαίας, ενώ το έκτο (Νηπιαγωγείο Υδραίας) εξυπηρετεί τα νήπια του οικισμού της Υδραίας που πλέον ανήκει στην έδρα Αριδαία. Όλες οι υπόλοιπες Κοινότητες διαθέτουν από ένα νηπιαγωγείο το καθένα εκτός του Βορεινού που διαθέτει δύο (Επιχειρησιακό Σχέδιο Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Όσον αφορά στα δημοτικά σχολεία της έδρας Αριδαίας, λειτουργούν πέντε σχολεία. Τα τρία (1^ο, 3^ο και 4^ο Δημοτικό Σχολείο Αριδαίας) εξυπηρετούν τους μαθητές του οικισμού της Αριδαίας, το τέταρτο (2^ο Δημοτικό Σχολείο Αριδαίας) φιλοξενεί τους μαθητές της Υδραίας, ενώ το πέμπτο (Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Αριδαίας) εξυπηρετεί τους μαθητές όλων των οικισμών του πρώην Δήμου Αριδαίας που το παρακολουθούν. Οι λοιπές κοινότητες

διαθέτουν τα εξής (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

- ✓ σχολεία που προέκυψαν από συγχωνεύσεις αλλά λειτουργούν σε δύο κτίρια:
  - σχολείο Βορεινού-Νεοχωρίου,
  - σχολείο Μηλιάς-Ριζοχωρίου και
  - σχολείο Ξιφιανής-Αλώρου.
- ✓ σχολεία που προέκυψαν από συνενώσεις και λειτουργούν σε ένα κτίριο:
  - τα σχολεία του Μεγαπλατάνου και του Μοναστηρακίου στην Πολυκάρπη,
  - τα σχολεία του Λυκοστόμου στη Σωσάνδρα, των Νερομύλων και Προδρόμου στην Ίδα και της Χρυσής στον Εξαπλάτανο.

Υπάρχουν, επίσης, δύο γυμνάσια στην Αριδαία, ένα στο Εξαπλάτανο, ένα στους Προμάχους, ένα στην Πολυκάρπη και ένα στη Φούστανη (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Τέλος, όσον αφορά στα Λύκεια, λειτουργεί στη ΔΚ Αριδαίας το Λύκειο Αριδαίας προς εξυπηρέτηση όλων των οικισμών του Δήμου πλην των μαθητών της Ενότητας Εξαπλατάνου στην οποία εδρεύει Γενικό Λύκειο, το 1^ο και 2^ο Τ.Ε.Ε. Αριδαίας προς εξυπηρέτηση όλων των οικισμών του δήμου Αλμωπίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από τη Δημοτική Επιτροπή Παιδείας εξάγεται το γενικό συμπέρασμα ότι η πλειονότητα των σχολικών συγκροτημάτων βρίσκεται σε καλή κατάσταση, ενώ σε κάποια πρέπει να γίνουν επιδιορθώσεις. Επιπλέον, εντοπίστηκαν κάποιες ελλείψεις στην εκπαιδευτική υποδομή της περιοχής. Αναλυτικά (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

- Αναφορικά με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, πρέπει να γίνουν ανακατασκευές και επισκευές σε κάποια σχολικά συγκροτήματα, ενώ σε άλλα πρέπει να προστεθούν αίθουσες. Υπάρχει ανάγκη ανέγερσης νέων διδακτηρίων. Το 5^ο Νηπιαγωγείο στεγάζεται σε νοικιασμένο κτίριο. Το Νηπιαγωγείο Χρύσας-Τσάκων δεν έχει στέγη

και προς το παρόν στεγάζεται σε αίθουσα του Δημοτικού Σχολείου. Το νέο κτίριο μπορεί να κατασκευαστεί στον υπάρχοντα χώρο του Δημοτικού Σχολείου Χρύσας-Τσάκων. Τέλος, για το 2ο Δημοτικό Σχολείο Αριδαίας έχει ανεγερθεί νέο κτίριο, του οποίου εκκρεμεί ακόμη η παράδοση του (Θεοδωρίδης, 2014).

- Αναφορικά με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και τις ελλείψεις στην εκπαιδευτική υποδομή, υπάρχει άμεση ανάγκη κατασκευής σχολικής μονάδας για την κάλυψη των αναγκών στέγασης του Γενικού Λυκείου και του 2^{ου} Γυμνασίου Αριδαίας που προς το παρόν στεγάζεται σε παλαιό στρατιωτικό κτίριο (Κόκκινη Αποθήκη). Οι σχολικές μονάδες μπορούν να ανεγερθούν σε χώρους που χωροθετήθηκαν από τη μελέτη του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδιασμού των πρώην Δήμων Αριδαίας και Εξαπλατάνου.

3.8.2. Υγεία

Στον τομέα εγκαταστάσεων περίθαλψης οι υποδομές παρουσιάζουν ελλείψεις. Στη δημοτική κοινότητα της Αριδαίας λειτουργεί ένα κέντρο υγείας, ενώ από ένα περιφερειακό ιατρείο λειτουργεί στις υπάρχουσες τοπικές κοινότητες συμπεριλαμβανομένου και του Εξαπλατάνου. Γενικά οι υπηρεσίες υγείας στην περιοχή εξυπηρετούν κυρίως τις ανάγκες των κατοίκων σε πρωτοβάθμια περίθαλψη, αφού σε κάθε ιατρείο λειτουργούν μόνο τρία τμήματα, παθολογικό, παιδιατρικό, οδοντιατρικό, όπως και προβλέπεται. Είναι προφανείς οι ανεπάρκειες στις υπηρεσίες περίθαλψης, στο προσωπικό, αλλά και στον εξοπλισμό που υπάρχει (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Ταυτόχρονα οι κάτοικοι εξυπηρετούνται και από τα εξωτερικά ιατρεία του νοσοκομείου της Έδεσσας. Η οργάνωση των υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας (διαχείριση του προγράμματος επισκέψεων των Αγροτικών ιατρών και βελτίωση των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού) κρίνεται απαραίτητη για το Δήμο (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

3.8.3. Κοινωνική Πρόνοια

Οι περισσότερες εγκαταστάσεις πρόνοιας της προσχολικής παιδείας των κοινοτήτων όπου αυτές λειτουργούν απαιτούν επισκευές και συντηρήσεις, τα μεγαλύτερα όμως προβλήματα παρουσιάζονται στην έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στους παιδικούς σταθμούς τόσο του πρώην Δήμου Αριδαίας όσο και του πρώην δήμου Εξαπλατάνου. Στον

πρώην Δήμο Αριδαίας παιδικοί σταθμοί λειτουργούν στην έδρα ο Α και Β Παιδικός Σταθμός Αριδαίας και στις τοπικές κοινότητες Βορεινού, Λουτρακίου, Ξιφιανής, Πολυκάρπης, Προμάχων, Σωσάνδρας και Τσάκων. Από την άλλη, στον πρώην Δήμο Εξαπλατάνου Δημοτικοί Σταθμοί λειτουργούν στις τοπικές κοινότητες Εξαπλατάνου, Αρχαγγέλου, Θεοδωρακείου, Ίδας, Μηλέας, Περίκλειας και Φούστανης, που εξυπηρετούν τις υπόλοιπες τοπικές κοινότητες (Θηριόπετρας, Κωνσταντίας, Νερομύλων, Φιλώτειας, Νότιας και Χρυσής), στις οποίες δεν υπάρχουν παιδικοί σταθμοί (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Σχετικά με τις εγκαταστάσεις και τη λειτουργία των ΚΑΠΗ, σημειώνεται ότι αυτά λειτουργούν ως καφεενία και δεν διαθέτουν το ανάλογο προσωπικό που απαιτεί το νομικό πλαίσιο λειτουργίας τους. Παρόλο που στη συστατική πράξη του ΚΑΠΗ του πρώην Δήμου Αριδαίας εμφανίζεται ένα Κεντρικό ΚΑΠΗ στην έδρα του Δήμου και 16 περιφερειακά στις Τοπικές Κοινότητες, ο πρώην Δήμος Αριδαίας διαθέτει μόνον τέσσερα, ένα σε καθεμία από τις τοπικές κοινότητες Μεγαπλάτανου, Πιπεριάς, Τσάκων και Όρμας. Από την άλλη, στον πρώην δήμο Εξαπλατάνου λειτουργεί μόνο στην Τοπική Κοινότητα Εξαπλατάνου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Το Κέντρο Φροντίδας Οικογένειας του πρώην Δήμου Αριδαίας εδρεύει στην Αριδαία. Σκοπός του είναι η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για την οικογένεια. Παλιότερα η έδρα ήταν οι Τσάκωνες, αλλά σήμερα το κτίριο είναι ετοιμόρροπο και τελεί υπό εγκατάλειψη (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Στα πλαίσια της κοινωνικής φροντίδας σήμερα η ΔΗΚΕΔΑ Αλμωπίας υλοποιεί το πρόγραμμα της πρώην Δημοτικής Κοινωφελούς Επιχείρησης Αριδαίας και της πρώην Δημοτικής Κοινωφελούς Επιχείρησης Ανάπτυξης Εξαπλατάνου. Συγκεκριμένα, τα προγράμματα του πρώην Δήμου Αριδαίας: «ΚΔΑΠ», και «ΚΔΑΠ μΕΑ» «Βοήθεια στο σπίτι I» και «Βοήθεια στο σπίτι II» θα λειτουργούν από τη νέα Κοινωφελή Επιχείρηση, η οποία, ανέλαβε και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις συμβάσεις που έχουν συναφθεί για την κάλυψη των αναγκών του προγράμματος. Ειδικότερα (Δήμος Αλμωπίας, 2011 β):

- Τα «Βοήθεια στο Σπίτι I» και το «Βοήθεια στο σπίτι II του πρώην Δήμου Αριδαίας» και είναι ολοκληρωμένα συστήματα κατ' οίκων κοινωνικής φροντίδας των

ηλικιωμένων και των ΑμΕΑ του Δήμου, τα οποία προσφέρουν Πρωτοβάθμια νοσηλευτική φροντίδα, Κοινωνική Εργασία με άτομα και ομάδες (συμβουλευτική – ψυχοσυναισθηματική στήριξη, κοινωνικά – προνομιακά θέματα κλπ) και οικογενειακή βοήθεια στους ανήμπορους πολίτες (καθαριότητα κατοικίας, εξωτερικές εργασίες, όπως ψώνια, πληρωμές λογαριασμών κλπ).

- Το «Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (ΚΔΑΠ)» του πρώην Δήμου Αριδαίας είναι ένα πρόγραμμα που έχει ως στόχο τη δημιουργική απασχόληση παιδιών ηλικίας 6-12 χρονών για ορισμένο χρονικό διάστημα της ημέρας εκτός σχολικού ωραρίου. Τα παιδιά απασχολούνται δημιουργικά από ειδική επιστημονική ομάδα με ποικίλες δραστηριότητες (παραμύθια, συζητήσεις, επιτραπέζια, πάζλ, προσέγγιση στον κόσμο των υπολογιστών, σωματική άσκηση κλπ). Η δημιουργία του Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών έχει επιχορηγηθεί αρχικά από το ΠΕΠ.
- Το «Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (Κ.Δ.Α.Π. μΕ Α.)» του πρώην Δήμου Αριδαίας. Το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία «Ηλιαχτίδα» (Κ.Δ.Α.Π. μΕ Α.) δημιουργήθηκε με στόχο την κάλυψη των αναγκών των παιδιών και εφήβων με αναπηρία μέσω της δημιουργικής απασχόλησης, καθώς και των εργαζόμενων γονέων που αντιμετωπίζουν πρόβλημα με τη φύλαξη των παιδιών τους. Επίσης, ήρθε να καλύψει το κενό που προκύπτει σε ότι αφορά την ένταξη των παιδιών και εφήβων με αναπηρία σε εκπαιδευτικές δομές. Το πρόγραμμα Κ.Δ.Α.Π. μΕ Α. στον πρώην Δήμο Αριδαίας υλοποιείται από το 2002 και η πετυχημένη εφαρμογή της δράσης δημιουργεί την ανάγκη για τη συνέχιση του προγράμματος. Οι σκοποί του Κ.Δ.Α.Π. μΕ Α. είναι (Νικολαΐδης, 2011):
  1. η δημιουργική απασχόληση των παιδιών / εφήβων με αναπηρίες,
  2. η κοινωνική ένταξη παιδιών / εφήβων με αναπηρίες,
  3. η στήριξη της οικογένειάς τους, ώστε να αντιμετωπιστούν καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού και να αποφευχθεί η χρήση ιδρυματικής φροντίδας,
  4. βελτίωση της ποιότητας ζωής των παιδιών / εφήβων με αναπηρίες και των οικογενειών τους.

Το κτίριο όπου στεγάζεται το Κ.Δ.Α.Π. μΕ Α. δέχτηκε παρεμβάσεις και πλέον τηρεί όλες τις προϋποθέσεις της κτιριολογικής νομοθεσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ αναφορικά με την οριζόντια και κάθετη πρόσβαση, καθώς και τις προδιαγραφές ασφαλείας. Σοβαρό πρόβλημα υπάρχει με τον αριθμό των φιλοξενούμενων παιδιών, καθώς φιλοξενούνται περισσότερα από αυτά που ορίζει η άδεια λειτουργίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Στους δύο παρακάτω πίνακες συνοψίζονται οι υπηρεσίες πρόνοιας των δύο πρώην δήμων Αριδαίας και Εξαπλατάνου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

Πίνακας 3.8 Υπηρεσίες πρόνοιας πρώην δήμου Αριδαίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Δημοτική/ Τοπική Κοινότητα	Αριδαίας	Αλώφου	Αψάλου	Βορεινού	Γαρυφειού	Δοροθέας	Λουτρακίου	Λυκοστόμου	Μεγαπλατάνου	Ξιφινής	Όρμιας	Πιπεριών	Πολυκαρπίου	Προμάχων	Σαρακηγών	Σοσιάνδρας	Τσάκων	ΣΥΝΟΛΟ
ΚΑΠΗ	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	4
Παιδικοί σταθμοί	2	-	-	1	1	-	1	-	-	1	1	-	1	1	1	1	1	12
Βοήθεια στο σπίτι	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Κοινωνική μέριμνα	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Μαθητική εστία	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Κέντρο φροντίδας οικογένειας	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Σύνολο ανά ΔΚ/ ΤΚ	6	-	-	1	1	-	1	-	1	1	1	1	1	1	1	1	2	19

Πίνακας 3.9 Υπηρεσίες πρόνοιας πρώην δήμου Εξαπλατάνου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Δημοτική / Τοπική Κοινότητα	Εξαπλατάνου	Αρχαγγέλου	Θεοδωρακείου	Θηριόπετρα	Ίδας	Κωνσταντίας	Μηλέα Ριζοχώρι	Νερόμυλων Πρόδρομος	Νότιας Αετοχώρι	Περίλειας Λαγκαδιά	Φιλότειας	Φουστάνης	Χρυσής	ΣΥΝΟΛΟ
ΚΑΠΗ	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Παιδικοί σταθμοί	1	1	1	-	1	-	1	-	-	1	-	1	-	7
Βοήθεια στο σπίτι	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Κοινωνική μέριμνα	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Κέντρο φροντίδας οικογένειας	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Σύνολο ανά ΔΚ/ ΤΚ	5	2	1	-	1	-	1	-	-	1	-	1	-	12

3.8.4. Αθλητισμός

Οι αθλητικές εγκαταστάσεις στην Αριδαία είναι (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

- Το δημοτικό στάδιο με κερκίδες, χορτοτάπητα, χωμάτινο στίβο, αίθουσα στίβου και αποδυτήρια. Τα έργα που κρίνονται απαραίτητα ότι πρέπει να πραγματοποιηθούν αφορούν την διαμόρφωση χώρου στο ανοικτό γήπεδο (επέκταση κερκίδας). Έχει ταυτόχρονα, καταρρεύσει ο ανατολικός τοίχος του σταδίου και δεν υπάρχουν χρήματα για την ανακατασκευή του (Aridaia news, 2013).
- Το κλειστό γήπεδο με κερκίδες, φωτισμό, βοηθητικούς χώρους, αίθουσα άρσης βαρών, αίθουσα αναρρίχησης, αποδυτήρια και ανοικτό γήπεδο τένις. Χρειάζονται η κατασκευή ξύλινου δαπέδου στο κλειστό γυμναστήριο του πρώην Δ.ΑΚ Αριδαίας. Ο απαιτούμενος φωτεινός ηλεκτρονικός πίνακας, προς αντικατάσταση του παλαιού βρίσκεται ήδη στο γήπεδο (Φ.Ο. Αριδαίας, 2013).
- Το βοηθητικό γήπεδο ποδοσφαίρου παραποτάμιας περιοχής με αποδυτήρια, κερκίδες, χορτοτάπητα, φωτισμό και περίφραξη. Ο χορτοτάπητας χρειάζεται αντικατάσταση. Επίσης, απαιτείται διαμόρφωση των εξωτερικών χώρων του γηπέδου, νέο γήπεδο ποδοσφαίρου και λοιπές αθλητικές εγκαταστάσεις.
- Οι εγκαταστάσεις τένις της παραποτάμιας περιοχής, για τις οποίες χρειάζεται διαμόρφωση των εξωτερικών χώρων του γηπέδου.
- Το δημοτικό κολυμβητήριο Αριδαίας που είναι υπό κατασκευή και υπολείπεται η αποπεράτωση των υπόλοιπων εργασιών και η διαμόρφωση των εξωτερικών χώρων. Υπάρχει αδυναμία συνέχισης χρηματοδότησης του έργου από το Υπουργείο Ανάπτυξης.

Ορισμένοι από τους πολυάριθμους αθλητικούς συλλόγους του δήμου Αλμωπίας είναι οι εξής (Βικιπαίδεια, 2014; Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

- ΦΟΑ με τμήματα μπάσκετ, τμήμα στίβου, τμήμα άρσης βαρών

- Εθνικός και Αλμωπός στην Αριδαία καθώς και ένας ποδοσφαιρικός σύλλογος σχεδόν σε κάθε χωριό.
- Όμιλος Αντισφαίρισης Αριδαίας,
- Φιλαθλητικός Όμιλος Σωσάνδρας (ΦΟΣ) με τμήμα μπάσκετ και άρσης βαρών,
- Ελληνικός Ορειβατικός Σύλλογος (ΕΟΣ) Αριδαίας (με τμήματα ορειβασίας, ποδηλασίας και αναρρίχησης),
- Ορειβατική Λέσχη Αριδαίας (με τμήμα αγωνιστικής αναρρίχησης)

Οι ανάγκες των συλλόγων εντοπίζονται στις ανάγκες για ρουχισμό, προπονητές, ιατρούς κ.λπ.

3.8.5. Πολιτισμός

3.8.5.1 Μουσεία

Στην Αριδαία πλησίον του Δημαρχείου και στο ανακαινισμένο κτίριο του παλαιού σιδηροδρομικού σταθμού λειτουργεί Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, το οποίο όμως έχει εκθέματα, κυρίως πετρώματα και απολιθώματα ή απομιμήσεις αυτών παλαιοντολογικού ενδιαφέροντος (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

3.8.5.2 Πολιτιστικές Εγκαταστάσεις και Δραστηριότητες

Στην έδρα του πρώην Δήμου Αριδαίας υπάρχει το Ξενιτίδειο Πνευματικό κέντρο. Στο Πνευματικό κέντρο δραστηριοποιούνται η Φιλαρμονική και η Βιβλιοθήκη. Η Φιλαρμονική παρέχει μουσική ψυχαγωγία στους δημότες και σε κοινωνικά ιδρύματα. Οργανώνει συναυλίες και μουσικές γιορτές και συμβάλει στη διεξαγωγή εθνικών και τοπικών γιορτών. Τέλος, προωθεί τη διάδοση και διδασχία της μουσικής με τη διδασκαλία πνευστών και κρουστών οργάνων σε ομάδες παιδιών. Στο «Ξενιτίδειο Δημοτικό Ωδείο» υπάρχουν τμήματα μουσικής προπαιδείας, κλασικών – παραδοσιακών οργάνων, μονωδίας, θεωρητικών, παιδικής χορωδίας, ζωγραφικής. Παρέχονται αναγνωρισμένες μουσικές σπουδές και επιδιώκεται η ενεργοποίηση των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής προς την εκπαίδευση και την επαγγελματική ενασχόληση με δράσεις – τομείς της τέχνης. Το 2003 στα πλαίσια των έργων του προγράμματος παραμεθόριων περιοχών χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο

Μακεδονίας Θράκης η διαμόρφωση των αιθουσών του πρώην Επισκοπίου για τη στέγαση ωδείου. Στην έδρα του Δήμου λειτουργεί επίσης το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, ενώ υπάρχει και ανοιχτό θέατρο (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Στην Αλμωπία υπάρχουν πολλοί, μορφωτικοί/πολιτιστικοί σύλλογοι, σχεδόν σε κάθε χωριό με έντονη δράση, ειδικά το καλοκαίρι με αλληπάλληλα φεστιβάλ, πανηγύρια και εκδηλώσεις. Ενδεικτικά, η Αριδαία διαθέτει έξι πολιτιστικούς συλλόγους (Ialmoria.gr, 2014):

- Ο Πολιτιστικός Λαογραφικός Όμιλος «Εύξεινος Λέσχη Αλμωπίας» ιδρύθηκε το 1974. Διοργανώνοντας αυτό το Ποντιακού Πανοῦρ με ποντιακή μουσική, χορό, τραγούδι και θέατρο, δύναται να διατηρηθεί ζωντανή μια κληρονομιά τριών χιλιάδων χρόνων από το 1100 π.Χ. ως σήμερα.
- Ο Σύλλογος Φίλων Μουσικής Αλμωπίας «Αρίων» - Συνάντηση Χορωδιών προσφέρει μία εναλλακτική καλοκαιρινή βραδιά διασκέδασης και αρμονίας μέσα από την μελωδική συνύπαρξη τραγουδιού και ποίησης.
- Ο Πολιτιστικός Λαογραφικός Όμιλος «Ακρίτες Αλμωπίας» αποτελεί μέλος της Διεθνούς Οργάνωσης Οργανωτών Λαογραφικών Φεστιβάλ (CIOFF), οπότε διοργανώνει Διεθνείς Πολιτιστικές Συναντήσεις στοχεύοντας στην καλλιέργεια της φιλίας, της αγάπης και κατ' επέκταση της ειρήνης μέσα από παρελάσεις χορευτικών συγκροτημάτων με τη συμμετοχή ελληνικών και ξένων αποστολών, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές βραδιές και εκθέσεις εικαστικού – λαογραφικού υλικού. Ο συγκεκριμένος πολιτιστικός σύλλογος ιδρύθηκε 1977 και αποτελεί τη συνέχιση του προϋπάρχοντος συλλόγου με δραστηριότητα από το 1970. Ο βασικός στόχος του συλλόγου είναι η προάσπιση και προώθηση των παραδοσιακών αξιών του πολιτισμού και της λαϊκής τέχνης της περιοχής. Στα πλαίσια των λοιπών δραστηριοτήτων του διοργανώνει από το 1988 τη Διεθνή Πολιτιστική Συνάντηση «ΑΚΡΙΤΕΙΑ», που στοχεύει στις προαναφερθείσες αρχές του συλλόγου για την καλλιέργεια της φιλίας και της ειρήνης μεταξύ των εθνών (Agro.in.gr, 2014).

- Ο Πολιτιστικός Λαογραφικός Όμιλος – «Οι Άλμωπες» διοργανώνει φολκλορικές εκδηλώσεις, επιδιώκοντας την αναβίωση των ηθών και των εθίμων του τόπου. Φολκλορικά συγκροτήματα από Ελλάδα και εξωτερικό πλαισιώνουν τις εκδηλώσεις, αναπτύσσοντας έτσι σχέσεις φιλίας μεταξύ των χωρών.
- Το καρναζοβίτικο καρναβάλι αποτελεί ένα εβδομαδιαίο καρναβαλικό δρώμενο με παραδοσιακά και παγκόσμια ηχοχρώματα και έχει ως αποκορύφωμα τη λαμπρή παρέλαση αρμάτων και πολλών Καρναβαλιστών στο κέντρο της πόλης της Αριδαίας το Σάββατο και τη παραμονή της Κυριακής της Αποκριάς.
- Τέλος, υπάρχει και ο Πολιτιστικός Σύλλογος Μικρασιατών Αλμωπίας «Αλησμόνητες Πατρίδες» (Πολιτιστικός Σύλλογος Μικρασιατών Αλμωπίας "Αλησμόνητες Πατρίδες", 2010), που στεγάζεται στο κτίριο στο κτίριο της παλιάς πυροσβεστικής του Δήμου (Δίκτυο Mikrasiatis.gr, 2013) και για του οποίου τις δραστηριότητες, ωστόσο δεν υπάρχουν επιπλέον στοιχεία, καθώς η ιστοσελίδα του κατά την ημέρα επίσκεψής της ήταν υπό κατασκευή.

3.8.6. Τουρισμός

Η Ενότητα Εξαπλατάνου δεν διαθέτει ξενοδοχειακές μονάδες με επίσημα στατιστικά στοιχεία, διαθέτει όμως μία μονάδα ενοικιαζόμενων δωματίων (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Από τη δεκαετία του 1920 σταδιακά αλλά κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 η περιοχή άρχισε να παρουσιάζει ραγδαία τουριστική ανάπτυξη ιδιαίτερα στις ΤΚ Λουτρακίου και Όρμας, με περιορισμένη επίδραση στις όμορες Τοπικές Κοινότητες (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Η συγκέντρωση στοιχείων για τις μονάδες φιλοξενίας της περιοχής τα οποία να προσεγγίζουν την πραγματικότητα αποδείχθηκε δύσκολο εγχείρημα τόσο για τα ξενοδοχεία (εξαιτίας των διαφορετικών και μη ενημερωμένων καταγραφών στα αρχεία των αρμοδίων υπηρεσιών, όσο και για τα καταλύματα εκ των οποίων ένας σημαντικός αριθμός δεν είναι επίσημα καταγεγραμμένος) (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Πρόκειται για αυθαίρετες κατασκευές που δημιουργήθηκαν είτε χωρίς οικοδομική άδεια (π.χ κατασκευή ενοικιαζόμενων δωματίων εντός του ίδιου οικοπέδου, με αυτό της οικίας του αγρότη ιδιοκτήτη), είτε καθ' υπέρβαση της οικοδομικής άδειας (π.χ υπερβαίνοντας το συντελεστή δόμησης για τη δημιουργία επιπλέον ορόφου) (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Στην περιοχή καταγράφονται 28 καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (Πίνακας 3.10) σε σύνολο 61 σε επίπεδο Νομού, δηλαδή ποσοστό 45,9% για το έτος 2007. Τα ξενοδοχεία από 16 που ήταν το 2005, αυξήθηκαν σε 28 το 2007, ενώ οι κλίνες για τα ίδια έτη από 621 έγιναν 1.037. Η Ενότητα Αριδαίας διαθέτει το 41,66% των κλινών του Νομού. Από τα 28 ξενοδοχεία τα 10 είναι 3*, τα 15 είναι 2* και 3 είναι 1*. Τα ξενοδοχεία του πρώην δήμου παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

Πίνακας 3.10 Ξενοδοχεία του πρώην δήμου Αριδαίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Τάξη ή αστέρια	Αριθμός μονάδων	Δωμάτια	Κλίνες
1*	3	44	104
2*	15	224	485
3*	10	217	448
Σύνολο	28	485	1.037

Τα κλασσικού τύπου ξενοδοχεία είναι εγκατεστημένα κυρίως στους πρόποδες του βουνού, κατά μήκος της επαρχιακής οδού Αριδαίας-Λουτρών (Τ.Κ Λουτρακίου) αλλά και στη γειτονική Τοπική Κοινότητα Όρμας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Όσον αφορά τα ενοικιαζόμενα δωμάτια είναι πολυάριθμα και συγκεντρώνονται κυρίως μέσα στον οικιστικό ιστό της ΤΚ Λουτρακίου, ενώ σημαντική είναι και η παρουσία τους κατά μήκος της επαρχιακής οδού Αριδαίας-Λουτρών. Ο αριθμός τους ανέρχεται στις 96 μονάδες, ενώ των ξενοδοχείων και των παρόμοιων καταλυμάτων σε 19 (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Στην Αριδαία και στα γύρω χωριά υπάρχουν τουλάχιστον 40 παραδοσιακές ταβέρνες από τις 73 επιχειρήσεις παροχής γευμάτων που υπάρχουν συνολικά στην περιοχή, αλλά και άλλες επιχειρήσεις χρήσιμες για τη στήριξη του τουριστικού κυκλώματος (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Το έτος 2007 ο αριθμός των ξενοδοχείων και των ενοικιαζόμενων δωματίων στην περιοχή έφθανε στις 112 μονάδες, ενώ ο συνολικός αριθμός των κλινών στις 2.384 μαζί μ' αυτές της Δημοτικής Επιχείρησης. Η πληρότητά τους για το ίδιο έτος άγγιξε το 15%. Την εποχή αυτή, ετοιμάζονται 6 μεγάλα ξενοδοχεία 4* και 1 ξενοδοχείο 5* στην περιοχή της τοπικής κοινότητας Λουτρακίου. Στον Πίνακα 3.11 παρουσιάζεται ο αριθμός και το είδος των υποδομών φιλοξενίας, αλλά και η κατάσταση λειτουργίας τους με στοιχεία που διατηρεί η Δημοτική επιχείρηση των Λουτρών (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

Πίνακας 3.11 Ξενοδοχεία της περιοχής Λουτρακίου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Είδος	Αριθμός
Ξενοδοχεία (Συνεχής λειτουργία)	25
Ξενώνες – Ενοικιαζόμενα δωμάτια που λειτουργούν και το χειμώνα	65
Ξενώνες – Ενοικιαζόμενα δωμάτια που λειτουργούν μόνο καλοκαίρι	19
Ξενοδοχεία που ανήκουν στη δημοτική επιχείρηση Λουτρών (Συνεχής λειτουργία)	3
Σύνολο	112

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα σύμφωνα με τα στοιχεία που διέθεσε η Δημοτική Επιχείρηση των Λουτρών οι περισσότερες μονάδες φιλοξενίας έχουν συνεχή λειτουργία. Μονάδες φιλοξενίας δυναμικότητας 150 κλινών διαθέτει και η Δημοτική Επιχείρηση, ενώ διαχειρίζεται και όλες τις υπόλοιπες εγκαταστάσεις στο χώρο της Λουτρόπολης. Συγκεκριμένα, στο χώρο των Λουτρών λειτουργούν 10 εσωτερικές πισίνες, 50 ατομικοί λουτήρες, μια εξωτερική πισίνα ολυμπιακών διαστάσεων εστιατόριο με τοπικές σπεσιαλιτέ, αναψυκτήριο, παντοπωλείο και ένας μικρός καταρράκτης με ιαματικό νερό στον οποίο μεγάλο πλήθος επισκεπτών πραγματοποιεί λουσίες. Οι υποδομές της λουτρόπολης εκτός του νέου ξενοδοχείου και των πισινών είναι σε κακή κατάσταση, ενώ το προσωπικό της Λουτρόπολης είναι στην πλειοψηφία του ανειδίκευτο. Ακόμη, δύο Κέντρα

Πληροφόρησης που χρηματοδοτήθηκαν για την κατασκευή τους από προγράμματα δεν λειτουργούν λόγω έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Το 2007 οι διανυκτερεύσεις στις εγκαταστάσεις της Δημοτικής Επιχείρησης ήταν 16.450, το 2008 μειώθηκαν κατά 4,7%, ενώ το 2009 σε σχέση με το 2008 κατά 2,1%. Αντίθετα, οι διανυκτερεύσεις στην ευρύτερη περιοχή αυξήθηκαν κατά 2,3% μεταξύ του 2007 και του 2008 και κατά 4,9% μεταξύ 2008 και 2009 γεγονός που δείχνει την προτίμηση των επισκεπτών για διαμονή εκτός των εγκαταστάσεων της λουτρόπολης. Τα ξενοδοχεία της λουτρόπολης δεν είναι σε καλή κατάσταση, σε αντίθεση με τις υποδομές φιλοξενίας των ΤΚ Λουτρακίου και Όρμας που είναι σύγχρονες και προσφέρουν επιπλέον παροχές (τζάκι, τζακούζι κλπ). Οι λούσεις παρουσίασαν μικρή αύξηση της τάξης του 0.6 % μεταξύ των ετών 2007-2008 και 2,7% μεταξύ των ετών 2008-2009. Τα στοιχεία συνοψίζονται στον Πίνακα 3.12 (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Πίνακας 3.12 Επισκεψιμότητα στα Λουτρά και τη γύρω περιοχή (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Α/Α	Έτος	Δημοτική Επιχείρηση Λουτρών		Ευρύτερη περιοχή
		Διαν/σεις	Λούσεις	Διαν/σεις
1	2007	16.450	308.627	113.560
2	2008	14.347	313.633	122.560
3	2009	13.432	339.663	141.04
Σύνολο		44.229	961.923	377.165

Τα Λουτρά «Πόζαρ» πλέον λειτουργούν όλο το χρόνο κυρίως με Έλληνες επισκέπτες. Ο αριθμός των επισκεπτών είναι μεγάλος και ποικίλει όσον αφορά τις ηλικίες. Παρατηρείται επίσης η διαχρονική διαφοροποίηση των επισκεπτών στα Λουτρά ως προς τις ηλικίες. Τη χειμερινή περίοδο (1η Νοεμβρίου – 31η Μαΐου) οι επισκέπτες είναι συνήθως άτομα νεαρής ηλικίας που έρχονται για να απολαύσουν στη γραφική αυτή γωνιά της Ελλάδας. Τους υπόλοιπους μήνες (1 Ιουνίου έως 30 Οκτωβρίου) στην περίοδο αιχμής οι επισκέπτες είναι συνήθως άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, τα οποία έρχονται στα Λουτρά περισσότερο για θεραπευτικούς λόγους, αλλά και λόγω των ανταγωνιστικών τιμών του

καλοκαιριού (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Τα Λουτρά επισκέπτονται κάθε χρόνο όλο και περισσότερα άτομα, απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας. Οι διανυκτερεύσεις των ημεδαπών τουριστών από 13.168 που ήταν το 2005 αυξήθηκαν σε 27.224 το 2007, ενώ των αλλοδαπών τουριστών από 645 το έτος 2005 μειώθηκαν σε 367 το έτος 2007. Οι περισσότεροι ημεδαποί επισκέπτες είναι από τους Νομούς Θεσσαλονίκης, Δράμας και Κιλκίς και είναι στην πλειοψηφία τους μεμονωμένοι επισκέπτες. Αρκετοί απ' αυτούς είναι επισκέπτες που έχουν πραγματοποιήσει το συγκεκριμένο ταξίδι πάνω από πέντε φορές. Η διαμονή των ατόμων αυτών στα Λουτρά φτάνει πολλές φορές και τις τρεις εβδομάδες (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Οι κυριότερες μορφές τουρισμού σήμερα στην περιοχή είναι ο ιαματικός ή θερμαλιστικός τουρισμός και ο χειμερινός (σκι, χιονοδρομίες κλπ). Άλλες μορφές τουρισμού που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν στην περιοχή μελέτης είναι ο σπηλαιολογικός, ο οικολογικός, ο ορειβατικός, ο περιηγητικός, ο πολιτιστικός, ο θρησκευτικός και ο αγροτουρισμός. Ο χειμερινός τουρισμός αναπτύσσεται με επίκεντρο το χιονοδρομικό κέντρο Καϊμακτσαλάν που λειτούργησε για πρώτη φορά το 1994 και έχει πλέον καθιερωθεί ως ένα από τα πιο δημοφιλή στην Ελλάδα. Ωστόσο, μικρή είναι η επίδραση από άποψη επισκεπτών στο Δ. Αλμωπίας, αφού η πρόσβαση γίνεται μέσω Αγίου Αθανασίου, από την πλευρά της Έδεσσας. Το χιονοδρομικό Κέντρο Καϊμακτσαλάν αποτελεί έναν ακόμη πόλο έλξης, ο οποίος θα μπορούσε να συνδυαστεί με τα ιαματικά λουτρά Λουτρακίου (Πόζαρ). Στον Πίνακα 3.13 παρουσιάζεται η κίνηση του χιονοδρομικού κέντρου Βόρα μεταξύ των ετών 1994-2004 (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Τη διαχείριση του Χιονοδρομικού Κέντρου την είχε αναλάβει η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πέλλας, η οποία παραχωρεί τη λειτουργία σε ιδιώτες με διαγωνισμούς, ενώ το Χιονοδρομικό κέντρο ανήκει στην Κτηματική Εταιρία του Δημοσίου (ΚΕΔ) (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Σημαντική μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται στην περιοχή είναι και ο θρησκευτικός Τουρισμός με επίκεντρο την Ιερά Μονή Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Αρχάγγελο.

Εσωτερικά οι εντυπωσιακές τοιχογραφίες χρονολογούνται με βάση τις επιγραφές το 1888. Η Μονή αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης προσκυνητών και επισκεπτών, ενώ εντυπωσιάζει ο τεράστιος πίνακας με την Κοίμηση της Θεοτόκου, του Ακάθιστου Ύμνου και του μαρτυρίου της Χρυσής. Σημαντικός ακόμη πόλος έλξης θρησκευτικού τουρισμού είναι και η Ιερά Μονή Ιλαρίωνος επισκόπου Μογλενών (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Πίνακας 3.13 Επισκεψιμότητα του χιονοδρομικού κέντρου Βόρα (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Χρονική περίοδος	Αριθμός επισκεπτών (εκτίμηση)	Αριθμός καρτών χρήσης αναβατήρων	Παρατηρήσεις
1994-1995	10.000	2.800	1 ^ο έτος πιλοτικής λειτουργίας (Μόνο Σαββατοκύριακα)
1995-1996	30.000	17.000	Λειτουργία με χωμάτινο δρόμο πρόσβασης
1996-1997	140.000	40.000	Λειτουργία με ασφαλτοστρωμένο δρόμο
1997-1998	140.000	35.000	Λειτουργία Δημόσιου Φορέα με εμπειρία σε διαχείριση τουριστικών επιχειρήσεων (ΔΕΚ Έδεσσας)
1998-1999	170.000	35.000	Λειτουργία Δημόσιου Φορέα με εμπειρία σε διαχείριση τουριστικών επιχειρήσεων (ΔΕΚ Έδεσσας)
1999-2000	-	-	Διαχείριση από ιδιώτη
2000-2001	-	-	Διαχείριση από ιδιώτη
2001-2002	22.000	12.750	Λειτουργία υπό τη δ/ση της Ενεργειακής Τουριστικής Παναγίτσας ΑΕ
2002-2003	23.500	16.800	Λειτουργία υπό τη δ/ση της Ενεργειακής Τουριστικής Παναγίτσας ΑΕ

3.9 Καταγραφή υφιστάμενων και προτεινόμενων έργων – δράσεων

Για την ανάπτυξη του δήμου και για την τριετία 2011-2014, ορίστηκε η πραγματοποίηση των παρακάτω δράσεων (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

- Για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου:

Πίνακας 3.14 Δράση βελτίωσης βιοτικού επιπέδου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.1. Οικιστικό περιβάλλον
Γενικός στόχος:	1.1.1. Η αναβαθμίση του βιοτικού επιπέδου
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών
ΔΡΑΣΕΙΣ	

1.1.1.1. Φ.Ο.Π.

- Για τη βελτίωση της πολεοδομίας του δήμου:

Πίνακας 3.15 Δράση βελτίωσης βιοτικού επιπέδου (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.1. Οικιστικό περιβάλλον
Γενικός στόχος:	1.1.3. Αναπλάσεις – Διαμορφώσεις χώρων
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών
ΔΡΑΣΕΙΣ	

1.1.3.1. Χώροι αναψυχής - πρασίνου

1.1.3.2. Παρκα - Πλατείες

1.1.3.3. Οικισμοί – Οδοί – Εισοδο οικισμών

1.1.3.4. Χώροι ιδιαίτερης σημασίας

- Ενίσχυση της διαμόρφωσης των χώρων:

Πίνακας 3.16 Δράση ανάπλασης και διαμόρφωσης των χώρων (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.1. Οικιστικό περιβάλλον
Γενικός στόχος:	1.1.3. Αναπλάσεις – Διαμορφώσεις χώρων
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών
ΔΡΑΣΕΙΣ	

1.1.3.1. Χώροι αναψυχής - πρασίνου

1.1.3.2. Παρκα - Πλατείες

1.1.3.3. Οικισμοί – Οδοί – Εισοδο οικισμών

1.1.3.4. Χώροι ιδιαίτερης σημασίας

- Βελτίωση των χώρων διοίκησης και των υπηρεσιών:

Πίνακας 3.17 Δράση βελτίωσης των χώρων διοίκησης και των υπηρεσιών (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.2. Χώροι Διοίκησης / υπηρεσιών – Δημοτικά κτίρια
Γενικός στόχος:	1.2.1. Η βελτίωση των χώρων διοίκησης / υπηρεσιών.
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών, Τμήμα Περιβάλλοντος Καθαριότητας Ανακύκλωσης & Συντήρησης πρασίνου
ΔΡΑΣΕΙΣ	
1.2.1.1. Κατασκευές - Επισκευές	
1.2.1.2. Ηλεκτροφωτισμός	
1.2.1.3. Ανακαινίσεις	
1.2.1.4. Συντηρήσεις	

- Ανάπτυξη των τεχνικών υποδομών:

Πίνακας 3.18 Δράση βελτίωσης των τεχνικών υποδομών (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.3. Οδικό δίκτυο - Αγροτική οδοποιία
Γενικός στόχος:	1.3.1. Η βελτίωση των τεχνικών υποδομών
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών, Γραφείο Αγροτικής-Ζωικής Παραγωγής και Ανάπτυξης
ΔΡΑΣΕΙΣ	
1.3.1.1. Σημανση - Διαγραμμίσεις	
1.3.1.2. Ασφαλτοστρώσεις	
1.3.1.3. Συντηρήσεις ασφαλτοταπήτων	
1.3.1.4. Κατασκευή γεφυροδιαβάσεων	
1.3.1.5. Έργα οδοποιίας	
1.3.1.6. Αναπλάσεις – Διαμορφώσεις οδών	
1.3.1.7. Διανοίξεις – διαπλάτυνσεις αγροτικών δρομών	
1.3.1.8. Συντήρηση – Βελτίωση αγροτικής οδοποιίας	
1.3.1.9. Συντήρηση δημοτικών οδών	
1.3.1.10. Συντήρηση δασικής οδοποιίας	

- Ανάπτυξη των δικτύων για την εξυπηρέτηση της άρδευσης:

Πίνακας 3.19 Δράση βελτίωσης των δικτύων για την εξυπηρέτηση της άρδευσης (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.4 Άρδευση / Υδρευση / Αποχέτευση
Γενικός στόχος:	1.4.1. Κατασκευή- βελτίωση των δικτύων εξυπηρέτησης άρδευσης
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Περιβάλλοντος Καθαριότητας Ανακύκλωσης και συντήρησης πρασίνου Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών Γραφείο Αγροτικής-Ζωικής Παραγωγής και Ανάπτυξης
ΔΡΑΣΕΙΣ	
1.4.1.1. Κατασκευή και επεκτασεις δικτύου άρδευσης	
1.4.1.2. Ανόρυξη αρδευτικών γεωτρήσεων	
1.4.1.3. Αξιοποίηση αρδευτικών γεωτρήσεων	
1.4.1.4. Ηλεκτροδότηση αρδευτικών γεωτρήσεων	
1.4.1.5. Συντήρηση αρδευτικών γεωτρήσεων	
1.4.1.6. Κατασκευή Τσιμενταυλακών	
1.4.1.7. Καλυψη Τσιμενταυλακών	
1.4.1.8. Άρδευτικά έργα	
1.4.1.9. Κατασκευές θέσεων γεμίσματος βυτίων	
1.4.1.10. Κατασκευή ποτιστρών	
1.4.1.11. Κατασκευές απορροής ομβρίων	
1.4.1.12. Κατασκευές φραγμάτων-λιμνοδεξαμενών	
1.4.1.13. Καθαρισμοί-Συντηρήσεις	
1.4.1.14. Μελέτες διαχείρισης υδατινων πόρων	

- Ανάπτυξη των δικτύων για την εξυπηρέτηση της ύδρευσης/ αποχέτευσης:

Πίνακας 3.20 Δράση βελτίωσης των δικτύων για την εξυπηρέτηση της άρδευσης (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.4 Άρδευση / Υδρευση / Αποχέτευση
Γενικός στόχος:	1.4.2. Κατασκευή- βελτίωση των δικτύων εξυπηρέτησης ύδρευσης / αποχέτευσης
Αρμόδια υπηρεσία:	ΔΕΥΑ
ΔΡΑΣΕΙΣ	
1.4.2.1. Υδρευτικές γεωτρήσεις	
1.4.2.2. Έργα ύδρευσης	
1.4.2.3. Έργα αποχέτευσης και βιολογικού καθαρισμού	
1.4.2.4. Έργα μετά από αιτήματα πολιτών	
1.4.2.5. Συντηρήσεις-υλικά	

- Μείωση της ρύπανσης και βελτίωση της καθαριότητας:

Πίνακας 3.21 Δράση μείωσης της ρύπανσης και βελτίωσης της καθαριότητας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Αξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.5. Απορριμματα - Καθαριότητα
Γενικός στόχος:	1.5.1. Η μείωση της ρύπανσης και η βελτίωση του επιπέδου καθαριότητας του δήμου
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Περιβαλλοντος Καθαριότητας Ανακύκλωσης και Συντήρησης πρασίνου. Συνδεσμος καθαριότητας Αλμωπίας. Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών
ΔΡΑΣΕΙΣ	
1.5.1.1. Καθαρισμός κοινόχρηστων εκτάσεων εδρας & ΤΔ	
1.5.1.2. Δράσεις ανακύκλωσης-Διαχείρισης	
1.5.1.3. 2 ^ο κύτταρο ΧΥΤΑ	
1.5.1.4. Μελέτες-Δραστηριότητες	

- Εκμετάλλευση των Α.Π.Ε.:

Πίνακας 3.22 Δράση για την αξιοποίηση των Α.Π.Ε. (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Αξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.6. Προστασία φυσικού περιβάλλοντος
Γενικός στόχος:	1.6.1. Η αξιοποίηση ΑΠΕ
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Περιβαλλοντος Καθαριότητας Ανακύκλωσης & Συντήρησης πρασίνου
ΔΡΑΣΕΙΣ	
1.6.1.1. Μελέτη για αξιοποίηση ΑΠΕ	
1.6.1.2. Αξιοποίηση υδροηλεκτρικών σταθμών	

- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος:

Πίνακας 3.23 Δράση για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Αξονας:	1. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
Μέτρο:	1.6. Προστασία φυσικού περιβάλλοντος
Γενικός στόχος:	1.6.2. Η προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και της πανίδας
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Περιβαλλοντος Καθαριότητας Ανακύκλωσης & Συντήρησης πρασίνου. Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών
ΔΡΑΣΕΙΣ	
1.6.2.1. Αντιπλημμυρικά έργα	
1.6.2.2. Συντηρήσεις αντιπλημμυρικών	
1.6.2.3. Αμμολημίες	
1.6.2.4. Αναπλάσεις - Διαμορφώσεις	
1.6.2.5. Προστασία χλωρίδας και πανίδας	

- Ενίσχυση των υποδομών και υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας:

*Πίνακας 3.24 Δράση για την ενίσχυση των υποδομών και υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας
(Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)*

Άξονας:	2 Κοινωνική Πολιτική, Παιδεία, Πολιτισμός, Αθλητισμός
Μέτρο:	2.1 Κοινωνική Πρόνοια
Γενικός στόχος:	2.1.1 Η βελτίωση των υποδομών και υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας Παιδείας και Πολιτισμού, Κέντρο Κοινωνικής Προστασίας-Αλληλεγγύης Δήμου Αλμωπίας, Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών
ΔΡΑΣΕΙΣ	
2.1.1.1. Βελτίωση Κέντρων Νεότητας	
2.1.1.2. Βελτίωση ΚΑΠΗ	
2.1.1.3. Υποδομές ΝΠ κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας	
2.1.1.4. Επεκτασεις – Διαμορφώσεις Νεκροταφείων	
2.1.1.5. Κοινωνικές Δράσεις-Προγράμματα	

- Βελτίωση των κτιριακών εγκαταστάσεων:

Πίνακας 3.25 Δράση για την βελτίωση των κτιριακών εγκαταστάσεων (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	2 Κοινωνική Πολιτική, Παιδεία, Πολιτισμός, Αθλητισμός
Μέτρο:	2.2 Παιδεία
Γενικός στόχος:	2.2.1. Κατασκευή και βελτίωση της κατάστασης των σχολικών κτιρίων
Αρμόδια υπηρεσία:	Γραφείο Παιδείας, Δια βίου μάθησης, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νέας Γενιάς, Τμήμα Τεχνικών Έργων, Σχολική Επιτροπή Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Σχολική Επιτροπή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
ΔΡΑΣΕΙΣ	
2.2.1.1. Επισκευές - βελτιώσεις σχολικών κτιρίων	
2.2.1.2. Κατασκευές σχολικών κτιρίων	

- Βελτίωση των πολιτιστικών υποδομών και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς:

Πίνακας 3.26 Δράση για την βελτίωση των πολιτιστικών υποδομών και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	2 Κοινωνική Πολιτική, Παιδεία, Πολιτισμός, Αθλητισμός
Μέτρο:	2.3. Πολιτισμός
Γενικός στόχος:	2.3.1. Κατασκευή νέων και βελτίωση των πολιτιστικών υποδομών και η προβολή και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς
Αρμόδια υπηρεσία:	ΔΗΚΕΑ, Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας, Παιδείας και Πολιτισμού, Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών
ΔΡΑΣΕΙΣ	
2.3.1.1. Κατασκευή αξιοποίηση ανοιχτών θεατρών	
2.3.1.2. Βελτιώσεις υποδομών	
2.3.1.3. Πολιτιστικές δραστηριότητες	

- Βελτίωση των αθλητικών υποδομών:

Πίνακας 3.27 Δράση για την βελτίωση των αθλητικών υποδομών (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	2 Κοινωνική Πολιτική, Παιδεία, Πολιτισμός, Αθλητισμός
Μέτρο:	2.4. Αθλητισμός
Γενικός στόχος:	2.4.1. Η βελτίωση των αθλητικών υποδομών
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών, Γραφείο Παιδείας, δια βίου Μάθησης, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νέας Γενιάς
ΔΡΑΣΕΙΣ	
2.4.1.1. Κατασκευές – Διαμορφώσεις	
2.4.1.2. Δραστηριότητες-Προγράμματα	
2.4.1.3. Συντηρήσεις	

- Μείωση της ανεργίας:

Πίνακας 3.28 Δράση για τη μείωση της ανεργίας (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	3 Οικονομική Ανάπτυξη
Μέτρο:	3.1. Απασχόληση
Γενικός στόχος:	3.1.1. Η μείωση της ανεργίας
Αρμόδια υπηρεσία:	Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας Παιδείας και Πολιτισμού, Γραφείο Προγραμματισμού, Ανάπτυξης και Οργάνωσης
ΔΡΑΣΕΙΣ	
3.1.1.1. Η διεξαγωγή επιμορφωτικών προγραμμάτων	
3.1.1.2. Η διεξαγωγή Προγραμμάτων Εκπαιδευτικής και λοιπών ενημερώσεων	

- Ενίσχυση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού:

Πίνακας 3.29 Δράση για την ενίσχυση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	3 Οικονομική Ανάπτυξη
Μέτρο:	3.1 Ενίσχυση τοπικής οικονομίας
Γενικός στόχος:	3.1.2 Η υποστήριξη του οικονομικά ενεργού πληθυσμού
Αρμόδια υπηρεσία:	Γραφείο Κοινωνικής Πολιτικής και Απασχόλησης, Τμήμα Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης
ΔΡΑΣΕΙΣ	
3.1.2.1. Ενίσχυση επιχειρηματικότητας	
3.1.2.2. Βελτίωση βιοσκόπων	

- Ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων:

Πίνακας 3.30 Δράση για την ενίσχυση τουριστικών δραστηριοτήτων (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011)

Άξονας:	3 Οικονομική Ανάπτυξη
Μέτρο:	3.2 Τουρισμός
Γενικός στόχος:	3.2.1 Η προώθηση των υφιστάμενων και η ανάδειξη ειδικών μορφών τουρισμού
Αρμόδια υπηρεσία:	Γραφείο Τουρισμού, Μονομετοχική Δημοτική Ανωνυμη Εταιρία Αξιοποίησης Δημοτικών Ακινήτων
ΔΡΑΣΕΙΣ	
3.2.1.1. Μελέτες	
3.2.1.2. Δράσεις – Κατασκευές	
3.2.1.3 Προβολή-Προώθηση τουριστικού προϊόντος	

Πέρα από τα έργα-δράσεις που έπονται, υπήρχε ακόμα μεγάλος αριθμός δράσεων και έργων, τα οποία είτε είναι υπερτοπικού χαρακτήρα (και επομένως απαιτείται συνεργασία με την Περιφέρεια και άλλους φορείς), είτε εντάχθηκαν σε πρόγραμμα από τις υπηρεσίες της πρώην Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και εκτελούνται σήμερα από την Περιφέρεια, είτε δεν υπήρχε χρονικό ή οικονομικό περιθώριο, για να εκτελεστούν κατά την περίοδο 2011-2014. Ενδεικτικά αναφέρονται τα σημαντικότερα από αυτά (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011):

- Οδική σύνδεση δήμου Αλμωπίας με FYROM
- Σύνδεση δήμου Αλμωπίας με χιονοδρομικό κέντρο Καϊμακτσαλάν

- Ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων (Αλώρου – Αψάλου)
- Ανάδειξη, συντήρηση και αξιοποίηση των μνημείων της κλασικής - βυζαντινής και νεότερης περιόδου
- Αναστήλωση και αξιοποίηση εκκλησίας Αγίου Δημητρίου Ξιφιανής στο λόφο της Ξιφιανής και κατασκευή μικρού μοναστηριού
- Ίδρυση Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα στη ΤΚ Γαρεφείου
- Ανάπλαση πλατείας Σέτσκου και ανάδειξη υπόγειου ποταμού
- Διαμόρφωση πράσινου δώματος στο Δημαρχείο Αλμωπίας
- Αξιοποίηση ξενοδοχείου Αύρα στα Λουτρά Λουτρακίου
- Διαμόρφωση πολιτιστικού πολυχώρου στην έδρα του Δήμου
- Αποπεράτωση κολυμβητηρίου Αριδαίας και μετατροπή του σε κλειστό
- Ανέγερση 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αριδαίας (εκτελείται από την Περιφέρεια)
- Αποκατάσταση-περίφραξη του υπό κατασκευή ανοιχτού θεάτρου Χρυσής
- Σχέδιο αποκατάστασης ΧΑΔΑ Χρυσής
- Κτηνοτροφικές ποτίστρες στη θέση Λιβάδια
- Ενίσχυση του υδροφόρου ορίζοντα κατά τη χειμερινή περίοδο
- Αξιοποίηση μικρού υδροηλεκτρικού σταθμού στα Λουτρά
- Πιστοποίηση αγροτικών προϊόντων
- Έκδοση πολυτελούς λευκόματος (παρουσίαση χλωρίδας-πανίδας και μονοπατιών ορεινού όγκου Αλμωπίας)
- Αξιοποίηση παλαιού Διοικητηρίου Αριδαίας

4. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

4.1. Εισαγωγή

Μέσα από το συγκεκριμένο κεφάλαιο επιχειρείται η αποτίμηση των ισχυρών σημείων και πλεονεκτημάτων της περιοχής, των αδυναμιών της αλλά και της αξιολόγησης των συνεπαγόμενων ευκαιριών και κινδύνων που αναφύονται από την ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος του Δήμου Αλμωπίας. Επιχειρείται λοιπόν η SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) ανάλυση προκειμένου να εντοπιστούν τα περιθώρια ανάπτυξης και διασφάλισης της αειφόρου ανάπτυξης της εξεταζόμενης περιοχής.

Μολονότι η περιοχή του Δήμου Αλμωπίας δεν συνιστά κατεξοχήν προορισμό τουριστικού χαρακτήρα, εντούτοις είναι έμπλη ανεκτίμητων τουριστικών πόρων εξαιτίας της φυσικής ομορφιάς της, αλλά και της ιδιαίτερης πολιτιστικής υφής της. Αυτός είναι και ο λόγος που η παρούσα μελέτη εστιάζει σε σημαντικό βαθμό στην ενθάρρυνση της τουριστικής ζήτησης της περιοχής μέσω της αξιοποίησης των δυνατοτήτων ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού τις οποίες η Αριδαία και ευρύτερα ο δήμος Αλμωπίας έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν.

4.2. Ισχυρά σημεία και πλεονεκτήματα περιοχής

Τα πλέον σημαντικά πλεονεκτήματα της περιοχής του Δήμου Αλμωπίας ευρύτερα αλλά και της Αριδαίας ειδικότερα σχετίζονται με την αξιοποίηση του φυσικού κάλλους της περιοχής και των συναφών γεωγραφικών της χαρακτηριστικών. Τα προαναφερθέντα κάλλιστα συνδυάζονται με το γεγονός ότι η περιοχή εξέτασης συνιστά έναν προορισμό ο οποίος δεν έχει ιδιαίτερα κορεστεί από άποψη τουριστική και παρουσιάζει δυναμική ανάπτυξης ειδικά εντός των πλαισίων ήπιων μορφών τουρισμού (Πικριδά, 2011).

Το αξιόλογο φυσικό τοπίο προσφέρει δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού μέσα από την απaráμιλλη αισθητική αξία του, δημιουργώντας ταυτόχρονα τις πλέον ιδεατές συνθήκες σε ό,τι άπτεται της προσέλκυσης επισκεπτών αλλά και της περαιτέρω αξιοποίησής του με την συνδρομή διαφόρων ειδών υπηρεσιών αναψυχής. Η

ύπαρξη οικοσυστημάτων με πλούσια ποικιλία χλωρίδας και πανίδας, αδιαμφισβήτητα καθιστά την περιοχή εντόνως θελκτική. Ειδικότερα το φάσμα των πλούσιων υδάτινων πόρων της περιοχής με τα δεσπόζοντα ρέματα αλλά και τους καταρράκτες που βρίσκονται στη Λουτρόπολη, γεμίζει τον επισκέπτη με περίτεχνες και ιδιαίτερες εικόνες (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Σημαντικό πλεονέκτημα επίσης της περιοχής αποτελεί το γεγονός ότι διαθέτει αξιόλογο αριθμό προστατευόμενων περιοχών, οι οποίες αποτελούνται από πληθώρα δασικών εκτάσεων, αλλά και σπανίων τύπων οικοτόπων υπαγομένων τόσο στο δίκτυο Natura 2000 όσο και σε αρκετές άλλες σημαίνουσες πηγές έρευνας και διερεύνησης. Ως εκ τούτου, η περιοχή παρουσιάζει επιστημονικό αλλά και τουριστικό ενδιαφέρον. Ειδικότερα ο επισκέπτης του Δήμου Αλμωπίας έχει τη δυνατότητα να περιηγηθεί σε περιοχές οι οποίες είναι ανακηρυγμένες ως «Μνημεία της Φύσης», όπως λόγου χάρη συνιστούν το δάσος Πευκωτού Αλμωπίας ή εναλλακτικά η περιοχή του μαύρου δάσους ή του Σπηλαιοπάρκου της Αλμωπίας, το οποίο παρέχει δυνατότητες ορειβασίας, περιήγησης αλλά και ανάπτυξης οικοτουρισμού (Αναπτυξιακή Πέλλας, 2014).

Παράλληλα, οι κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές και είναι ιδανικές για τη διαμονή όποιου αποζητά να απολαύσει τον καθαρό αέρα αλλά και επιδιώκει να βρίσκεται και κάπου δροσερά κατά τη θερινή περίοδο, σε σχέση με τις αντίστοιχες κλιματολογικές συνθήκες των μη ορεινών περιοχών (Αναπτυξιακή Πέλλας, 2014).

Ακόμα ένα σημαντικό πλεονέκτημα της περιοχής συνιστά η ύπαρξη πλειάδας ιδιαίτερα αξιόλογων πόρων πολιτιστικού και ιστορικού χαρακτήρα. Η πλούσια και ιδιαίτερα έντονη ιστορική παρακαταθήκη της περιοχής εξαιτίας της ιστορικά ταραχώδους γεωγραφικής τοποθέτησής της καθιστά την περιοχή πόλο ιστορικού ενδιαφέροντος και ιδιαίτερα θελκτικό προορισμό για άτομα που λατρεύουν την ιστορία. Ειδικότερα ο επισκέπτης του Δήμου Αλμωπίας αλλά και πιο συγκεκριμένα της Αριδαίας έχει τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει επισκέψεις στις περιοχές του κάστρου της Χρυσής, και του αρχαίου οικισμού του Αλώρου. Ταυτόχρονα, ο επισκέπτης δύναται να έρθει σε επαφή με τον πολιτισμό αλλά και τα ήθη και έθιμα της περιοχής μέσω του Φυσιογραφικού και

Λαογραφικού Μουσείου της Αλμωπίας, μέσω δηλαδή της ενίσχυσης του πολιτιστικού τουρισμού (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

Η περιοχή δύναται ακόμη να καλύψει και τις θρησκευτικές ανάγκες του επισκέπτη μέσα από την πληθώρα θέσεων θρησκευτικού ενδιαφέροντος που διαθέτει. Στο δήμο Αλμωπίας υπάρχει μεγάλο εύρος από μονές και ιερούς ναούς, οι οποίοι σε συνδυασμό με το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον συνδράμουν στην περαιτέρω ανάδειξη του Δήμου Αλμωπίας. Επί παραδείγματι, αξίζει ο επισκέπτης του δήμου Αλμωπίας να περάσει τόσο από το Αγίασμα Αγίου Ιωάννη Θηριόπετρας όσο και από τη μονή του Αρχαγγέλου Μιχαήλ της περιοχής Αρχαγγέλου (Πικριδά, 2011).

Επιπροσθέτως η περιοχή παρέχει αναρίθμητες δυνατότητες ορειβατικού τουρισμού, καθώς ο επισκεπτόμενος ορειβάτης έρχεται σε επαφή με την εξαιρετική φυσική ομορφιά που διακρίνει τα ορειβατικά μονοπάτια, ειδικά του ορεινού τόξου της Αλμωπίας αλλά και όχι μόνο. Η περιοχή βρίθκει μονοπατιών διαφόρων ειδών ορειβατικής δυσκολίας, προσδίδοντας μεγάλο εύρος δυνατοτήτων ορειβατικού ή περιπατητικού τουρισμού (Πικριδά, 2011).

Ακόμα ο αθλοτουρισμός μπορεί να συμπεριληφθεί στα πλεονεκτήματα της περιοχής. Πιο ειδικά, στην περιοχή του όρους Καιμακτσαλάν υπάρχει ένα εκ των πλέον γνωστών χιονοδρομικών κέντρων της Ελλάδας, το Χιονοδρομικό Κέντρο Βόρα, το οποίο προσφέρει δυνατότητες για σκι και snowboard το χειμώνα ενώ τις υπόλοιπες εποχές παρέχει στον επισκέπτη τη δυνατότητα να απολαύσει το φυσικό κάλλος της περιοχής (Πικριδά, 2011).

Ταυτόχρονα η περιοχή διαθέτει το σημαντικό πλεονέκτημα της δυνατότητας προσφοράς θερμαλιστικού τουρισμού, συμπληρώνοντας έτσι ιδανικά το τουριστικό πακέτο της περιοχής του δήμου Αλμωπίας μέσω και των ιαματικών λουτρών που βρίσκονται στα Λουτρά Λουτρακίου. Στα θετικά στοιχεία, επίσης, της περιοχής συγκαταλέγονται η ύπαρξη Φυσιογραφικού και Λαογραφικού Μουσείου όπως και το Σπηλαιοπάρκο (Αναπτυξιακή Πέλλας, 2014).

Ένα ακόμα πλεονέκτημα της περιοχής συνιστά η ύπαρξη υψηλής ποιότητας τοπικών προϊόντων, τα οποία και διατίθενται τόσο στα πλαίσια της τοπικής όσο και της ευρύτερης αγοράς. Για παράδειγμα, τόσο οι πατάτες όσο και η περίφημη Καρατζοβίτικη πιπεριά συνιστούν δύο από τα ιδιαίτερος εύγεστα προϊόντα που παράγονται στην περιοχή και φυσικά

χαρακτηρίζονται από υψηλά ποιοτικά χαρακτηριστικά. Αξίζει ταυτόχρονα να τονιστεί ότι ο πρωτογενής τομέας και δη ο αγροτικός συνιστούν τον θεμελιώδη μοχλό των οικονομικών δραστηριοτήτων της περιοχής του δήμου Αλμωπίας (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2013).

Εικόνα 4.1: Γιορτή Καρατζοβίτικης Ψιπυριάς (ΑΡΙΔΑΙΑ 24, 2013)

Μνείας χρήζουν ταυτόχρονα οι πλείστες όσες εκδηλώσεις παραδοσιακού χαρακτήρα οι οποίες λαμβάνουν χώρα στο Δήμο εντός του έτους και συνιστούν ένα επιπλέον προσόν της περιοχής σε ότι άπτεται των δυνατοτήτων της σε σχέση με την προσφορά εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Αναπτυξιακή Πέλλα, 2014).

Ως συγκριτικό πλεονέκτημα όμως της περιοχής σε σχέση με λοιπούς τουριστικούς προορισμούς, πέραν των προαναφερθέντων δύναται να λογιστεί η τοποθεσία του δήμου Αλμωπίας πλησίον του μητροπολιτικού κέντρου της Θεσσαλονίκης. Συνεπώς, οι ταξιδιώτες

με προορισμό την Θεσσαλονίκη μπορούν ακόμα και αυθημερόν να επισκεφτούν το δήμο Αλμωπίας και δη την Αριδαία (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2013).

Χρήζει τέλος αναφοράς η παρουσία γεωθερμικού πεδίου, σημαίνοντος δυναμικού και με αρκετές δυνατότητες να αξιοποιηθεί το γεωθερμικό φορτίο που διαθέτει προς κάλυψη των αναγκών του αγροτικού και αγροτο-βιομηχανικού τομέα της λεκάνης Αλμωπίας, έχοντας ως επίκεντρο την περιοχή του γεωθερμικού χώρου που βρίσκεται βορείως της περιοχής της πόλης της Αριδαίας στην Σωσάνδρα. (Πικριδά, 2011).

4.3. Αδυναμίες περιοχής

Στο σημείο αυτό επιβάλλεται να σημειωθεί ότι παρά τα ομολογουμένως αρκετά και πολλά υποσχόμενα προαναφερθέντα πλεονεκτήματα της περιοχής, σημαίνουσα βαρύτητα επιβάλλεται να δοθεί και στις αδυναμίες της περιοχής, οι οποίες χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης προκειμένου να αξιοποιηθούν επαρκώς οι διαθέσιμοι πόροι του δήμου Αλμωπίας και δη της Αριδαίας. Για παράδειγμα, η περιοχή της Λουτρόπολης δεν διαθέτει πολυτελή τουριστικά καταλύματα ενώ όσα διαθέτει διέπονται από μέτρια παροχή υπηρεσιών δεδομένης της δυνατότητας της περιοχής να αποτελέσει κοιτίδα πολυτελούς τουρισμού και δέκτη σημαντικών εσόδων. Πόλο έλξης παράλληλα μπορούν να αποτελέσουν και οι πολλαπλές εκδηλώσεις τοπικού χαρακτήρα μέσα από τη διενέργεια καλύτερων και στοχευμένων προωθητικών ενεργειών. Μέχρι στιγμής οι διάφορες τοπικές παραδόσεις συνιστούν ένα σχετικά μη εκμεταλλεύσιμο κομμάτι της τοπικής κοινωνίας του δήμου Αλμωπίας (Αναπτυξιακή Πέλλας, 2014).

Επιπλέον μειονέκτημα της περιοχής συνιστά το γεγονός της μείωσης της πληθυσμιακής πυκνότητας σε διάφορους οικισμούς του δήμου Αλμωπίας εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης των πληθυσμιακών ομάδων των ημιορεινών περιοχών. Η παρούσα κατάσταση προκύπτει εξαιτίας του γεγονότος ότι επισημαίνονται αρκετές ελλείψεις σε υποδομές όπως και λοιπές ελλείψεις που δυσχεραίνουν τη ζωή των κατοίκων (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2011).

Ανασχετικά ακόμη δρα στο ζήτημα της ανάπτυξης της εξεταζόμενης περιοχής η απουσία μηχανισμών ενημέρωσης και συναφούς ευαισθητοποίησης των κατοίκων της ως προς τα ζητήματα περιβαλλοντικής προστασίας αλλά και αξιοποίησης των ευκαιριών που

παρέχει ο φυσικός πλούτος της περιοχής. Ευκαιρίες δηλαδή συναφείς με την αγορά γεωκτηνοτροφικών προϊόντων, οι οποίες θα επιτρέψουν στην περιοχή να προσανατολιστεί στην παραγωγή βιολογικών παραδοσιακών προϊόντων με τελικό στόχο την ενθάρρυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας (Πικριδά, 2011).

Ένα άλλο σημαντικό μειονέκτημα συνιστά το οδικό δίκτυο της περιοχής, το οποίο απαιτεί την ανάληψη βελτιωτικών δράσεων ή και πλήρους ανακατασκευής. Συνεκδοχικά η βελτίωση του οδικού δικτύου της περιοχής δύναται να συνδράμει στην ομαλή κυκλοφορία των οχημάτων είτε σε τοπικό επίπεδο είτε μέσω των οικισμών ή και μέσω της σύνδεσης του με το πλησιέστερο μητροπολιτικό κέντρο (Θεσσαλονίκη). Η βελτίωση του οδικού δικτύου θα βοηθούσε την σύνδεση της Αριδαίας και ευρύτερα την σύνδεση του δήμου Αλμωπίας με άλλα αστικά κέντρα. Επιπρόσθετη αδυναμία της περιοχής συνιστά και το σιδηροδρομικό δίκτυο της περιοχής, το οποίο υπό το πρίσμα της θεώρησης ευνοϊκότερων συνθηκών θα μπορούσε να συνιστά έναν οικονομικό τρόπο μεταφοράς του πληθυσμού της περιοχής (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2011).

Ταυτόχρονα το φλέγον ζήτημα των χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων (Χ.Α.Δ.Α.) συνιστά διαρκή εστία μόλυνσης του περιβάλλοντος τόσο μέσω του αέρα όσο και μέσα από το έδαφος και σημαντική απειλή της δημόσιας υγείας της περιοχής. Αξίζει βέβαια να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πέλλας έχει προβεί στη δρομολόγηση προγράμματος αποκατάστασης των Χ.Α.Δ.Α. γεγονός το οποίο θα αποτελέσει ευκαιρία για την εξεταζόμενη περιοχή (Αναπτυξιακή Πέλλας, 2014).

4.4. Ευκαιρίες που δημιουργεί το εξωτερικό περιβάλλον

Αξίζει να σημειωθεί ότι το εξωτερικό περιβάλλον εμφανίζει αρκετές ευκαιρίες, ανάμεσα στις οποίες διακρίνονται τα προγράμματα ενίσχυσης που άπτονται των μειονεκτουσών ορεινών και ημιορεινών περιοχών στις οποίες ανήκει και ο υπό μελέτη δήμος Αλμωπίας. Τα συγκεκριμένα ενισχυτικά προγράμματα εστιάζουν στην υποστήριξη των τοπικών φορέων, της αυτοδιοίκησης στο ζήτημα του προγραμματισμού αναπτυξιακών έργων ενώ ταυτόχρονα δημιουργούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις ενίσχυσης της αγοράς εργασίας, δίνοντας παράλληλη ώθηση στη διαφοροποίηση του παραγωγικού ιστού. Ακόμα μέσω των προαναφερθέντων προγραμμάτων ενίσχυσης του δήμου Αλμωπίας αξιοποιούνται οι τοπικοί πόροι και δύναται να προκληθεί βελτίωση των υποδομών τεχνικού, κοινωνικού και πολιτιστικού χαρακτήρα (Αναπτυξιακή Πέλλα, 2014).

Παράλληλα, ευκαιρίες για την περιοχή συνιστούν τα προγράμματα ενίσχυσης των μικρών επιχειρήσεων τα οποία ενδιαφέρονται ταυτόχρονα και για το φλέγον ζήτημα της αναβάθμισης της τοπικής αγοράς και της ενίσχυσης του δευτερογενούς τομέα. Ο στόχος των προαναφερθέντων προγραμμάτων άπτεται της ενίσχυσης κυρίως ορεινών και μειονεκτουσών περιοχών με σκοπό το ζήτημα της άμβλυνσης των ανισοτήτων που επισημαίνονται ανά γεωγραφική περιοχή, ώστε αντίστοιχα να διασφαλίζεται η οικονομική αυτοδυναμία της εκάστοτε περιοχής. Επί παραδείγματι, η ύπαρξη του προγράμματος ΑΞΟΝΑΣ 4 άπτεται της χρηματοδότησης και ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας μέσω της υποστήριξης της διαφοράς στην ποιότητα των προϊόντων που παράγονται στην περιοχή του δήμου Αλμωπίας (Αναπτυξιακή Πέλλα, 2014).

Επιπλέον ένας εκ των τομέων που δύναται να επωφεληθούν είναι αυτός της υποστήριξης ήπιων μορφών τουρισμού. Λόγου χάρη, η πρωτοβουλία LEADER συνιστά σημαντική ευκαιρία προερχόμενη από το εξωτερικό περιβάλλον και συνίσταται στην ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Τα κάθε είδους οικονομικά κίνητρα που παρέχονται συνιστούν το πλέον κεφαλαιώδους σημασίας μέσο σχετικά με την προσέλκυση επενδύσεων ιδιωτικού χαρακτήρα ενώ ταυτόχρονα έχουν τη δυνατότητα να συνδράμουν στο ζήτημα της δημιουργίας μιας σταθερής βάσης με στόχο την ανάπτυξη δράσεων εναλλακτικού τουρισμού (Αναπτυξιακή Πέλλα, 2014).

Ευκαιρία ταυτόχρονα συνιστά το γεγονός ότι η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πέλλας κινείται προς την κατεύθυνση δημιουργίας προγράμματος αποκατάστασης των χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων (Χ.Α.Δ.Α.), γεγονός που αναμφίβολα θα οδηγήσει στην αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος των εγγύς περιοχών. Επί παραδείγματι, το πρόγραμμα Θησέας σχετίζεται με το ζήτημα της αποκατάστασης 5 Χ.Α.Δ.Α. (Πικριδά, 2011).

Άλλη μία πολλά υποσχόμενη ευκαιρία στην κατεύθυνση της ανάδειξης του τόπου προσφέρουν ορισμένες δράσεις συναφείς με την προβολή των παραδοσιακών εκδηλώσεων του τόπου σε συνδυασμό με την προώθηση των παραδοσιακών προϊόντων. Με τον προαναφερθέντα τρόπο καθίσταται προφανές ότι δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την ενίσχυση τόσο της πρωτογενούς παραγωγής όσο και της τουριστικής ζήτησης, πέραν των άμεσων οικονομικών ωφελειών της περιοχής (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2013).

Ακόμα η ενίσχυση της διεθνούς τάσης στον τομέα του τουρισμού για παροχή εναλλακτικών μορφών τουρισμού συνιστά άλλη μια ευκαιρία του εξωτερικού περιβάλλοντος για την περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής στο πεδίο του τουρισμού. Ειδικότερα οι νέοι άνθρωποι φαίνεται ολοένα και περισσότερο να τείνουν στην αναζήτηση ηπίων μορφών τουρισμού όπως για παράδειγμα συνιστά ο θερμαλισμός (Πικριδά, 2011).

4.5. Κίνδυνοι από το εξωτερικό περιβάλλον

Επιβάλλεται να τονιστεί ότι ενδεχόμενη παράβλεψη των κινδύνων που εγκυμονεί το φυσικό περιβάλλον δύναται να προξενήσει ολέθριες καταστροφές σε ό,τι σχετίζεται με το δήμο Αλμωπίας και την συνακόλουθη ανάπτυξή του (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2013).

Οι κίνδυνοι για την περιοχή αναφέρονται κυρίως εξαιτίας της υποβάθμισης και της έλλειψης προστασίας σε σχέση με το καίριο ζήτημα της περιβαλλοντικής προστασίας. Για παράδειγμα η περιοχή του δήμου Αλμωπίας περιλαμβάνει εκτεταμένο δίκτυο περιοχών NATURA, περιοχές δηλαδή που συνιστούν ένα είδος μνημείων της φύσης μαζί με πλήθος διατηρητέων τοποθεσιών και μεγάλων δασικών εκτάσεων. Όλες αυτές οι προαναφερθείσες

εκτάσεις είναι απαραίτητο να χαίρουν του ανθρώπινου σεβασμού αναφορικά με την ανάληψη οποιασδήποτε αναπτυξιακής δραστηριότητας (Αναπτυξιακή Πέλλας, 2014).

Βέβαια η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος της εξεταζόμενης περιοχής δεν χρειάζεται να αποτελεί ανασχετική παράμετρο σε σχέση με το ζήτημα της ανάπτυξης οποιουδήποτε τομέα, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι δεν πλήττεται η περιοχή στην οποία πρόκειται να λάβει χώρα η εκάστοτε αναπτυξιακή δραστηριότητα. Συνεπώς, η ύπαρξη δαιδαλώδους γραφειοκρατίας μέσω υπερβολικών οικολογικών θεωρήσεων, εξαιτίας πλημμελούς ενημέρωσης και επιπόλαιης μελέτης συνιστούν ένα επιπλέον παράγοντα κινδύνου σε σχέση με το ζήτημα της ανάπτυξης της περιοχής (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2013).

Κίνδυνο επίσης συνιστά για την περιοχή του δήμου Αλμωπίας το γεγονός ότι η συγκεκριμένη περιοχή μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπη με έντονα φαινόμενα παράνομου κυνηγίου σε περιοχές ή περιόδους όπου δεν επιτρέπεται η άσκηση κυνηγετικής δραστηριότητας με σημαντικό αντίκτυπο στην οικολογία και τη βιοποικιλότητα του τόπου (Πικριδά, 2011).

Ταυτόχρονα θα πρέπει να συνυπολογιστούν στους ενδεχόμενους κινδύνους οι διάφορες αρνητικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης όπως για παράδειγμα το ζήτημα της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος ή της υπερσυγκέντρωσης τουριστών σε περιόδους αιχμής της τουριστικής δραστηριότητας. Γενικότερα το ζήτημα της παράβλεψης των ορίων της φέρουσας ικανότητας του δήμου Αλμωπίας δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αγνοηθεί, διότι δύναται να επιφέρει μια ακολουθία δυσμενών συνεπειών (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011).

4.6. Συμπεράσματα

Από την προηγηθείσα ανάλυση καθίσταται προφανές ότι το φυσικό κάλλος της Αριδαίας και ευρύτερα του δήμου Αλμωπίας συνιστούν ένα εκ των σημαντικότερων πλεονεκτημάτων της περιοχής. Εξαιτίας λοιπόν αυτής της απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς της περιοχής, σημαίνουσα ευκαιρία κρίνεται η αξιοποίηση διαφόρων ειδών εναλλακτικού τουρισμού σε συνδυασμό με την ενίσχυση των δραστηριοτήτων του πρωτογενούς αλλά και

του δευτερογενούς τομέα της περιοχής. Ταυτόχρονα όμως κρίνεται απαραίτητη η ανάληψη δράσεων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης του πληθυσμού όπως και η ενίσχυση των υποδομών της περιοχής, στοιχείων δηλαδή που συνιστούν ιδιαίτερος σημαντικά αδύναμα σημεία του δήμου Αλμωπίας αλλά και εν δυνάμει απειλές της εύρυθμης ανάπτυξης της όλης περιοχής. (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, 2013; Πικριδά, 2011).)

5. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

5.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο και κατόπιν της ανωτέρω αξιολόγησης των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών του δήμου Αλμωπίας προτείνονται μια σειρά από μέτρα, τα οποία θα μπορούσαν να συμβάλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη του.

5.2. Μέτρα-δράσεις για την ανάπτυξη του δήμου Αλμωπίας

Όπως διαπιστώθηκε από την ανάλυση των όλων χαρακτηριστικών του, ο δήμος Αλμωπίας συνεχίζει να αντιμετωπίζει σημαντικά οικονομικά διαρθρωτικά προβλήματα, η επίλυση των οποίων απαιτεί μια σειρά από αναπτυξιακά μέτρα και δράσεις που θα στοχεύουν στη βελτίωση της σύνδεσης του δήμου με τις γύρω περιοχές μέσα από την ενίσχυση, επέκταση και ενίσχυση του υπάρχοντος οδικού δικτύου, στην αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και της πλούσιας πολιτιστικής του κληρονομιάς, στη συγκράτηση ή και αύξηση του πληθυσμού που διαμένει στις περιοχές του και τέλος στην αναβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης και την αύξηση της απασχόλησης των κατοίκων του.

Το φυσικά και γεωμορφολογικά πλούσιο περιβάλλον του δήμου σε συνδυασμό με τους άφθονους φυσικούς πόρους που από αυτός διαθέτει, η μεγάλη ποικιλία τόσο της πανίδας όσο και της χλωρίδας προσφέρουν, όπως άλλωστε τονίστηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο σημαντικά προτερήματα για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του τόπου. Πρωτεύουσα θέση στην ανάπτυξη αυτή φυσικά δύναται να διαδραματίσει ο τουρισμός, για τον οποίο έχουν ήδη τεθεί με την πάροδο του χρόνου οι πρώτες βάσεις και οι υποδομές. Άλλωστε, με βάση την ανάλυση του προηγούμενου κεφαλαίου ο τουρισμός όντως αποδεικνύεται πρωτεύουσας σημασίας στην άνθιση του δήμου.

Οι δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί είτε μέσω επιχορηγήσεων είτε μέσω των στρατηγικών του δήμου κατά την περίοδο 2011-2014 αναφορικά με τις υποδομές του οδικού δικτύου, τα έργα για την βελτίωση του υπάρχοντος οικιστικού τοπίου, των υπάρχοντων υποδομών άρδευσης/ύδρευσης, αποχέτευσης και διαχείρισης απορριμμάτων και τα

προγράμματα για την ενίσχυση των υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας σίγουρα θα συνέβαλαν στην αναβάθμιση διαφορετικών τομέων του δήμου. Κρίσιμη ωστόσο κρίνεται η συνέχιση της ανάπτυξης αυτών μέσα από τη συνέχιση προγραμμάτων και επιχορηγήσεων. Ακολούθως παρουσιάζονται μια σειρά από προτάσεις που στοχεύουν στην περαιτέρω τομεακή ανάπτυξη του δήμου.

5.2.1. Περιβάλλον

Όπως διαπιστώθηκε από την ανάλυση του δήμου, υπάρχουν μια σειρά από περιοχές που χρήζουν περιβαλλοντικής προστασίας, καθώς έχουν χαρακτηριστεί ως μνημεία της φύσης ή έχουν προταθεί ως περιοχές του δικτύου Natura 2000. Οι περιοχές αυτές κρίνεται σημαντικό να ενταχθούν σε ένα θεσμοθετημένο πλαίσιο προστασίας, προκειμένου να διατηρηθούν οι φυσικοί πόροι που προσφέρουν και οι οποίοι συμβάλουν στην θελκτικότητα του δήμου και στην ανάπτυξη μεταξύ άλλων ενός οικολογικού τουρισμού. Στα πλαίσια της προστασίας των προστατευόμενων αυτών περιοχών κρίνεται απαραίτητος ο καθορισμός των επιτρεπόμενων χρήσεων γης αλλά και η οριοθέτηση της ανάπτυξης ώστε αυτή να μην αποβεί εις βάρος της διατήρησης της περιβαλλοντικής κληρονομιάς του τόπου.

Για την ενίσχυση της ποιότητας του περιβάλλοντος προτείνεται ταυτόχρονα η ενίσχυση των τοπικών, δημοτικών κοινοτήτων αλλά και του κέντρου του δήμου με χώρους πράσινου, πλατείες και πάρκα, πράσινες στέγες και προσόψεις στα δημόσια κτίρια, που θα βελτιώσουν τόσο το βιοτικών επίπεδο των κατοίκων όσο και τη θελκτικότητα του οικιστικού περιβάλλοντος του δήμου στους επισκέπτες της περιοχής.

Για τη βελτίωση του οικιστικού περιβάλλοντος σκόπιμη κρίνεται επίσης η βελτίωση των μεθόδων διαχείρισης των απορριμμάτων μέσα από την υιοθέτηση ή τη διεύρυνση της ανακύκλωσης που θα συμβάλει έμμεσα στον περιορισμό των ανεξέλεγκτων υπαρχόντων Χ.Α.Δ.Α. Όμοια, προτείνεται η παροχή μέτρων που θα προστατεύουν τους πολίτες και τους υπόγειους υδροφορείς από τα αστικά βιομηχανικά λύματα.

Τέλος, κρίσιμη κρίνεται η αύξηση της ευαισθητοποίησης των κατοίκων απέναντι στο περιβάλλον μέσα από μια σειρά ενημερωτικών δράσεων, όπως περιβαλλοντικές καμπάνιες ανάδειξης της σημασίας του περιβάλλοντος, της σημασίας της ανακύκλωσης και μιας γενικότερα πιο περιβαλλοντικά φιλικής στάσης ζωής.

5.2.2. Πρωτογενής τομέας παραγωγής

Όπως διαπιστώθηκε από την ανάλυση του δήμου, ο πρωτογενής τομέας αποτελούσε και συνεχίζει να αποτελεί σημαντικό τομέα στη διαμόρφωση της τοπικής οικονομίας και του εισοδήματος των κατοίκων. Κυρίως η γεωργία και δευτερευόντως η υλοτομία εξασφαλίζουν στους δημότες της Αλμωπίας την απασχόληση και ένα σταθερό εισόδημα. Ωστόσο, όπως διαπιστώθηκε και οι δύο τομείς εμφανίζουν διαρθρωτικά προβλήματα, που απαιτούν τη λήψη μέτρων με στόχο η παραγωγή να διατηρηθεί σε υψηλά επίπεδα. Τα μέτρα που προτείνονται συνοψίζονται κάτωθι (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011; Πικριδά, 2011):

✓ Αγροτική παραγωγή:

- Αύξηση του μεγέθους των εκμεταλλεύσεων μέσα από αναδασμούς.
- Πραγματοποίηση και διεύρυνση εγγειοβελτιωτικών έργων.
- Σωστή χρησιμοποίηση του νερού για την άρδευση, μείωση της ανεξέλεγκτης εκμετάλλευσης των υπόγειων υδροφορέων και προστασία του υδροφόρου ορίζοντα της περιοχής του δήμου.
- Μείωση της χρησιμοποίησης χημικών λιπασμάτων και άλλων χημικών ουσιών κατά την αγροτική παραγωγή.
- Προστασία των δασών και ενίσχυση των υπαρχόντων με πρωτοβουλίες αναδάσωσης.
- Συστηματική βελτιστοποίηση των βοσκότοπων.
- Παροχή οικονομικών και άλλων κινήτρων ώστε να αναπτυχθούν καινοτόμες καλλιέργειες, η ποιοτική καλλιέργεια της γης και άλλες συναφείς με την παραγωγή δράσεις.
- Μείωση των κλάδων που εξαρτώνται από τις επιδοτήσεις, όπως είναι η παραγωγή του ροδάκινου και ούτω καθεξής.
- Αύξηση της παραγωγής ως προς τα τοπικά προϊόντα και ταυτόχρονη βελτίωση της ποιότητας αυτών.

- Μείωση σε ό,τι αφορά το κόστος για την πρωτογενή παραγωγή.
- Παροχή κινήτρων στους αγρότες για ενασχόληση με άλλες δραστηριότητες πέραν της γεωργικής με στόχο της αύξησης του εισοδήματός τους.

✓ Υλοτομία:

- Περιορισμός της ανεξέλεγκτης υλοτομίας και παροχή κινήτρων στους υλοτόμους για αξιοποίηση των δασών μέσω της ανάπτυξης σε αυτά τουριστικών δραστηριοτήτων μεταξύ άλλων.

5.2.3. Δευτερογενής τομέας παραγωγής

Για τον συγκεκριμένο τομέα προτείνονται τα παρακάτω μέτρα-δράσεις:

- Ενίσχυση των οικονομικών παροχών για τη διεύρυνση των μεταποιητικών δραστηριοτήτων.
- Προώθηση της συνεργασίας των μικρών μεταποιητικών μονάδων και της δημιουργίας συνεταιριστικών μονάδων για την αύξηση των μεταποιημένων προϊόντων.
- Προώθηση των παραδοσιακών μεθόδων μεταποίησης που ενισχύουν την αγοραστική δύναμη των μεταποιημένων προϊόντων και αναδεικνύουν την τοπικότητά τους, κάνοντας τα πιο ελκυστικά στους αστικούς καταναλωτές.

5.2.4. Τριτογενής τομέας παραγωγής

Όπως διαπιστώθηκε από το γεωμορφολογικό και φυσικό περιβάλλον της περιοχής, οι παραδοσιακοί οικισμοί, το χιονοδρομικό κέντρο στο Βόρα και τα λουτρά Πόζαρ, τα πολιτιστικά μνημεία και αυτά του θρησκευτικού ενδιαφέροντος καθιστούν το δήμο Αλμωπίας μια περιοχή με αυξημένες δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης. Τα μέτρα-δράσεις που προτείνονται για την ανάπτυξη του τουρισμού συνοψίζονται ακολούθως (Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, 2011; Πικριδά, 2011):

- Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού μέσα από την αποκατάσταση και κατόπιν ανάδειξη κτιριακών χώρων μνημειώδους αξίας, όπως για παράδειγμα οι κτιριακές εγκαταστάσεις του παλαιού σιδηροδρομικού σταθμού.

- Βελτίωση, ενίσχυση και διεύρυνση των τουριστικών εγκαταστάσεων στην περιοχή των λουτρών Πόζαρ μέσα από την κατασκευή πολυτελών ξενοδοχείων, παραδοσιακών ξενώνων και επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών πέραν της διαμονής, όπως εστιατόρια και ούτω καθεξής.
- Ενίσχυση και διεύρυνση των δυνατοτήτων του αθλητικού τουρισμού μέσα από την κατασκευή νέων μονοπατιών ορειβασίας, διαδρομών αναρρίχησης, χώρων σκοποβολής και άλλων αθλητικών χώρων, που θα σέβονται φυσικά το περιβάλλον.
- Βελτίωση της προσβασιμότητας των τουριστικών χώρων μέσα από την ενίσχυση του οδικού δικτύου που τους συνδέει με τον υπόλοιπο δήμο αλλά και μέσα από τη διατήρηση/συντήρηση των μονοπατιών που οδηγούν σε αυτούς.
- Ανάδειξη των μοναστηριών και των λοιπών θρησκευτικού ενδιαφέροντος αξιοθέατων της περιοχής για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού.
- Ανάπτυξη του τουρισμού μέσα από την ενίσχυση των παραδοσιακών δρώμενων της περιοχής.
- Ανακαίνιση και διατήρηση των παραδοσιακών οικιστικών συνόλων, ώστε να αποτελέσουν πόλο έλξης ως περιοχές ανάδειξης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.
- Προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων για την επέκταση-ανάπτυξη νέων τουριστικών εγκαταστάσεων μέσα από δημοτικές καμπάνιες παρουσίασης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του δήμου για ευκαιρίες τουριστικής ανάπτυξης.
- Παροχή κινήτρων για την παροχή υψηλής ποιότητας τουριστικών υπηρεσιών, όπως είναι για παράδειγμα η παροχή των τουριστικών εγκαταστάσεων που είναι σε συμφωνία με τα διεθνή πρότυπα διαχείρισης ποιότητας και περιβάλλοντος.
- Κατάρτιση και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού για την παροχή υψηλής ποιότητας τουριστικών υπηρεσιών.
- Προώθηση του τουρισμού μέσα από διαφημιστικές καμπάνιες σε όλα τα ηλεκτρονικά και έντυπα μέσα ενημέρωσης.
- Τέλος, ανάπτυξη του τουρισμού με σεβασμό στο περιβάλλον και οικολογικές πρακτικές.

Αναφορικά τέλος με τις υπόλοιπες αναγκαίες δράσεις και τα απαραίτητα μέτρα για την ανάπτυξη των υποδομών του δήμου, όπως αυτά διαπιστώθηκαν ως αδυναμίες του στο προηγούμενο κεφάλαιο, προτείνονται τα εξής:

- **Οδικό δίκτυο:** βελτίωση, αποκατάσταση και εκ νέου κατασκευή του υπάρχοντος οδικού δικτύου και παράλληλα διεύρυνση της σύνδεσης του δήμου τόσο με τους παρακείμενους δήμους και νομούς όσο και με την παρακείμενη σε αυτόν χώρα της ΠΓΔΜ.
- **Δίκτυο άρδευσης, ύδρευσης και αποχέτευσης** (Πικριδά, 2011): αποκατάσταση ή και αντικατάσταση των υπαρχόντων τμημάτων τόσο του δικτύου άρδευσης όσο και του δικτύου ύδρευσης και αποχέτευσης, αύξηση των γεωτρήσεων και βελτιστοποίηση του διαθέσιμου εξοπλισμού αναφορικά με την άρδευση και τέλος βελτίωση της διαχείρισης των όμβριων και ακάθαρτων υδάτων με την εισαγωγή μονάδων βιολογικού καθαρισμού.
- **Διαχείριση απορριμμάτων:** επέκταση του υπάρχοντος Χ.Υ.Τ.Α. μέχρι να αποκτήσει τη δυνατότητα να παρέχει αυτάρκεια σε ό,τι αφορά τη διαχείριση των απορριμμάτων σε όλο το δήμο, κλείσιμο των Χ.Α.Δ.Α. για την αποφυγή της ανεξέλεγκτης διαχείρισης των απορριμμάτων και τέλος ανάπτυξη του θεσμού της ανακύκλωσης.

Σχετικά με τις κοινωνικές παροχές, θεωρείται ότι εφόσον αναπτυχθούν όλοι οι παραπάνω τομείς θα μειωθούν και τα επίπεδα ανεργίας καθώς θα δημιουργηθούν πολλαπλές νέες θέσεις εργασίας. Ακόμη σε ό,τι αφορά παροχές πέραν αυτών που αφορούν στην απασχόληση, κρίνεται κρίσιμη η εξασφάλιση περιφερειακών ιατρείων σε όλες τις κοινότητες που δε διαθέτουν οι ίδιες ή οι γειτονικές τους ιατρικά κέντρα, αλλά και η κάλυψη των κτιριακών ελλείψεων ή των ελλείψεων σε ιατρικούς πόρους που αυτά παρουσιάζουν. Τέλος, προτείνεται η αποκατάσταση των κτιριακών εγκαταστάσεων των σχολείων, ώστε να καλύπτονται επαρκώς οι εκπαιδευτικές ανάγκες του δήμου.

5.3. Ο ρόλος της Αριδαίας

Μέσα από την παρουσίαση των διάφορων στοιχείων του δήμου διαπιστώθηκε ο κεντρικός ρόλος που κατέχει η Αριδαία. Πιο συγκεκριμένα, η Αριδαία αποτελεί το κέντρο του δήμου, στο οποίο παρέχονται μια σειρά από υπηρεσίες ιδιαίτερες σημαντικές για την ανάπτυξη του δήμου συνολικά. Έτσι, για παράδειγμα στην Αριδαία εντοπίζεται το μοναδικό Κέντρο Υγείας του δήμου, το οποίο και χρησιμεύει στην εξυπηρέτηση του συνόλου των κατοίκων του δήμου. Βέβαια, για την βελτιστοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας του δήμου προτείνεται η λειτουργία ενός επιπλέον κέντρου υγείας, το οποίο θα είναι και πιο σύγχρονο τόσο σε επίπεδο κτιρίου όσο και σε επίπεδο εξοπλισμού.

Σημαντικές είναι και οι λοιπές παροχές της Αριδαίας σε ό,τι αφορά την κοινωνική πρόνοια μέσω των προγραμμάτων «ΚΔΑΠ», και «ΚΔΑΠ μΕΑ» «Βοήθεια στο σπίτι Ι» και «Βοήθεια στο σπίτι ΙΙ» και των υπαρχόντων ΚΑΠΗ, φροντίδας της οικογένειας και των παιδικών σταθμών που είναι συγκεντρωμένα εκεί. Σημαντική ωστόσο για την ανάπτυξη του δήμου κρίνεται η διεύρυνση των παραπάνω υπηρεσιών, προκειμένου να εξασφαλιστεί η παροχή τους στο σύνολο των κατοίκων του δήμου Αλμωπίας. Για παράδειγμα, κάποιες από τις παραπάνω υπηρεσίες πρόνοιας δύναται να αποκτήσουν μικρά παραρτήματα σε στρατηγικές τοπικές ή δημοτικές κοινότητες του δήμου.

Όμοια σημαντική είναι συμβολή της Αριδαίας στην ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών των δημοτών. Για παράδειγμα, στην Αριδαία υπάρχει το μοναδικό ειδικό σχολείο και το μοναδικό Τ.Ε.Ε. του δήμου. Ωστόσο, και καθώς ο πληθυσμός της πόλης αυξάνεται οι διαθέσιμες σχολικές μονάδες θα πρέπει να αποκατασταθούν και να ανακαινισθούν, ώστε να καλύψουν τις ανάγκες των αυξανόμενων μαθητών.

Στην Αριδαία παράλληλα, υπάρχει μια σειρά πολιτιστικών, αθλητικών και τουριστικών υποδομών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, οι οποίες μπορούν να συντελέσουν στη γενικότερη τουριστική ανάπτυξη του δήμου. Η πόλη δύναται να αποτελέσει πόλο τουριστικής έλξης σε τουρίστες που είτε διέρχονται από την πόλη για τα περιφερειακά της αξιοθέατα και μπορούν να διαμείνουν εκεί για ένα βράδυ είτε για τους τουρίστες που πέραν των περιφερειακών αξιοθεάτων επιδιώκουν ταυτόχρονα να βρίσκονται κοντά σε αστικές υποδομές και υπηρεσίες. Κατά συνέπεια, ακόμη και για την ίδια την πόλη

της Αριδαίας παρατηρούνται αντίστοιχες ευκαιρίες για τουριστική ανάπτυξη με αυτές της ενδοχώρας της, οι οποίες και απαιτούν αντιστοίχως παραπλήσια μέτρα και δράσεις με αυτές που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη ενότητα.

Ο ρόλος όμως της Αριδαίας δεν περιορίζεται αποκλειστικά στις υπάρχουσες υπηρεσίες και υποδομές που έχει. Ο ρόλος της Αριδαίας θα πρέπει να διευρυνθεί, προκειμένου να αποτελέσει διοικητική και πολιτική ενότητα ανεξαρτημένη από τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα του νομού. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αναλάβει τις θεσμικές εκείνες πρωτοβουλίες που θα βοηθήσουν στην ενεργό συμμετοχή των πολιτών στα κοινά και τις δημοκρατικές διαδικασίες. Τέλος, θα πρέπει να παίζει τον οργανωτικό ρόλο στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων όλων των τομέων παραγωγής μέσα από την ορθή διάθεση επιδοτήσεων και κονδυλίων και την σωστή λήψη πρωτοβουλιών για την ανάδειξη των πλεονεκτημάτων των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και των τουριστικών παροχών του δήμου.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1. Ανακεφαλαίωση

Ο δήμος της Αλμωπίας αποτελεί μια περιοχή με σημαντικά πλεονεκτήματα που δύναται να αποτελέσουν κινητήριες δυνάμεις για την ανάπτυξη της περιοχής. Οι ευκαιρίες ανάπτυξης παρατηρούνται σε όλους τους τομείς παραγωγής και ιδιαίτερα στον τομέα του τουρισμού και της παροχής υπηρεσιών αναψυχής και εκμετάλλευσης του φυσικού περιβάλλοντος. Μέσα από την ανάπτυξη αυτή αναμένεται η βελτίωση στον τομέα της απασχόλησης του πληθυσμού, η οποία με τη σειρά της θα συμβάλει στη συγκράτηση του πληθυσμού στο δήμο.

Πιο συγκεκριμένα, όπως διαπιστώθηκε από την ανάλυση του δήμου, δυνατότητες για την ανάπτυξη του τουρισμού είναι πολλές και αναφέρονται σε μια ποικιλία δραστηριοτήτων από τον οικοτουρισμό, το θερμαλιστικό και τον αθλητικό τουρισμό, καθώς και τον πολιτισμικό και θρησκευτικό τουρισμό. Οι υπάρχουσες τουριστικές υποδομές έχουν ήδη ανοίξει το δρόμο ώστε ο δήμος να αποτελεί τουριστικό προορισμό για τους κατοίκων γειτονικών δήμων. Ωστόσο, οι υπάρχουσες υποδομές θα πρέπει να βελτιωθούν και σε αυτές να προστεθούν νέες, σύγχρονες και με βάση τα διεθνή πρότυπα, προκειμένου η τουριστική δυναμική του δήμου να ενισχυθεί σε μεγαλύτερο βαθμό.

Και στον τομέα της μεταποίησης προϊόντων οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται είναι πολλές, καθώς στο δήμο γίνεται η καλλιέργεια μιας μεγάλης ποικιλίας γεωργικών προϊόντων, από τα οποία πολλά αποτελούν μοναδικά προϊόντα της περιοχής. Στον τομέα της μεταποίησης υπάρχουν σήμερα μικρές μεμονωμένες μονάδες, οι οποίες θα μπορούσαν να συνεργαστούν δημιουργώντας συνεταιριστικές μονάδες, που θα κάλυπταν έτσι τις ανάγκες μεγαλύτερων αγορών.

Τέλος, αναφορικά με τις υπόλοιπες υποδομές του δήμου, όπως είναι για παράδειγμα οι σχολικές υποδομές και οι υποδομές υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, απαιτείται η βελτίωση των υπάρχοντων κτιριακών εγκαταστάσεων και των εξοπλισμών αυτών, καθώς και η κατασκευή νέων κτιρίων για την καλύτερη δυνατή κάλυψη και εξυπηρέτηση των κατοίκων του δήμου. Επιπλέον, κρίσιμη για την ανάπτυξη του δήμου από πλευράς υποδομών κρίνεται

η αποκατάσταση και διεύρυνση του υπάρχοντος οδικού δικτύου, ώστε να ενισχυθεί η συνδεσιμότητα του δήμου με την υπόλοιπη Ελλάδα και να βελτιωθεί η πρόσβαση σε αυτόν από πιθανούς τουρίστες.

Επιπρόσθετα, όπως φάνηκε και από την εξέταση του δήμου, η Αριδαία μπορεί να αποτελέσει αρωγό στις δράσεις του δήμου. Πιο συγκεκριμένα, στην Αριδαία είναι συγκεντρωμένες μια σειρά από τουριστικές, αθλητικές, πολιτιστικές, σχολικές εγκαταστάσεις και εγκαταστάσεις υγείας, καθώς και μια σειρά από υπηρεσίες που χρησιμεύουν στην εξυπηρέτηση όλου του δήμου. Μπορεί λοιπόν και αυτή με τη σειρά της να συμβάλει στην αύξηση του τουρισμού της περιοχής, στην περαιτέρω ανάπτυξη των υπηρεσιών που παρέχονται στους δημότες και την έμμεση δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Κρίσιμη κατά συνέπεια, στις παραπάνω πρωτοβουλίες ανάπτυξης κρίνεται η αρωγή της Αριδαίας, που μέσα από την λήψη ενός διευρυμένου θεσμικού ρόλου θα μετατρέψει την ενδοχώρα της σε μια περιοχή ολοκληρωμένης και μακρόχρονης αγροτικής ανάπτυξης. Αποτελώντας η Αριδαία διοικητική και πολιτική ενότητα ανεξαρτημένη από τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα του νομού θα μπορέσει να συμβάλει στην ενεργό συμμετοχή των πολιτών στα κοινά και τις δημοκρατικές διαδικασίες, ενώ αναλαμβάνοντας τον οργανωτικό ρόλο στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων όλων των τομέων παραγωγής μέσα από την ορθή διάθεση επιδοτήσεων και κονδυλίων και την σωστή λήψη πρωτοβουλιών θα βοηθήσει στην ανάδειξη των πλεονεκτημάτων των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και των τουριστικών παροχών του δήμου.

6.2. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Ως προτάσεις για μελλοντική έρευνα συνιστώνται τα εξής:

- Ανάπτυξη ενός ερωτηματολογίου, το οποίο θα απευθύνεται στους πολίτες του δήμου με σκοπό να διερευνηθεί η δική τους άποψη για την κατάσταση του δήμου και για τις αναπτυξιακές δράσεις που αυτοί κρίνουν ως πρώτιστης σημασίας. Με τον τρόπο αυτό οι αναπτυξιακές δράσεις που θα προταθούν θα συνάδουν περισσότερο με τις ανάγκες των πολιτών, ενισχύοντας έτσι και τη συμμετοχή τους στα κοινά και την ικανοποίηση σε επίπεδο διαβίωσης, που θα τους προσφέρει ο δήμος τους.

- Εξέταση των δυνατοτήτων που προσφέρονται, ώστε η Αριδαία να αποτελέσει μια βιώσιμη πόλη με βάση τα διεθνή πρότυπα. Εφαρμογές βιώσιμης πόλης αποτελούν η ευρεία αξιοποίηση των Α.Π.Ε., η υιοθέτηση πράσινων τεχνολογιών στα συστήματα μεταφοράς, η πράσινη οικοδόμηση, η ενίσχυση των πράσινων ζωνών εντός της πόλης και η εισαγωγή έξυπνων τεχνολογιών στις παρεχόμενες υπηρεσίες για την ταχύτερη και ευκολότερη εξυπηρέτηση όλου του δήμου.

Βιβλιογραφία

Έντυπη βιβλιογραφία

Ελληνική έντυπη βιβλιογραφία:

Αγοραστάκης, Γ. (2003). *Περιβάλλον & Τοπική Ανάπτυξη*. 1st ed. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων.

Ανθοπούλου, Θ. (2001). Γεωγραφικές διαφοροποιήσεις, χωρικές και κοινωνικές ανασυνθέσεις του υπαίθρου χώρου. Στο: Θ. Ανθοπούλου και Α. Μουσιδής, εκδ., *Από τον αγροτικό χώρο στην υπαίθρο χώρα. Μετασχηματισμοί και σύγχρονα δεδομένα του αγροτικού κόσμου στην Ελλάδα*, 1^η έκδοση. Αθήνα: Gutenberg, σελ.103-149.

Γαλανόπουλος, Κ. (2008). Πόσο «Μοντέρνοι» είναι οι «Καιροί» του Τσάρλυ Τσάπλιν; Το φορντιστικό και το μετα-φορντιστικό μοντέλο παραγωγής. *Intellectum*, 3, σελ.117-130.

Γούσιος, Δ. (2005). Ύπαιθρος, αγροτικός χώρος και μικρή πόλη: από τη γεωργοποίηση στην τοπική ανάπτυξη. Στο: Δ. Οικονόμου και Γ. Πετράκος, εκδ., *Η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις αστικής ανάλυσης και πολιτικής*, 3^η έκδοση. Αθήνα: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας-Gutenberg, σελ.157-209.

Γούσιος, Δ. (2001). Χωρική προσέγγιση της οργάνωσης και ανάπτυξης της υπαίθρου. Χωρικά συστήματα μικρών πόλεων. Στο: Θ. Ανθοπούλου και Α. Μουσιδής, εκδ., *Από τον αγροτικό χώρο στην υπαίθρο χώρα. Μετασχηματισμοί και σύγχρονα δεδομένα του αγροτικού κόσμου στην Ελλάδα*, 1^η έκδοση. Αθήνα: Gutenberg, σελ.103-149.

Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας, (2011). *Επιχειρησιακό Σχέδιο Δήμου Αλμωπίας*. Α' Φάση. Αριδαία: Γραφείο Προγραμματισμού Ανάπτυξης & Οργάνωσης Δήμου Αλμωπίας.

Ε.Ε.Τ.Α.Α., (2013). *Οι δήμοι σε αριθμούς*. Αθήνα: Ε.Ε.Τ.Α.Α.

Κετικίδης, Π. (2011). *Λειτουργία χώρου υγειονομικής ταφής απορριμμάτων 1ης Διαχειριστικής Ενότητας Ν. Πέλλας*. Σύνδεσμος Καθαριότητας Αλμωπίας.

Νικολαΐδης, Κ. (2013). *Χαρακτηρισμός θέματος, μη συμπεριλαμβανομένου στην ημερήσια διάταξη ως κατεπείγοντος προς συζήτηση και που αφορά στην έκδοση ψηφίσματος για το επικείμενο κλείσιμο του Τάγματος Εθνοφυλακής*. Αριδαία: Δημοτικό Συμβούλιο Αλμωπίας.

Νικολαΐδης, Κ. (2011). *ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΗ ΚΟΙΝΩΦΕΛΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΡΙΔΑΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΑΠΛΑΤΑΝΟΥ ΚΑΤ' ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΤΟΥ Ν. 3852/2010 (ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ»)*. Αριδαία: Δημοτικό Συμβούλιο Αλμωπίας.

Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, (2011). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2012- 2014 της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας*, Αύγουστος.

Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, (2013). *Βασικές Κατευθύνσεις Αναπτυξιακής Στρατηγικής Για Τη Νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 (2η Εγκύκλιος)*», Μάιος.

Πικριδά, Α. (2011). *Βιώσιμη Ανάπτυξη του δήμου Αλμωπίας*. Προπτυχιακό επίπεδο. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Σύμφωνο των Δημάρχων Υπέρ της Τοπικής Βιώσιμης Ενέργειας, (2013). *Δήμος Αλμωπίας: Σχέδιο Δράσης Αειφόρου Ενέργειας*. Σύμφωνο των Δημάρχων Υπέρ της Τοπικής Βιώσιμης Ενέργειας.

Τζαμτζής, Χ. (2013). *Λειτουργία Τάγματος Εθνοφυλακής*. Σκύδρα.

Φραντζεσκάκης, Μ., Ι. (2007). Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΟΞΙΑΔΗ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ. In: *Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΔΟΞΙΑΔΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ*. σελ.1-24.

Φήμες, (2011). Απογραφή 2011: δείτε πόσο πληθυσμό έχει ο δήμος σας.

Ξενόγλωσση έντυπη βιβλιογραφία:

Coffey, W. και Polese, M. (1984). The Concept of Local Development: A Stages Model of Endogenous Regional Growth. *Papers in Regional Science*, 55(1), σελ.1-12.

Definitions, terms and concepts: Rural and rural development. (χ.χ.).

Otto, N. (2009). THE RURAL SPACE. TYPOLOGY AND CLASSIFICATION. *STUDIA UNIVERSITATIS – Seria Științe Inginerești și Agro-Turism*, 4, σελ.142-154.

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

Ελληνική ηλεκτρονική βιβλιογραφία:

Αναπτυξιακή Πέλλας, (2014). *NOMOS ΠΕΛΛΑΣ*. [Online] Διαθέσιμο στην:

<http://www.anpe.gr/nomos.pellias.htm> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

ΑΡΙΔΑΙΑ 24, (2014). *Αρχική*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.aridaia24.gr/>

[Προσβασιμότητα: 29 Αυγούστου 2014].

Δασαρχείο, (2014). *Αρχική*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://dasarxeio.com/>

[Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Δήμος Αλμωπίας, (2014). *Διαδικτυακές Πύλες - Δήμος Αλμωπίας - Τοπικά Προϊόντα*.

[Online] Διαθέσιμο στην:

http://www.dimosalmopias.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=86&Itemid=238 [Προσβασιμότητα: 18 Αυγούστου 2014].

Δήμος Αλμωπίας, (2011 α). *Αρχική*. [Online] Διαθέσιμο στην:

<http://www.dimosalmopias.gov.gr/> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Δήμος Αλμωπίας (2011 β). *Ορισμός Μελών Διοικητικού Συμβουλίου της Δημοτικής*

Κοινοφελούς Επιχείρησης Αλμωπίας. [online] Δήμος Αλμωπίας. Available at:

http://www.dimosalmopias.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=215 [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Δίκτυο Mikrasiatis.gr, (2013). *Παραχώρηση στέγης στο Σύλλογο Μικρασιατών "Αλησμόνητες*

Πατρίδες Αλμωπίας" - Δίκτυο Mikrasiatis.gr | *Ενημέρωση του Μικρασιατικού Ελληνισμού*.

[Online] Διαθέσιμο στην:

<http://mikrasiatis.gr/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%87%CF%8E%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%AD%CE%B3%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%8D%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF-%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%83/> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Ελληνική Αστυνομία, (2014). *ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΑΡΙΔΑΙΑΣ*. [Online] Διαθέσιμο στην: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=910&Itemid=96&lang [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Θεοδωρίδης, Θ. (2014). *Δύο σύγχρονα διδακτήρια συνολικού προϋπολογισμού 6.000.000,00 € παραδίδονται στους μαθητές και στις μαθήτριες της Π.Ε. Πέλλας*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://theodoridis1.blogspot.gr/2014/05/600000000.html> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

ΚΤΕΛ Ν. ΠΕΛΛΑΣ, (2014). *Αρχική Σελίδα*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.ktelpelllas.gr/> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Μαντάς, Γ. (2012). *Αριδαία: Η χώρα των θρύλων. Έθνος*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.ethnos.gr/entheta.asp?catid=23516&subid=2&pubid=63748285> [Προσβασιμότητα: 18 Ιουλίου 2014].

Ναυτεμπορική, (2012). *Πού ιδρύονται τα πρώτα 63 ΚΕΦ. Ναυτεμπορική*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.naftemporiki.gr/story/357156/pou-idruontai-ta-prota-63-kef> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Ορειβατικός Σύλλογος Αριδαίας, (2014). *Αριδαία - ιστορία*. [Online] Διαθέσιμο στην: http://www.eosa.gr/texts.aspx?text_id=47 [Προσβασιμότητα: 18 Ιουλίου 2014].

Πολιτιστικός Σύλλογος Μικρασιατών Αλμωπίας "Αλησμόνητες Πατρίδες", (2010). *Αρχική*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://alismonitespatridesalmopias.blogspot.gr/> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Πυροσβεστικό Σώμα Ελλάδος, (2014). *Γραφεία Πυρασφαλείας Υπηρεσιών Π.Σ.*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.fireservice.gr/catalog/index.php> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Το τρένο της Καρατζόβας, (2014). [Online] Διαθέσιμο στην: http://4dim-aridaias.pel.sch.gr/almopia/almopia_diafora/treno.htm [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Αγροτικής Ανάπτυξης και Κλιματικής Αλλαγής, (2014). *ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΛΑΤΑΤΖΗΣ"*. [Online] Διαθέσιμο στην:

<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=752&language=el-GR> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Υπουργείο Υγείας, (2014). *Κέντρο Υγείας Αριδαίας*. [Online] Διαθέσιμο στην: http://www.3ype.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=123&catid=123&Itemid=525&lang=en [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Φ.Ο. Αριδαίας, (2013). *Νέος ηλεκτρονικός πίνακας στο ΔΑΚ Αριδαίας*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.foaridaias.gr/2013/08/blog-post.html> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Χισκάκη, Μ. (2013). *Πού πηγαίνουν τα λεφτά που παρακρατούνται από τα υδροηλεκτρικά;*. [Online] Διαθέσιμο στην: http://aridaianews.blogspot.gr/2013/04/blog-post_4542.html [Προσβασιμότητα: 12 Αυγούστου 2014].

Agro.in.gr, (2014). *Ο Πολιτιστικός Λαογραφικός Όμιλος «Ακρίτες Αλμωπίας» στην Πέλλα*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://agro.in.gr/cultural-clubs/article/?aid=1231066894> [Προσβασιμότητα: 12 Αυγούστου 2014].

Aridaia news, (2014). *Μεταφέρεται στο παλιό Δημαρχείο το ΙΚΑ Αριδαίας για να μην κλείσει*. [Online] Διαθέσιμο στην: http://aridaianews.blogspot.gr/2014/02/blog-post_2459.html [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Aridaia news, (2013). *«Καλοκαιρινό» το γήπεδο του Αλμωπού - Έπεσαν τα ντουβάρια (ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ)*. [Online] Διαθέσιμο στην: http://aridaianews.blogspot.gr/2013/01/blog-post_6219.html [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Aridaia news, (2012). *Δείτε αναλυτικά τον πληθυσμό της Πέλλας - Πόσους κατοίκους έχει το κάθε χωριό*. [Online] Διαθέσιμο στην: http://aridaianews.blogspot.gr/2012/12/blog-post_7100.html [Προσβασιμότητα: 18 Αυγούστου 2014].

E-taxis.gr, (2014). *Πίνακας Εφοριών Ν. Πελλάς*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.e-taxis.gr/gr/efories/makedonia/pellas.htm> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Ialmopia.gr, (2014). *Αριδαία*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.ialmopia.gr/> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Lawnet.gr, (2014). *Ειρηνοδικείο Αλμωπίας*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.lawnet.gr/catalog-details/eirhnodikeio-almopias--2915.html> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Loutrapozar.net, (2014). *Η Αριδαία*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://www.loutrapozar.net/aridaia.aspx> [Προσβασιμότητα: 18 Ιουλίου 2014].

Mypella.gr, (2014). *Το ενημερωτικό Portal του Νομού Πέλλας*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://mypella.gr/> [Προσβασιμότητα: 30 Ιουλίου 2014].

Ξενόγλωσση ηλεκτρονική βιβλιογραφία:

European Commission - Agriculture and rural development, (2014). *Agenda 2000*. [Online] Διαθέσιμο στην: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-history/agenda-2000/index_en.htm [Προσβασιμότητα: 28 Αυγούστου 2014].

National Geographic, (2014). *Rural Area*. [Online] Διαθέσιμο στην: http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/rural-area/?ar_a=1 [Προσβασιμότητα: 8 Ιουλίου 2014].

OECD, (2014). *OECD Glossary of Statistical Terms - Multifunctionality, or multifunctional agriculture Definition*. [Online] Διαθέσιμο στην: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1699> [Προσβασιμότητα: 8 Ιουλίου 2014].

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000124076

